

591736574

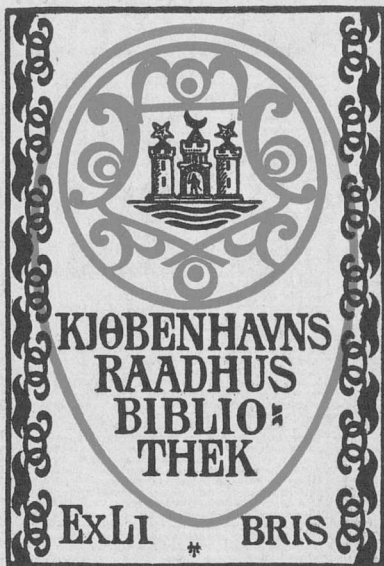

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

Mag. 09.0796 So

RHB

Mag

09.0796

So

C. I. SONNING

„POLITIKEN“
LEVNEDSLØB

„POLITIKEN“s
LEVNEDSLØB

NATIONALE FORBUNDSBIBLIOTEK
KØBENHAVN

6TE TUSINDE

C. I. SONNING:

„POLITIKEN“s
LEVNEDSLØB

UNDERSØGELSER

NATIONALE FORFATTERES FORLAG

KØBENHAVN

KIHLS BOGTRYKKERI

1911

C. I. SONNING:

09.07

So 61

p

UNDERSØGELSE

10502

NATIONALE FORFATTERS FORLAG

KØBENHAVN

KIØLS BOTRYKKERI

1911

FORORD.

(Et Tidsrums Beskrivelse).

Som bekendt agter Dagbladet »Politiken« inden længe at afslutte sin syvogtyveaarige Virksomhed i Integade — en Begivenhed der ret naturligt kalder paa et Mindeskrift.

I det foreliggende Forsøg har Øjemedet været: fra et jævnt og borgerligt, kulturhistorisk Stade at betragte »Politiken«s Tankegang og Idealer gennem Tiderne og følge Faserne i Bladets Vækst.

At en saadan Redegørelse er Møjen værd vil kunne skønnes blot af følgende Citat fra »Politiken«s Tiaarstødselsdag:

»Det er ikke vor Hensigt at skrive »Politiken«s Historie i de forløbne 10 Aar. Det vilde være det samme som at skrive Danmarks Historie paa alle Menneskelivets Omraader for disse 10 Aar. Den fremtidige Gransker, der skal ... ordne Stoffet til dette Tidsrums Beskrivelse, kan vi lykønske til, at han har hele sit Materiale samlet paa ét Sted.«

(»Politiken«s Redaktion 1. 10. 1894).

FØRSTE KAPITEL

»Blandt alle forfløjne Indfald, saa vidt fløj dog ingen i Halvfjerdserne som til at tænke sig selve *Politiken* over Indgangsporten til Hovedstadens Færd-selsveje. Det var som at lægge en Alfarvej og skrive paa Viserpælen: »Ingen Passage«. Det var som at byde Nybyggere til Gæst i et fremmed Land: »Her er alle Brønde forgiftede«. Og nu staar det der dog, vidnende tilbage over de svundne Aar, at de ikke er levede forgæves, pegende frem gennem kommende Aar mod den Rydningsgrund, som den næste Slægt skal høste.«

Med disse Ord sluttede Redaktør Hørup sin Aabningsartikel i »*Politiken*«s første Prøvenummer 24. 9. 1884.

Bladet bestod forøvrigt af 24 Spalter, hvoraf de 13 med Tekst — nemlig 4 med Ledere, 2 om Teater og Literatur, 1 om Udlandet, 2 med Nekrolog og Brev, 2 med politiske Meddelelser, $\frac{1}{2}$ med »Smæld og Smuld«, $\frac{1}{2}$ med Ritzau-Telegrammer, og 1 med »Handelstidende«.

Det 2det Prøvenummer, den 26. Septb., indeholdt 2 Spalter Politik af Hørup, 2 med »Politik og Religion« af Pingel, 1 med Foredrag af Trier, $2\frac{1}{2}$ om Udlandet, 3 om Kunst, Teater osv., 1 med »Smæld og Smuld«, og $\frac{1}{2}$ med Ritzau-Telegrammer.

Gennem disse Tal er Bladet delvis karakteriseret i dets første Tid: der var faa, men lange Bidrag, nærmest af belærende Natur. Det var mindre en Avis end et *Organ*.

Tonen var særdeles seriøs. Lad os tage nogle faa Eksempler rent i Flæng:

»De Kristne have jo som bekendt i deres Midte under Kristennavnets Dække den store Flok af Mennesker, hvis Tro er af ren theoretisk Natur, og som i Praxis leve som Djævelens Børn, og den ikke mindre Hob, der, skønt vantro, tillyver sig et Skin af Kristendom, fordi dette er det mest fordelagtige. Fritænkernes Sag skæmmes jo paa samme Maade af dem iblandt dem, som bekende sig til smukke Grundsatninger, men hvis Liv er ryggesløst, og dernæst de frække Fornægtere af alt højt og helligt, for hvem Samvittighed, Pligt og Ære kun er tomme Ord uden Mening. — —

Den levende Tro, de store opofrende Kærligheds gerninger er Kristendommens sande Hæder, og her er tillige det Felt, hvor alle Verdens Bekendelser, ogsaa Fritænkernes, kunne mødes i en Væddestrid om, hvem der kan udrette det meste og bedste.«

(Af Artiklen »Politik og Religion«, — 26. 9. 1884).

»Den, der kæmper for en Sag som den politiske Friheds Sejr, har vederhæftigere Raadgivere at hente Raad hos end sine Lidenskabers øjeblikkelige Indskydelser. Han forstaar, at Selvbeherskelsen netop er Frihedens nødvendige Betingelse. — — Men selv naar Frihedens Talsmænd saa endelig er komne til Magten, vedbliver Friheden ogsaa for dem at være et Maal. Hvis ikke, fornægter de — som det saa ofte sker — i deres Sejr den Fane, de har fulgt under deres Kamp. Og saa viser det uhyggelige Syn sig af gamle Frihedsmænd, der er blevne til Tyranner, af de store Løfters Profeter, der er blevne til de snævre Hjærners og Hjærters Orakel. — —«

(Referat af *Triers* ovennævnte Foredrag i Rømersgade).

Ogsaa »Politiken«s øvrige og mere ordinære Spaltestof var af en lignende Soliditet.

Om det saa er »Smæld og Smuld« — hine Dages lette Boudoir-Rubrik — saa er Tonen næsten pinligt alvorfuld. Her er to Eksempler fra den 26. September 1884:

»*Panoptikum*. Iblandt de Grupper af Samtidige, som Udstillingen forbereder, er ogsaa en Kreds af Venstrepolitikere, omfattende blandt andre Berg, Høgsbro, Holstein, Hørup og Pingel.«

»*Industriforeningens* Læseværelse underkastes i denne Tid en Forandring, idet den ved to Døre sættes i Forbindelse med det tidligere Tagparti ud mod Stadsgraven, hvilket nu er overbygget og omdannet til en Række Værelser, hvoraf det forreste skal anvendes til Læseværelse for Ikke-Rygere. Det forhen benyttede »lille Læseværelse« er herefter Toilette-værelse, hvortil det egner sig betydelig bedre end det tidligere Rum.«

Som man ser — ikke Gnist af Umoral.

Denne brave, sindige, kun lidet spøgefulde Tone gennemtrængte faktisk hele Bladet i de første Aar.

I det 2det Prøvenummer fandtes følgende Program:

- 1) *Politiken* behandler alle danske Samfundsinteresser i ledende Artikler og stræber at føre Folket til det demokratiske Fremskridts Maal: fuld personlig og borgerlig Frihed paa alle Aandens og Samfundslivets Omraader.
- 2) *Politiken* bliver Midtpunktet for Hovedstadens og Landets oppositionelle Bevægelser i Politik, Økonomi, Literatur og Kunst.
- 3) *Politiken* stiller sig i første Række i Kampen for Hævdelsen af vore grundlovsmæssige Rettigheder mod en reaktionær Regering.
- 4) *Politiken* meddeler gennem daglige Oversigter en ufarvet Fremstilling af Strømningerne i Naborigernes og Udlandets Politik og Kultur og paa-

viser deres Betydning for vort Fædrelands Udvikling.

- 5) *Politiken* bringer gennem sine Føljetoner et betydeligt Underholdningsstof. Kun Forfattere af første Rang vil finde Plads i Bladet.
- 6) *Politiken* raader over en Kreds af Medarbejdere, praktiske Fagmænd, Videnskabsmænd og Forfattere, som sikrer Bladet en overlegen Behandling af alle Emner, hvormed Dagspressen syselsætter sig.
- 7) *Politikens* Opgave er: at være Organet for den højeste Opfysning i det danske Folk.«

Selv naar man ser bort fra det *politiske* i disse Paragraffer (thi vor Undersøgelse skal ikke gælde »Politiken« som Parti-Organ) synes det, at der alligevel forbliver noget positivt i hvert af Punkterne.

Lad os derfor tage dem i Rækkefølge (men begrænse os til deres mere *kulturelle* Side) og forsøge paa at se hvorledes de den første Tid blev efterfulgt.

ad 1) »*Politiken* behandler alle danske Samfundsinteresser i ledende Artikler og stræber . . . .« — Dette har man virkelig i nogen Tid forsøgt. 2. Okt. 84. bragte Hørup saaledes en lang Leder om Jens Nørregaards Bog om Krigen i 64, derefter *to* Spalter om »de nyere Sprogs Stilling ved Universitetet«, 3. Okt. *to* Spalter om »Alvor og Militarisme«, (4. og 5. Okt. fyldtes Bladet med Kristiansborgs Brand), 6. Okt. *tre* Spalter om »Kolera og dens Forebyggelse«, 7. Okt. *fire* Spalter om samme Emne, 11. Okt. *fem* Spalter om *Times* og Sønderjylland, 13. Okt. *fire en halv* Spalte om »Prostitutionslovgivningens Brugbarhed«, 14. Okt. *fire* Spalter om »Mælk som Smittebærer« og »Ernæringsfysiologi«. Etc. etc. — Altsaa, som man ser, *mange* danske Samfundsinteresser, og *meget* udførlig Behandling. »*Politiken*« *stræbte* virkelig at fremme Folks Forstaaelse af Tingene — et betydningsfuldt Moment i varigt demokratisk Fremskridt.

ad 2) Som vi nylig saa' fra Prøvenummer-Statisti-

stiken, blev der givet Kunst og literære Sager særlig megen Plads. Og Bedømmelsen var undertiden ikke fri for kritisk Kølighed og Perspektiv. Her er f. Eks. to betegnende Vurderinger af den lokale Genius for let Grinagtighed — ganske smaa Notitser i Petit:

»Broget Selskab« kaldes 50 Tegninger af Hr. *Axel Thiess*, som er udkommen paa Marius Møllers Forlag. Der er et og andet pudsigt imellem, ogsaa adskilligt tarveligt Gods. Det hele — Udstyrelsen og forklarende Tekst iberegnet — mangler i høj Grad kunstnerisk Finhed.«

»Oldfux«, hine Dages *Blæksprutten*, (Ernst Bojesens Forlag), anmeldte »Politiken« saaledes: »Vittigheder og Flovser, gode Indfald og Smagløsheder er passelig blandet i denne københavnske Brander-Ragout i Tekst og Billeder, for hvilke sidste Hr. *Alfred Schmidt* staar inde.«

Dette ligner lidet *vore* Dages Tekstannonce-Stil!

Samme overlegne Ligevægt bevaredes forøvrigt ogsaa ofte ved de *større* Ting. (Men at vise dette ved Citater vilde føre lidt for vidt).

ad 3) »Politiken«s Kamp mod mulig Reaktion i Statens Styrelse — Kamp som ogsaa nok bør kunne ses fra mere upolitiske og *ideelle* Sider — var desværre gennemgaaende en gold Guerilla-Krig: (Paa Eksempler skal vi ikke komme ind). Almennyttig, konstruktiv Opposition — som den f. Eks. kendes fra de *engelske* Organer for en ærekær og kraftig Borgeraand — saa' man ikke her saa tit som ønskelig. — »Politiken« var iøvrigt, efter Løfte, overvejende et stærkt *politisk* Blad.

ad 4) »Politiken«s udenlandske Oversigter havde ganske rigtigt ikke megen Farve i de første Aar; de var sammenstillede med Flid og Fyldighed, særlig hvad Europas *Politik* betraf. Om Kulturen, og Betydningen for Fædrelandet, var man paa den anden Side ret tilbageholdende.

ad 5) »Politiken«s Føljetoner skyldtes i Begyndelsen *Fontaine, Tolstoy, Heyse, Keller*, osv.

ad 6) Bladet var som Regel i de første Aar et dygtigt Vidnesbyrd om grundige habile Medarbejdere. Selv om næppe *hele* Staben kunde kaldes Fagmænd, Videnskabsmænd og Forfattere, syntes den til Gengæld fri for Fuskere, Vindmagere og Skriblere.

ad 7) Opgaven — at være Organet for den højeste Oplysning — var naturligvis særdeles vanskelig. »Politiken«s Stilling som et ivrigt kæmpende *Parti*-Organ, tøjret (med D'Hrr. Brandes som et Bindeled) til en egen lille »evropæisk« Sekt, hindrede det ofte i at være frit og ubefanget, og forøgede dets Fristelser til Fanatisme — denne ret almindelige Nybegynder-Fejl.

At der paa den anden Side i det mindste var rosværdig *Higen* efter Maalet, er unægteligt.

— — —
Altsaa, i det Hele taget maa man sige, naar man nu om Dage gennemblader »Politiken« i dens første Aar, at den tappert prøvede at holde sig Programmet efterrettelig. Den var virkelig paa Vejen til at kunne blive Skaber eller Fører af et ganske lovende Geled: Mænd med liberal om end lidt skeptisk Livsanskuelse — Mænd med Arbejdslyst, Intelligens og Pligtbegreb.

Disse Fakta fra de første Aar af »Politiken«s Virksomhed vil muligvis forbavse Læsere, der kun har kendt Organet i dets Efterslet. Derfor vil vi atter understrege Fænomenet: — «Politiken» følte sig oprindeligt for ramme Alvor kaldet til det følgende: 1) at forøge Publikums Forstaaelse af alle danske Samfundsinteresser, 2) at forsyne By og Land med Samlingspunkt, 3) at bestyrke Abonnenterne i Borgeraand, 4) at levere Referater uden Farve, 5) at beskytte Folk mod daarlige Forfattere, 6) at behandle Stoffet fagligt, videnskabeligt, og kunstnerisk, 7) at betragte sig som Tjener for det højeste i vor Nation.

Lad os saa gaa frem til 1888.

(Sandheden).

»Politiken« udgaar fra idag i over 10,000 Eksemplarer. — Det synes os en Ære og for vort Land et lykkeligt Varsel, at der er 10,000 Mennesker, som vil et Blad, der med *Politikens* Uafhængighed ikke har andre at tjene end Publikum og Sandheden. I en Tid, hvor meget møder med Forfaldets og Tilbagegangens Mærke er der nogen Opmuntring i, at Folket bærer sine egne Organer frem til en Styrke, som i Virkeligheden er Folkets egen Styrke.«

(»Politiken«s Leder 15. 4. 1888).

I dette Citat er jo intet programstridigt. Tværtimod. Glad Bevidsthed om at være Samfundsstøtte. Samt et lille Stænk af sædelig Sørgmodighed.

Men — her er et andet Citat, fra det samme Nummer, undertegnet *Henrik*:

(Aanden).

»Revet med af Feststemningen skal vi fortælle »Politiken«s 10,000 Venner lidt om Aanden i den navnløse Kreds, der udadtil hedder Redaktion.

Ligesom Vorherres Menighed er samtlige »Politiken«s Medarbejdere ét Legeme og én Sjæl, og det er af deres Frugter, Verden kender dem. Klinger det lidt bibelsk? Nuvel, det er, fordi denne Stabs Følelser overfor »Politiken« virkelig ogsaa er noget saadant som en Religion: Kærlighed, Fanatisme og en stærk Tro. — —

At tjene »Politiken« er en Lidenskab, et Liv i Feber, en Sejlads over høje Bølger.

Henrik.«

— — —
Ikke sandt, her forvirres man! Denne Passus — selv om den maaske var rigtig nok — stemmede paa ingen Maade med Programmet.

Ogsaa Tonen synes os at skurre lidt. Lad os derfor se, hvad der var hændet.

Efter egen Angivelse (15. 4. 88) udkom »Politiken« oprindelig i et Oplag af 2000 Eksp. Mellem Abonnenterne var Kammerherre Bille, en Departementschef, og et ringe Antal andre Standspersoner; Resten af dets Holdere var nærmest Redaktionen Meningsfæller.

For et saadant lille tro Parterre-Publikum kan Bladets første Præstationer næsten sammenlignes med et Skoleridt. I Manegen fandtes blot nogle flinke Programryttere, og saa lidt »Smæld og Smuld«; — ellers intet. Gennemsnitligt var der noget stramt og sagligt over Bladet.

Den 18. Decbr. 1886 skrev da ogsaa »Politiken« følgende:

» . . . . De lever maaske i Provinsen og er bekymret for, hvordan Deres Søn skal arte sig i Kjøbenhavn. Der er saa mange Forlystelser, som lokker i det moderne Babylon . . . (Farerne udmales nærmere, og som Modgift anbefales et Kvartal af »Politiken«). Forær det til Deres Søn, og han vil blive stærk mod alle Fristelser. For 3 Kr. bereder De ham 90 Dages sund Adspredelse. Som et frisk og styrkende Bad vil han nyde Bladet, naar han rejser sig om Morgen, og han vil med godt Humør og klar Hjerne gaa til sit Arbejde. Og om Aftenen vil han ikke søge ud paa Daarligheder; nej, han har noget bedre hjemme. Thi *Politiken* venter ham. *Politiken* vil være ham en Ven, en Vejleder; den vil vække de ædleste Følelser i ham, udvikle hans Aand, lære ham at elske sit Modersmaal, sit Lands Frihed, den vil tale alvorlige Ord til ham og den vil spøge med ham.

Send ikke Deres Søn alene til Kjøbenhavn, men giv ham *Politiken* med. Han vil da aldrig føle sig forladt og trist og fristet til Letsindighed; *Politiken* vil være ham i Families Sted.«

Dette skulde ingenlunde være *Spas*. Og saafremt det havde været skrevet Aaret før, vilde det endogsaa næsten kunne have været *sandt*. I 1884 og 85

kunde Byens Bondestuderer *vanskelig* fordærves af at læse »Politiken«.

Men tiltrods for disse Bladets gode Egenskaber, gik det langsomt med at tegne Abonnenter. »Politiken«s tavse Hensigt i Begyndelsen: ved sit Stofs Værdifuldhed at *vinde* Danmarks Dannede, strandede paa Grund af Hørups ejendommelige Polemik-Mannerer. (Sml. »Tilskueren« Marts 1911, Artiklen om *Vedel*). Foreløbigt maatte Bladet derfor nøjes med den lille radikale Flok i By og Land. Bourgeoisiets store Flertal holdt sig fjærnt.

Aaret 1885 begyndtes med et Oplag af 2900 Eksp. (^{15/4}. 1888). Inden længe kom imidlertid det skæbnesvangre Provisorium; Landets politiske Strømning næsten steg til Stormflodshøjden, og man skulde have tænkt, at dette vilde bringe Skuden flot — at man vilde samles tæt og bredt om »Politiken«s Talerstol. Thi i *Stridens* Stund var Viggo Hørup paa sit højeste.

Alligevel — et Oplag af »5000 Eksp.« blev alt hvad Bladet naaede i hele dette sjældne Aar.

Hvad var her at gøre? »Politiken«s Kapital var ikke stor, og med hver en Maaned øgedes jo Under-skuddet!

— — —

Hjælpen kom i 1886.

Endnu i Aarets Begyndelse gik det som det plejede. Nogenlunde i Programmets Stil. Med en høj og hed politisk Harm; samt en Række ideelle Krav til Estrups Ministerium. Iøvrigt de sædvanlige Fagmænd, Videnskabsfolk og Forfattere.

Pludseligt, en skønne Dag, møder man imidlertid i Spalterne en ganske *ny* Figur: *Henrik*. Og en lille Tid derefter én til: *Leporello*.

Og se — da Aaret var omme, udkom Bladet i 9000 Eksp. og gav Overskud.

Henrik debuterede i Marts, og viser sig snart at være Hr. Henrik Cavling. Og allerede i Juni Maaned ser den bestyrtede Læser to Annoncer paa sid-

ste Side: en stor og en lille. Den store, flerspaltede, stærkt fremtrædende, lyder saaledes:

Hvem er »Leporello«?

Don Juans Tjener!

Bopæl: Knabrostræde 4, 1ste Sal.

Og nederst paa Siden staar:

Artikler for Herrer
samt franske Svampe faas i
Specialforretningen »Leporello«,
Knabrostræde 4, 1. Sal.

Redaktør: *V. Hørup.*

FINIS POLONIÆ

ANDET KAPITEL

Lad os dvæle lidt ved Debutanten *Henrik*. —

Midt i »Politiken«s Faglighed og Kunst og Videnskab, midt i dens Bestræbelser paa Aandens og paa Samfundslivets Felt, midt i dens beherskede og lidet farvede Beretninger — falder Henrik som et Bombe-Drøn.

Kruttet blev der ikke sparet paa. Her er lidt af Henriks *første* Knaldeffekt:

(Hr. Sabroes Overmand).

»Paa Vesterbro dør Folk uimodsiget af Sult. — Gaa en Aftenstund ud gennem de snavsede Gader langs Ladegaardsaaen, Kjøbenhavns store Belleville, dér ude vrides Hænderne i Længsel efter Sol og Varme. Eller gaa gennem de stinkende Smaagader i Byens Centrum, eller ud paa Christianshavn. Glem ikke at se ind i Lille Søndervoldstræde i den lange berygtede Længe, hvor de fattige kravler op i Elendigheden paa Stiger, og hvor smaa nøgne Børn vælter sig i Smudset som Orme i et aabent Saar.

Henrik.«

— — —
(Her er *mere* af det høje C — fra en senere Artikel —: »*Mørke Billeder*. Kjøbenhavns Whitechapel. — Mørke var de Billeder, vi igaar Aftes saa, da vi færdedes nogle Timer derude. Mørke Billeder med syge Børn og blege Kvinder der bønfoldende

strakte Hænderne ud . . . Man havde troet sig midt i en af *Eugène Sues* Romaner, om ikke denne nøgne Virkelighed, dens Uhumskhed og dens Stank havde overgaaet selv hin Digtets Skildringer af Elendigheden. Han lærte os de Fattige at kende i Paris, og hvad har vi ikke siden læst om Londons Whitechapel, om Moskavs Menneskemarked, om Neapels Lazzaroner og om Tennementshusene (Hr. Cavling mener Tenements) i San Francisko og New York. Og vi har ikke blot læst, men i hine Byer har vi ogsaa selv vandret om igennem Elendighedens Huler og set Pauperismen i dens mest afskrækkende Skikkelse, og det skal siges, at den intet Steds har traadt os grellere i Møde og intet Steds gjort et Indtryk paa os, som den gjorde i gaar Aftes under vort Besøg paa (Hr. Cavling glemte Tankestregen) Utterslev Mark.«)

— — —
Slag i Slag gaar Henrik videre:

²⁹/₃. er der en Skildring fra *Vridsløselille*, hvor han lader sig »fængsle en Time« og beskriver sine Indtryk af »Uhyggen«, »Blodhundeknurren«, »Lænkeraslen«, »Cellegitre«, osv.

¹/₄. behandles *Laanekontorer*. »Pantelaanerne har aldrig haft saa lidt at bestille som i disse Dage. Arbejderne er aldeles nøgne. De har absolut intet mer at sætte ud. Og saa blottede har de været siden Efteraaret.
Henrik.«

⁵/₄. gaar Henrik hen til nogle Pantelaanere med et Lommeuhr, et Toilettespejl og en Hovedpude. Renten for den første Ting var 80 %, den anden 110, den tredje 128. Men for Fattigfolk forhøjes Renten til det dobbelte, fortæller han. *Blodsugere* er Henriks sidste Ord.

Efter nogle Træk fra *Midnatsmissionen* — »dekorerede Vellystninge« etc. — havnede han ved »*En Dødssejler*«. Dødssejleren er Fregatten Dannebrog.

»I Banjens Dunstkreds har Soldaten sit Hjem . . dér bliver han surret op om Natten, Side om Side med halvt besvimeede Lidelsesfæller, saa tæt til hinanden, at det ikke er muligt at stikke en Haand op mellem Køjerne. Om Aftenen lægges Lugerne tæt til over de sovende, for at der ikke skal trække den mindste Smule frisk Luft ned i Afgrunden.« 5 Mand er allerede døde, siger Henrik. Artiklen ender: »Man vil nødig tro, at det spiller nogensomhelst Rolle, at Officererne ved at ligge ombord i *Dannebrog* faar 6 Kr. extra pr. Dag.

Henrik.«

— — —
Hvor langt man pludseligt har fjærnet sig fra overlegen Behandling af alle Emner, hvormed Dagspressen sysselsætter sig (Programmets § 6) kan forøvrigt ogsaa f. Eks. ses af følgende:

^{28/4.} anmeldte »Politiken« med to Spalter og stor Betagethed Ankomsten til Kjøbenhavn af tvende stettinske »Prætendenter til den danske Trone« — »bærende det glücksborgske Hus' oprindelige Navn *Beck*.« Det hedder i samme: »Den ældre er høj og slank, en aristokratisk Personlighed, en ungdommelig Holdning, et vindende Væsen. Hans Ansigtstræk og store graasprængte Skæg minder i en saa forbausende Grad om den sidst afdøde russiske Kejser, at man kun behøver at have set denne Monark paa Fotografier for straks at blive slaaet af Ligheden. — — Under de maaske uoverstigelige Hindringer, han vil faa at overvinde for at gøre sin formentlige Ret gældende, vil han have en fortrinlig Støtte i sin Søn, den 21-aarige Heinrich Beck, hvis lette utvungne Holdning, tidlige Verdenserfaring og Smidighed i Konversationen leder Tanken hen paa den fødte Aristokrat.«

(Omhyggelige Undersøgelser).

(^{30/4.}) »De to Prætendenter har fra iforgaars, da vi bragte vor Artikel om dem, været Genstand for den

mest levende Opmærksomhed fra alle Sider. Navnlig har en Mængde herboende Tyskere valfartet ud til dem for paa nært Hold at se de to *Æventyrere*, som alle Højrebladene igaar efter en Snor kaldte dem.

Man vil have fundet, at intet hverken i deres Væsen eller i deres Bopæl tyder paa *Æventyreren*. —

Hvad der foreløbig vides, vides gennem *Politiken*. Vor Beretning, der var et nøgternt Referat af de omhyggelige Undersøgelser vi havde ladet anstille, har vist sig korrekt til de mindste Enkeltheder. . . .«

— — —
⁶/₅. (altsaa syv Dage senere) aflægger »*Politiken*« atter Beretning om de tvende højst korrekte Gentlemen:

»Jeg begav mig ned i Kahytten og opdagede straks den Gamle, som sad i en foroverbøjet grundende Stilling ved et Bord. — — Først bed han af Smørrebrødet, saa af Ræddiken, og tilsidst tog han sig en Snaps. — — Den anden sad lidt afsides og skar paa en af sine temmelig udviklede Ligtorne.«

(Forklaring: Herrerne (et Par Skomagere) var bleven kaldt tilbage med den første Damp; — af Stettins Tugthus.)

— — —
 En Uge efter var Henrik atter i Vinden. ¹⁴/₅. meddeler »*Politiken*«, at han er bleven overfaldet i Circus Renz. ¹⁵/₅. tager Bladet ham i Forsvar. Han har slet ikke »dadlet de to Akrobatinder, hvis fornærmede Fader overfaldt ham. Han havde privat lovet Faderen at gøre sit til, at de blev velvilligt omtalt; det er de ogsaa blevet — —.«

Samme Dag skriver Henrik følgende (i et fingeret Kærestebrev til en Livjæger — et Led af en lang Række):

»Dit Hjærte vil saamænd ikke smælte ved at se Renz' gamle tyske Piger med de skelende Øjne.«

— — —
 Løvrigt fortsatte han saaledes: »Du skriver, det har krænket din Livjæger-Ære, at jeg har haanet Fane-

vagten og kaldt Banneret *et lille krøllet Lommetørklæde*. Ja, hvad skulde jeg, kære Peter, finde paa for et Kælenavn til den lille pjuskede Ble?.. *Signe*.«
(Banneret var iøvrigt broderet af Prinsesse Marie).

Et Par Dage efter blev Hørup som ansvarshavende Redaktør brevligt udfordret af en Livjæger. Hørup vægrede sig, sendte Brevet til Politidirektøren og henstillede overbærende, ikke at straffe det unge Menneske.

Vel nærmest som en Slags Sonoffer udfordrede saa Henrik sporenstregs en Højre-Redaktør, og da denne (maaske uovervejjet) vægrede sig ved at tage Ynglingens Liv, lønnede »Politiken« ham saaledes: »den storskrydende, duelfordrende, æreskildne Ordfører for Højres Klopfægttere trækker med en flov og usand Forklaring i sit skidne Blad Poterne til sig og afslaar Udfordringen«; han »betegnes« dernæst »for alle Tider som den fladeste og sølleste Dumrian, der har ladet sig føde til Mandfolk. Alle hans fede Ord hænger ham nu ud af Halsen som Tungen paa en ihjelsparket Spædekalv.«

— — —
Da Henrik var færdig med dette, tog han atter fat paa Midnatsmissionen (^{27/5}). ^{28/5}. mér Midnatsmission; ^{29/5}. mér endnu. Med Tal og Beregninger som Basis krævede han indigneret billigere Bordel-Priser.

Dette var i Slutningen af Maj. Og i Juni mente Leporello — som vi saa paa Side 16 — at Bladet var modent. Hørup havde, øjensynligt, samme Tro.

Allerede inden Aarets Udgang havde »Politiken« naaet til at reklamere i sin Spalteplads for Bladet »Eva« — som det selv iøvrigt mente »muligvis er en Spekulation i Menneskenes seksuelle Drift«. »Eva« averterede sig ugenert i »Politiken« med følgende Motto:

»Ej min Skæmt ta'r Bukser paa,
som den er, jeg la'r den gaa.«

— — —

Lad os tilsidst give en Stilprøve af Henrik som »Politiken«s rejsende Korrespondent. Han blev i Juni samme Aar sendt til München i Anledning af Ludvig af Bajerns Selvmord.

Og nu gik det løs. Ingen smalle Steder her.

»Knyttede Næver kæmpede tappert mod blanke Sabler«. (Fra en Gadescene i Begravelsesdagene). »I Kirken blev ganske stille, og udenfor de høje Vinduer styrtede Regnen ned, medens Lynet uafbrudt knitrede og under frygtelige Skrald splintrede store Træer«. Dette var en Smule af hvad Henrik saa'. Hér er lidt af det han nærmest tænkte sig: — »Saa snart Kongen har set, at Vogterne var borte, har han som en rasende kastet sig over den ualmindelig stærke Læge og bibragt ham et frygteligt Slag over Ansigtet, af hvilket Dr. Guddens Lig bar dybe blodige Spor.« Og endelig er her en Mundfuld af hvad Henrik hørte: — »Og den gamle Slotsgartner skildrer mig deres afsindige Rædsel, da de i den mørke Nat stødte paa den ulykkelige Konge med de lange Lægter og ved det usikre Skær af Lygter saa hans i Krampe stivnede graablege Træk med den halvt-aabne Mund fyldt af Starnbergersøens gule Vand.
Henrik.«

— — —
Alt i alt — hér var noget for et Galleri. Intet Under, at man ilte til i Tusindvis.

Resten af 1886 tilbragte Henrik i forskellige Hovedstæder. Hans Nytaarsbrev 1887 var fra *Paris* og bør citeres lidt. Med vore senere Bladforhold in mente (»Politiken« — »Strøget«, »Middagen«, »Ekstrabladet« osv.) lyder Begyndelsen mærkelig spaadomsfuld:

»Som Matador i Boulevard-Pressen troner *Gil Blas*. Et Blad for den anløbne Overgivenhed og den forvovne Spøg . . . skrevet med saa stort Talent,

at den rene Dyd sluger det med kriblende Begærighed. — —

De smaa Boulevard Blade, der købes i de talrige Kiosker for en Sou er alle mer eller mindre dannede efter dette tre Gange saa dyre Forbillede. Ligesom *Gil Blas* har ethvert af dem sin bestemte Genre. Et bringer pikant Nyt fra Selskabslivet, et andet dyrker Ægteskabsbrud og Selvmord, medens et tredje bringer Kulissehistorier. — — Den mest vel-smagende Lækkerbidsken for alle disse Blade er en pikant lille Præstehistorie. En Skandale om en galant Abbed og en forførende lille Pariserinde er det allerfineste Papir.«

Dernæst fortæller Henrik »Skandalen med Abbeden Roussel — dette Kødben som Bladet *La France* forresten har forstaaet at servere med saa stor Kunst, at dets Abonnentantal i Løbet af de sidste Dage er steget til det tidobbelte.«

Henrik serverer det i halvanden Spalte; men enten maa der have været noget i Vejen med Kunsten eller Kjøbenhavnerne — »Politiken«s Oplag vilde nemlig ikke stige. Muligvis var Bunden skrabet allerede Aaret før.

Henrik sluttede iøvrigt langt om længe med at sige:

»Præsten var rasende og erklærede det hele for vildt Opspind — men den smukke Anette (Henriks udenlandske Stavefærdighed var stedse skrøbelig) har brugt sine Øjne. Hun angiver, at hans Velærværdighed et eller andet Sted paa sin Krop bærer et sort Modernærke. Hvorledes kommer en ung Pige til at se det« osv., osv.

— men vi maa stoppe. Det gaar ikke an at fortælle i *Politiken*, hvad der staar i de smaa Boulevardblade.

Henrik.«

Ikke destomindre havde han længe forinden faaet alle Detaljer »tilfredsstillende belyst« (Henriks Ord), og Artiklen ejer derfor Interesse som det første Re-

ferat, i »Politiken«, af en Art der senere har slaet Rod og baaret Frugt.

^{17/1.} bragte Bladet, muligvis af indre Grunde, et Citat fra »Middelfart Avis«:

»Saa siger man, at de Unges Sjæle ikke maa besmittes, at de ikke maa blive vidende; thi da kommer Fristelsen. Kan en *Viden* besmitte Sjælen? — Og tror man, at Viden om Afskyeligheder giver Lyst til at forsøge dem? — — Heldigvis er de modbydeligste Former af Usædelighed nutildags uden saa stor Betydning, at de behøver at stilles frem for enhver, men de almindeligste Fremtoninger, de almindeligste Følger, de maa frem for Dagen uden Skaansel.«

Denne meget middelfartske Sjælelære skulde alt-saa være Bladets Skjold.

— — —
Henrik kom forøvrigt hjem i Februar. ^{7/2.} møder han med »Stille Kampe«; (En Hverdagshistorie fra Kjøbenhavn); tre Spalter, Referat unødvendigt. ^{8/2.} to Artikler: »Aagerkarle« og »Smaa Drankere«. ^{9/2.} to Spalter om »Mørke Huse«; (Slutningen lyder: »Den driftige Overretssagfører, som vi senere skal komme tilbage til, vil ikke tjene Penge ved Prostitutionens Ophævelse«). ^{10/2.} »Billige Aagerkarle« og »Mørke Huse«. ^{11/2.} »Høje Renter«. ^{12/2.} svigter Gejsten ham. ^{13/2.} »Mørke Huse«.

^{14/2.} har Henrik skjult sit Ansigt. En Pariserkorrespondent fortæller nemlig i »Politiken«, at Annette — Henrikiadens Heltinde — er bleven dømt til 6 Maaneders Fængsel for Bedrageri etc., og at hun i et angrende Brev til Præsten har bedt ham om Tilgivelse for alle sine ondsindede Beskyldninger.

^{15/2.} er Henrik paa Benene — med »Midnatsmissionen« (øjensynlig et Universalmiddel); endvidere er der et nyt folkeligt Problem: »Møbelbanken«. ^{16/2.} »Kærlighed og Rabat« samt »Møbelbanken«. ^{17/2.} »Pengemændene og Møbelbanken«. Etc. etc.

Men tiltrods for alt — Læsertallet vilde stadig ikke stige.

Efter endnu nogle kraftige Tag tog Henrik atter til Paris, hvorfra han Aaret ud sendte blomstrende Breve hjem — om »Dueller«, »Adelige Tyve«, »En Henrettelse«, »Folkets Jomfru«, »Skandalerne i Paris« . . . eller hvad der saadan kunde ligge for.

I Agurketiden bragte Bladet Artikler om *Sædeligheden*; særlig af Hr. Georg Brandes.

Bjørnson havde jo nylig rejst en Slags Kulturbevægelse for »Eengifte« contra »Mangegifte«, og hævdede at *Mandens* moralske Disciplin — i et fremmeligt, oplyst Samfund — ikke burde være ringere end Kvindernes. Dette irriterede Hr. Brandes.

(Ravnekrogsluft).

»En særegen Naivetet«, sagde han i »Politiken«, »er den som giver sig tilkende i Vendinger som *Nutidens* sædelige Lighedskrav, den *moderne* Stræben efter større Sædelighed og deslige. Der er Ravnekrogsluft i disse Talemaader. Menneskene heroppe i disse smaa skandinaviske Lande gaar endnu og bilder sig ind, at det, de laver af *Krav* og Regulatorer paa det kønslige Omraade, som paa alle de andre, det er *Nutidens*, det er *den moderne Aands* Ytringsform. Jeg kan forsikre, at den moderne Evolution paa dette Omraade foregaar ganske andre Steder i Verden. — — Vi skulde imidlertid tage os iagt for at blive dummere end vi er. Vi kan ikke godt taale en yderligere Dekadence.«

(»De stille i Landet«.)

Spørger man imidlertid Hr. Brandes, om vi *alle-sammen* er uhjælpelige, lyder Svaret Nej. Der er enkelte, forklarer han, som holder Fanen højt. Men det er tavse Folk; »de som sidder inde med en højere og friere Moral end Gennemsnittets Patentmoral, de tier klogeligt og nødtvungent stille.« Og spørger man

hvorfor de ikke rykker frem med det de sidder inde med, faar man det forpinte Svar: »Fordi vi i et saa lille og saa uoplyst et Samfund ikke kan.« — (Dette var i Aaret 1887. Sidenhen er det jo bleven bedre).

— — —

(Løsagtighed).

Det *typiske* Sædelighedsbidrag leverede Hr. Brandes imidlertid i sit Overfald paa Elisabeth Grundtvig. Denne Dame havde efter Anmodning fra en Kvindeforening udarbejdet en Afhandling til Støtte for Moralen. Damens Sprog er dette: »...adskillige af dem, der vil omdanne vor Bevidsthed paa dette Omraade, er Mennesker som mener at virke for en god Sag...« Hr. Brandes honorerede i »Politiken« Modstanderinden og hendes Afhandling med følgende Tilraab:

»Det pjattede i dens Indledning og hele Tone virker pinligt, Raaheden i dens Tankegang forbavser; dens Bevisførelse, om hvilken man aldrig véd, hvor Perfidien holder op og hvor Enfoldigheden begynder, forskrækker ved sin Løsagtighed.«

— — —

Lad nu Frk. Grundtvig have været mindre dygtig som Skribent end Dr. Brandes, — lidt naiv og ubehjælpelig, hist og her. Men alligevel — overfor en Dame, med den bedste Mening — —

Nogle — særlig Svend Høgsbro (hvem »Politiken« da ogsaa, ved hans Død, erklærede for en ridderlig Natur) — mente, at det burde noteres i Straffeprotokollen; men Hr. Brandes krøb standhaftigt i Skjul bag Hørup som »Politiken«s *Ansvarshavende*. Bjørnson, der dengang sad i Paris, blev »rasende, rykende sint« og skrev at han aldrig havde læst noget saa »raat« som Hr. Brandes' Artikler . . . »utrolig lumpen«, »inderlig skamløs« osv. — Hr. Brandes svarede pertentligt men knusende, at Bjørnsons »Slips« var ikke ganske rent. — »Never mind the slips«, ripo-

sterede Nordmanden. — Og Kampen bølgede videre. Næsten hele Aaret ud.

Men det nyttede altsammen intet. Oplaget forblev paa det nærmeste konstant.

Dog steg Annonce-Antallet »for Herrer« ganske betydeligt allerede kort efter Hr. Brandes' første Artikler.

Der er intet, uden det er godt for noget.

TREDJE KAPITEL

I de foregaaende Kapitler har vi set, dels hvor troligt »Politiken« i Begyndelsen jo fulgte sit Program, dels hvorledes dette ændredes af Strømme som igennem Henrik og Hr. Leporello trængte ind. I de næste 5 Kapitler skal vi forløbig følge Bladets Karriere indtil 1901.

Kommentarer til de valgte illustrerende Citater vil som oftest blive udeladt; Bladet er jo nemlig i sig selv særdeles gennemsigtigt og fortæller grumme aabenhjærtigt mellem Linjerne. Derfor vil formentlig ogsaa denne Mosaik af smaa og større Stykker kunne give en opmærksom Læser et autentisk Billede af »Politiken«s Vækst i Ambitioner, Smag, Moral, Måner, Tankesæt, Taktik, etc. — alle disse mange Ting som kaster Strejflys over Bladets egentlige *Karakter*.

1888.

I det sidste Afsnit naaede vi 1887. Lad os nu gaa videre paa kronologisk Vis. —

1888 var et *historisk* Aar. Det var ikke blot et Aar med Ære (Side 13). Det var *mere*.

Her er tre Citater, med en Traad der rødmer:

(5. Januar 1888).

»Hvad *Times* særlig lagde sig efter og hvorved det hurtigt overfløjede sine Konkurrenter, var Efterretningsvæsenet og Parlamentsforhandlingerne. Det skaffede sig efterhaanden faste Korrespondenter rundtom i Verden . . . . .« (Af en kort tankefuld Artikel).

(8. Februar 1888).

»I dette Øjeblik er det saaledes, at alle de store Verdensblade rundt om i Jordens Hovedbyer holder Korrespondenter, der daglig telegraferer spaltelange Beretninger om de sidste Begivenheder. Naar f. Eks. Bismarck holder en storpolitisk Tale; naar der er Præsidentvalg i Versailles, . . . saa er disse Begivenheder i detaillerede Beretninger faa Timer efter spredt ud over hele Jordkloden, og hvad der iaften vækker Paris' Opmærksomhed — en Teaterforestilling, en Gadedemonstration, en Forbrydelse — *det* læser Amerikaneren imorgen tidlig i sit Blad.

Selvfølgelig er det kun Verdens største og rigeste Blade, der kan præstere saadanne journalistiske Vidundere . . . Den danske Presse har maattet sætte Tæring efter Næring og har hidtil indskrænket sig til korte — og ikke altid expedite — Fællesmeddelelser fra det Ritzau'ske Telegrambureau.

Politiken, der — takket være Publikums Paa-skønnelse af vore Bestræbelser — efterhaanden er naaet til en smuk økonomisk Stilling . . . er imidlertid — som vore Læsere har villet bemærke — ogsaa i den Retning gaaet i Spidsen for den danske Presse . . . Ved Hjælp af lange Privatdepecher har *Politiken* saaledes i de sidste Par Dage kunnet bringe danske Læsere — 24 Timer før de andre danske Blade — Ordlyden af den tysk-østrigske Traktat og et flere Spalter langt Referat af *Bismarcks* . . . Tale iforgaars.

Vore Læsere kunde maaske interessere sig for at erfare Telegrammernes Ord. Vi skal kun nævne Tal fra de sidste Par Dage. Telegrammet om Trak-

taten . . . udgjorde 705 Ord. Det supplerende Telegram næste Dag var 400 Ord. Men det største var dog Telegrammet igaar med Bismarcks Tale. Det kom til os i 3 forskellige Depecher, der tilsammen talte 1682 Ord.

Politikens Privattelegrammer fra Berlin for de sidste 4 Dage udgør saaledes ialt henimod de 3000 Ord.« (Af en lang og glad Erklæring).

(18. Marts 1888).

»Paa Grund af den overordentlig knappe Plads i Domkirken havde Hofmarskallatet kun kunnet givet ti tyske og udenlandske Journalister Adgang til at overvære Kejserligets højtidelige Indvielse. Blandt disse var Deres Korrespondent.

Saaledes var Politiken ikke blot det eneste skandinaviske Blad, men overhovedet et af de faa Blade i hele Verden, der var repræsenteret ved denne storartede Akt.«

(Trykt med høje fede Typer).

— — —
Altsaa, allerede i sin Alders tredje Aar har »Politiken« prøvet paa at være Verdensblad.

Times, Le Temps, og Politiken!

— — —
Man kan smile lidt ad denne grænseløse henrikske Naivetet — Sagen selv er derimod alvorlig nok. Naar man nemlig gennemlæser ovennævnte tre Citater, møder man jo mange Steder ominøse Tegn.

Bare dette éne f. Eks.: »Politiken«s triumferende Forandring af Programmets 4de Paragraf.

I de første Aar var Maalet følgende: »*Politiken* meddeler gennem daglige Oversigter en ufarvet Fremstilling af Strømningerne i Naborigernes og Udlandets Politik og Kultur og paaviser deres Betydning for vort Fædrelands Udvikling.« — Men i 1888 er Idealet hentet fra den værste gule Presse i New-York. »Hvad der iaften vækker Paris' Opmærksomhed — en Teaterforestilling, en Gadedemonstration, en Forbry-

delse — *det* læser Amerikaneren imorgen tidlig i sit Blad.«

Fra *Paavisning* og *ufarvet Fremstilling* — til »journalistiske Vidundere«! Fra at ville gavne Fædrelandet ved at bringe Læserne en daglig Strøm af virkelig betydningsfuld *Kultur*, — til at ville proppe Publikum ved Morgenkaffen med en fransk *Forbrydelse!*

— — —
Paa de mange andre Tanker som Citaterne kan vække hos en lydhør Læser skal vi efter Løfte ikke komme ind.

At en ny Epoke paabegyndtes er imidlertid unægteligt. —

1888 var et *historisk* Aar.

1889

89 blev nærmest trist.

En ihærdig, pludselig Indignation imod obscene Ting var i Begreb at tage *Fart* i By og Land. — »Politiken« indsaa inden længe, at den tro og gode Kunde »Leporello« og de andre Svampe-Herrer maatte holdes bort, for en Tid.

Maaden man benyttede var hensynsfuld. Redaktøren sagde nemlig ikke brat og brøstigt: »Mine Herrer — fra imorgen er vi færdig.« Nej; diskret og taktfuldt blev Annoncerne med Nænsomhed forflyttet fra den gamle Plads (lige ovenover Hørups Navn) og — sat op paa Toppen af »Rejselisten«.

Kunde noget formuleres nettere? Hørup var alligevel en fin Natur. — Pænere end »Leporello« og Kollegerne; de blev nemlig ganske roligt siddende.

Men den ovennævnte Folkestemning steg. To Adresser, hver med over Hundred Tusind Navne, sendtes ind til Rigsdag og Regering. Og en skønne Dag har »Politiken« øjensynlig fundet, at en kraftig Hand-

ling kunde være klog. Næste Morgen var D'Herrer væk og Bladet »rent«.

Naa, der kom jo siden bedre Tider. Og — som skrevet staar om det fejede Hus — det sidste skulde blive værre end det første.

— — —

Henrik gjorde hvad han kunde, under Trængslerne. Fra Utah regnede det med intime Mormon-Artikler. Og i næste Nu var Brevene dateret fra *Paris*. —

Sent paa Efteraaret maatte Hørup gaa i Fængsel, og Hr. Cavling kaldtes hjem.

Skæbnen var ham ikke rigtig god. Han interviewede en »Revolutions-Dame«, den danske *Louise Michel*, som han kaldte hende, — men dementeredes; han opdagede en Lampevejsmorder, — men dementeredes; han besøgte en Brasilianer, — men dementeredes; han afgav Erklæringer, — men dementeredes. Allerede i December drog han atter udenlands.

Naar hertil kommer, at Oplaget stadig ikke vilde stige, og at Bladets Varieté-Frikort blev inddraget, maa man sikkert sige, det var trist.

»Artistisk Fusel«, sagde »Politiken« bittert, da den slængte Direktøren Kortene.

89 var trist.

1890.

Ligesiden 1886, da Hr. Cavling pludseligt fik trommet Folk til Huse, havde »Politiken«s Oplag staaet sært i Stampe. Alt hvad *Henriks* Volter og Bravour formaaede, beløb sig til: at holde *Galleriet* sammen. I Balconerne var stadig tomt.

Dette ændredes imidlertid da »Politiken« endelig fik engageret Hr. »Flaneur«. *Han* var Manden for at kunne bringe Bladet ind imellem Bourgeoisiet. Han var nemlig baade *Fløjtespiller* og *Salon-Artist*.

Hér er hans Entré i »Politiken« — med en feminin og vippende, pomadiseret Sirlighed:

(^{29/9.}) »*Paa Asfalten.* Forhen fandt man ikke mange virkelige Ladies paa vort første Strøg. Det var som om de kjøbenhavnske Frøkener og Fruer . . . kuede deres Trang til at vække Herrernes Beundring — af Frygt for Opsigt og for udannede Personers Smil. —

Men pludseligt i dette skønne Efteraar, da selve Strøget første Gang viste sig i nye Klæder (det var netop bleven asfalteret), blev man overrasket ved det hver Dag voksende Antal af virkeligt elegante Dame-toiletter — den evropæiske Tekst til Hestehovenes lystige Klip-Klap!

Flertallet af Damehattene, der, idet vi slentrer ned ad Strøget, bølger om os paa vor Vej, er til vor store Glæde efter sidste Mode . . . .«

(^{6/10.}) »*Paa Asfalten.* Lad os, kære Læserinde, glide ned ad Asfalten under samme Paraply.

Hvorfor lader ikke Retten en af sine Assessorer gaa paa Asfalten? Vi skulde paa en lille halv Time indvi ham i saa mange Pikanterier, at han, om det var muligt, tog en lille Skade paa sin Dyd.

Den Historie, der i dette Øjeblik bevæger Asfalten, er forøvrigt ikke videre kriminel. Den handler om to unge meget smukke Damer, der de sidste tre Aar har været Strøgets Stjærner, og som for Tiden sætter Aarhus paa den anden Ende. Ønsker De Heltinderne i Croquis?

Harriet L., Datter af en Nyhavns Brændehandler, der for et Par Aar siden aflivede sig ved Gift, er kendt af hele det galante Kjøbenhavn. Hvor- mangen hvid Vest har ikke følt Grossererens Hjærtebanken, naar den høje fyldige Dame henimod Firetiden viste sig paa Strøget, bred og yppig, brusende og knitrende, en af de Kvinder, der fængsler Manden ved en hel Personlighed, og ikke ved et enkelt Træk. Med en voldsom Trang til at komme om paa Livets Solside, som hun kendte gennem Hundreder

af Romaner, kastede hun sig hurtig ind i Herreverdenen. Hun blev en fast Gæst paa Legationerne og har derigennem bidraget sit til adskillige Stormagters velvillige Forhold til det danske Monarki. — —

En Søndag undervejs til Hveen traf hun paa en Sunddamper en 18-aarig usædvanlig smuk Pige, der med sit fine Væsen vakte hendes Interesse. Denne unge Dame, *Sarah S.*, der senere opnaaede langt større Berømmelse end *Harriet*, var af fornem Herkomst. Hun var Datter af en Enke, hvis Mands Navn havde en historisk Klang.

Sarah S., der lige havde kigget ind i Verden og nysgerrig saa sig om efter noget æventyrligt, følte gennem *Harriet* det, en ung Pige føler ved at blade i en spændende Roman. Naar hun i de paafølgende Uger gik til sine Timer i Musik og Fransk, traf hun altid *Veninden* paa sin Vej. Denne førte hende hurtigt ind i *Byens Herreverden*, hvor hendes fine elskelige Væsen vakte Sensation.

Baronesse *S.*, der tilfældig ofte saa den unge Pige sammen med *Veninden*, advarede hendes Moder og stemplede *Harriet* som en Demimonde.

Heraf tog *Harriet L.* Anledning til at anlægge Sag mod Baronessen, en Sag, hvorunder denne havde at bevise, at *Harriet* virkelig *var* en Demimonde. For at godtgøre dette blev der ført en Mængde Vidner, Herrer, der havde haft en Liaison. Der er ingen Rangklasse, uden at den afgav sin Tribut. Skandalefulgte paa Skandale, indtil det lykkedes *Herr Z.*, Baronessens Sagfører, at faa *Harriet* bevæget til Forlig, og derved Sagen dysset ned.

Kort derpaa flygtede *Sarah* fra sit Hjem. Med sin Garderobe i en Koffert sneg hun sig en Aften ned paa Gaden, hvor *Harriet*, der havde faaet en dæmonisk Magt over hende, ventede med en Vogn. Siden den Tid har de to Damer ført et Par galante Damers glade Liv.

Enhver kender dem fra Strøget, fra Tivoli, fra Teatrene og fra National. — Overalt optraadte de i

straalende Toiletter, fulgt af Tilbedere, der bejlede til deres Gunst. De begik mange Galskaber, parrede med mange rigtig gode Indfald, som da de engang broderede en Fodskammel og paa en Fødselsdag sendte den til en meget højtstaaende Person. De to Gavtyve modtog omgaaende en Skrivelse som Tak. Den Historie morede dengang hele Kjøbenhavn.

For nogen Tid siden besluttede de to at foretage en Tourné. De valgte Aarhus, hvor der ligger Officerer. De glade Damer havde nemlig altid haft lidt Faible for en Uniform.«

(Aarhus-Perioden vil vi overspringe hér).

»— Som man let kan tænke, er da Sarah ikke længer bunden til det altfor lille Aarhus, hvor Folk ulejliges hende og Veninden med generende Bemærkninger. Om et Par Dage har vi atter Damerne i Kjøbenhavn.

De vil faa en opsigtsvækkende Entré paa Asfalten!
Flaneur.«

— — —

Tyve Aar tilbage var en saadan Underholdning noget ganske nyt. Enkelte Bohémer i Kristiania (den ulykkelige *Jæger*, f. Eks.), havde kort forinden stræbt at sætte *Martyrkrone* paa Prostituerede. Det lykkedes ikke. Bjørnson bød Folket i Leding. — Hr. »Flaneur« forsøgte saa med *Glorien*.

I en egen asfalteret Dialekt (Flanefagter oversættes som vi saa' ved »fine elskelige Væsen«) bliver Skøgen altsaa frejdigt forestillet Bladets kære Læserinder som en Gavtyv med lidt Faible. Hr. Flaneur slaar kyndigt Paraplyen op og converserer kjøbenhavnske Frøkener og Fruer om et Par galante Damers glade Liv. Ønsker De Heltinden i Croquis?

Her var noget for Mamsellerne. Kursus-Kyllingen, der lige havde kigget ind i Verden, følte gennem »Politiken« »det, en ung Pige føler ved at blade i en spændende Roman«. Bladet *slugtes* ganske simpelthen.

»Politiken« havde ogsaa Aaret før forsøgt med en

Rubrik for Damer. Her er et Eksempel — der viser Udviklingen:

(^{27/9.}) »*Damer i Butiker.* Kære Sofie, Nu skal du bare høre. Idag skulde jeg med Mor ud og se paa Vinterkaabe til mig, og i den Anledning havde Mor tromfret Tante Amalie, Tante Lovise og Tante Petrea sammen, for at de skulde gaa med og raade hende, og tror du ikke, de rare Tanter mødte paa Slaget 1, saa vi nærmest tog os ud som en lille Karavane, da vi naaede den Butik, vi skulde ind i.

Naa da, der kom skam Liv i Svendene, der stod og kedede sig bag Disken, én røg hen og bukkede for Tante Lovise, en anden for Tante Petrea, der ganske forlegen pegte paa Mor og sagde, at hun var med den Dame. Det er da ogsaa mærkværdigt, at Svendene endnu ikke har lært, at der maa 5 Damer til for at købe en Kaabe, men det er maaske for at drille, at de saadan kommer springende og spørger hvad man ønsker . . . . etc. etc. *Catty.*« — (Som man ser, ikke til at sammenligne med »Flaneur«).

Hr. »Flaneur« var ogsaa god for Bourgeoisiets unge *Mænd.*

(^{13/10.}) »*Paa Asfalten.* Vi glider sagte ned ad Asfalten, indsvøbt i Regnfrakken og tænkende paa ingen Verdens Ting.

Det er kun saaledes, man nyder Livet mellem to og tre. Man har været hos a Porta, læst Bladene og er i ypperligt Humør. Skinner Solen, er det kun for at flattere Damernes i Forvejen skønne Teint, og regner det, er det kun for at de galant skal vise os en stilfuld Fod.

Ja, paa denne Tid af Dagen smiler hele Verden til en *Asfaltier.* — —

Hvad er en Asfaltier-fin-de-siecle? Han er først og fremmest elegant. Dernæst er han vordende Gros-serer. Han har Forstand paa Vin, forstaar at skære for. Han røger god Tobak, er ikke Økonom og har en vis Moral.

Fin-de-siecle Livsanskuelsen er den: Hvorfor har

Menneskeheden slidt og slæbt, stridt og stræbt i de 90 forløbne af det indeværende Hundrede Aar? — Hvorfor? Jo, alene for at glæde os, der kom tilsidst. Vi er Arbejderne, der er kommen ind i Herrens Vingaard i den ellefte Time. Vi har — for at tage Biblen med paa Asfalten — ikke døjet Dagens Hede, men er meget villige til at tage Dagens fulde Løn. — Fin-de-siecle Livsanskuelsen er da den: Nyd det korte Liv med Smag. De Unge fra for 10 Aar siden græd og spægede deres Kød.

(Formentlig en Hentydning til I. P. Jacobsen — om hvem Hr. Edvard Brands jo beklagede, at han ikke benyttede sin *erotiske Frihed*.)

Hvilken sørgelig Menage! . . .

(Artiklen sluttede med en Del Oplysninger om Chansonetter, Demimonder osv.).

Flaneur.«

Da Aaret endte, averterede »Politiken« da ogsaa, at dets Oplag var steget til 12,000.

— — —

(Af en højtidelig Leder ^{13/10}. 90):

»*Politiken* vil vaske sine Hænder i Følelsen af at have gjort, hvad et Blad i vor ansvarsfulde Stilling skylder Renligheden i Pressen.«

(»*Politiken*«s Redaktion.)

FJERDE KAPITEL

1891.

(»Et andet dyrker Selvmord.« — Side 23).

Allerede i 1887 havde »Politiken« vist en vis Evne til at kunne faa noget ud af et Selvmord.

En Vinterdag havde en Kone ladet sig overkøre.

»Politiken« inspireredes som saa:

»Dette ejendommelige Drama vil blive, eller er allerede i Bladene bleven omtalt i følgende meget bekendte Vendinger:

»En ung Kvinde fra Fyn blev igaar Morges Kl. 7^{1/2} mellem Frederiksberg og Bülow'svejen overkørt af det fra Frederikssund ankommende Jærnbantog. Det lemlæstede Lig blev lagt i en Pakvogn og befordret til Kjøbenhavns Banegaard, hvorfra det af Politiet vil blive bragt til St. Johannes Stiftelsen. — Den ulykkelige beboede et Pensionat paa Bülow'svej. Hun led af en Melankoli, der imellem gik over til Sindsforvirring.«

Saaledes ser en Katastrofe ud, naar den omsættes i almindelig Avis-Stil (»Politiken«s egen Stil var denne: » . . . de finder hende i en halv oprejst Stilling med vidt udspilede Øjne. Hjærnemassen træder ud mellem Fletningerne; thi Baghovedet er flakt; men dog paastaar de rædselsslagne Mænd, at de endnu hørte et gennemtrængende Skrig . . .«) og ingen falder paa at spørge, hvad der kunde være

Motivet til denne unge Kvindes frygtelige Beslutning. Vi skal da meddele en Version, der synes ret ejendommelig. (Versionen meddeltes. Ubetinget ejendommelig. Meget lang og fuld af Kærlighedssorg).

»Det er en Version. Vi er ikke forvissede om dens Ægthed og vil ikke med et Par Linier gøre Fordring paa at kunne oprede et gaadefuldt Livs dunkle Traade. Vi har kun nogle faa Minutter villet dvæle ved et ulykkeligt Menneske, der paa en saa sælsom Maade har budt Verden Farvel.«

To Dage efter kunde »Politiken« bringe en Artikel:

»Atter Selvmord ved Overkørsel paa Jærnbanen.«

— — —

Men dette blegner ved Siden af 91.

Hedda Gabler var nylig kommen frem, og Tanken om at »dø i Skønhed« toges op af ikke faa, ogsaa Udlændinge. I den Anledning skrev den svenske Forfatter Grev Birger Mørner en Artikel, som »Politiken« mente at maatte trykke ²⁰/₁. 91. (Den blev forøvrigt behandlet med betydelig typografisk Misbilligelse). I Artiklen hedder det:

»Jeg har i de sidste Dage set flere københavnske Blade opstille et Spørgsmaal: Hvorfor kommer man til Danmark for at dø?

Jeg tror en Fremmed lettere kan besvare dette »hvorfor«?

De fleste Udlændinge, som har taget Livet af sig i Danmark, har været Svenskere. Jeg vil derfor i denne Artikel kun berøre svenske Forhold. (Han fortæller saa, hvorledes i Sverig *alle* Selvmorderes Lig ifølge Loven overgives Anatomisalene — en Lov som »Politiken« forøvrigt gentagne Gange havde haft Lejlighed til at udtale sig stærkt imod).

Og saa er der en Ting endnu. Hjemme i Sverig har man saa svært ved at tilgive — — ingen Klokker, ingen Ligvogn — *kun* Fadervor og Velsignelse. Hvorledes er det derimod i Danmark? Ja, deraf faar man

et godt Indtryk, naar man læser f. Eks. de sidste Dages Skildringer af Begivenheden paa »Kongen af Danmark«. Bladene skildrer uden Forargelse, ja med Sympathi den stakkels unge Piges Skæbne, de dvæler ved hendes Skønhed, de fremhæver det poetiske i, at hun havde valgt at dø i Brudedragt osv.

Jeg tog ud for at se hende. Hun var ikke skøn, hun var ikke elegant. Hendes »Brudedragt« var en almindelig hvid Sommerkjole . . . etc. etc.

Birger Mørner.«

— — —
(Data til et Studium af Suggestionens Magt).

Lad os nu betragte »Politiken« lidt. — Læseren vil selv bedømme Præstationerne.

(¹⁶/₁. 91). *En ung Dames Selvmord*. I Mandags Middags ankom der her til Byen en ung Dame fra Finland. Hun tog ind paa »Hotel Kongen af Danmark« og indskrev sig i Fremmedbogen som Frk. Telenius, Helsingfors. Hun saa ud til at være lidt over 20 Aar, var elegant klædt og meget smuk. Hun havde blondt Haar og lyseblaa Øjne, et fint, nobelt Ansigt og en høj slank Figur. Overfor Personalet paa Hotellet var hun yderst elskværdig og gjorde et udmærket godt Indtryk. — — Døren ind til hendes Værelse blev lukket op, og dér laa hun saa som Lig paa Sengen, iført hvid Silkekjole og med lyse Atlaskessko paa Fødderne. Ved hendes Side fandtes en lille Flaske, der var tømt til sidste Draabe . . . Men hun var smuk endnu efter Døden, Ansigtet var roligt som om hun ingen Døds kamp havde haft, og hun laa i en naturlig Stilling. Der hvilte ingen Uhygge over dette Drama. — — — Kender man kun lidt til hende selv, saa véd man endnu mindre om Grunden til Selvmordet. Men i et saadant Tilfælde ligger det jo nærmest at tænke paa Kærlighedssorg. Hendes Lig hviler nu i den hvide Dragt under Glaslaaget paa Johannesstiftelsen, og det vil maaske vare længe, inden denne Gaade løses.«

(*Fire Dage efter*). »*Dødens Brud*. Angaaende

Frøken *Minna Tellenius*, der begik Selvmord paa Hotel »Kongen af Danmark«, har Nordisk Telegrambureau indhentet forskellige Oplysninger i Helsingfors.« (Oplysningerne viser saa, at hun tog Livet af sig, fordi hun — havde skrevet en Bog, som hun ikke kunde finde en Forlægger til!) »Allerede for længere Tid tilbage lod hun sig i sin Omgangskreds forlyde med, at hun selv vilde gøre en Ende paa sit mislykkede Liv. Ved sin Død havde hun netop fyldt 25 Aar.«

Maaske en jævnt fornuftig Redaktør — især en *ansvarshavende* — ved denne Lejlighed var bleven fristet til at komme med et Ord paa rette Sted . . . .

»*Dødens Brud*« — sagde »Politiken«.

Tre Dage efter at Bladet første Gang havde fortalt sine Læsere om hin Kærlighedens Schneewittchen, der »hviler nu i den hvide Dragt under Glaslaaget«, fattede en ung Københavnerinde en »afgørende Beslutning.« (»Politiken«s Ord). Hun havde været forlovet med en Kontorist i Fredensborg, som imidlertid *nogen* Tid tilbage havde hævet Forbindelsen og forlovet sig med en Gaardmandsdatter. Den »afgørende Beslutning« refereres saaledes i »Politiken«:

»Hun rejste ud til Fredensborg iforgaars Aftes, vadede gennem den høje Sne op til Jærnbanehotellet, hvor den utro Elsker boede, kastede et Blik op til hans stærkt oplyste Vindu, tømte en Flaske med Kloral og segnede om i den flere Fod høje Sne — —«

Næste Dag formaaede »Politiken« at meddele om to, en ung Herre og en yngre Dame, der druknede ved at springe overbord fra Færgen i Storebælt. »Politiken« ender Beretningen saaledes: »Vi bad igaar Aftes vor Korrespondent i Odense sende os nogle Oplysninger, men havde ikke ved Bladets Slutning modtaget Svar.«

(²⁹/₁). »*I Skønhed. Dramaet paa Storebælt*: Det var ikke underligt, at vor Korrespondent i Odense ikke kunde give os Oplysninger om *det gaadefulde Par*, der iforgaars Nat sprang i Søen fra Dampfærgen

undervejs til Nyborg. Ritzaus Bureau havde nemlig ledt os paa Vildspor ved sin Meddelelse om, at Manden i Dramaet hørte hjemme i den nævnte By. Han var naturligvis fra Kjøbenhavn.«

Naturligvis fra Kjøbenhavn!

— — —
At Manden i Dramaet var *begavet* og at Damen var *smuk*, siger sig selv. Men iøvrigt sagde »Politiken« det, i sin nærmere Redegørelse.

— — —
I Løbet af de næste 14 Dage gik det livligt til.

Henrik, som imidlertid var gaaet over til at kalde sig *Ignotus*, skrev den 13. Februar:

»Nu knalder Selvmordspistolen Byen rundt. Hver Dag har sit Selvmord. Det er en Epidemi, og Kjøbenhavn er ikke blot denne uhyggelige Epidemis Arnested. Den er ogsaa bleven tilrejsende Selvmorderes Asyl.

Det sidste Drama passerede Natten til igaar paa Hotel d'Angleterre.«

(Saa kommer Beskrivelsen. At Manden var »elegant«, er en Selvfølge. At han ogsaa forstod at dø med Anstand, ja maaske man kan sige med Omhu, er ligeledes tydeligt).

»— — Om Aftenen maa han være kommen sent hjem. Han er steget op, gaaet ind, har aflaaet sin Dør, tændt to Lys, drukket flere Glas Champagne og røget en Cigar. Endelig har han halvt afklædt lagt sig paa sin Seng, slukket Lysene, grebet en Pistol og sendt sig selv to Skud, et i Brystet, som har fejlet Hjærtet, derpaa et i Tindingen, som har givet ham en let Død. — —

Før han gav sig selv Døden, havde han afført sig sit Ydertøj, der omhyggeligt var lagt tilside. Som han laa i Sengen, gav han Indtryk af at slumre. Hist og her var Hovedgærdet plettet af en Draabe Blod.«

— — —
Efter at Hr. Cavling saaledes soigneret har beskrevet Handlingens hele Stilfuldhed, er der øjensyn-

lig foregaaet noget i hans Indre. — Blev en Skrupel kvalt? — Thi han slutter med at sige:

(Mekanisk. Eksistensnød).

»Gamle kloge Blade skriger paa, at Pressen har en vis Skyld i alle disse Selvmord. Pressen, der mekanisk refererer alt, skulde tie, naar et Menneske søger Døden for sin egen Haand. (Udraabstegnet mangler).

Man vil ikke se, at Selvmordsmanien er en af Eksistensnød avlet Tidssygdom, der omsider truer med at blive permanent. Den paaføres ikke gennem Reflektion, men er den direkte Følge af det sidste Tiaars voldsomt skærpede Kamp for Tilværelsen, en Kamp, hvor Nederlaget føles saa bittert, som det kun føles, hvor der kæmpes uden Haab.

Hvad nytter det at Uglen, der sidder i sit Kirke-taarn, udstøder vilde Skrig, saa tit den ser et Vrag drive ind mod Stranden. Uglen, den kloge Fugl, der aldrig selv har været ude i en Storm.

Ignotus.«

Næste Dag kan »Politiken« melde følgende (jo ikke underskrevet Ignotus):

(Voldsomt skærpede Kamp for Tilværelsen.)

»Den sidste Selvmorder: Josias Andersson, der skød sig paa Hotel d'Angleterre, var en 24-aarig Mand af god Familie, født i Bohuslæns Skærgaard. Han var for ikke lang Tid siden bleven ansat hos Firmaet Schmidt & Co. i Gøteborg og var tor Tiden paa en Forretningsrejse i Sverig for at indkassere Penge. Efter paa forskellige Steder at have inddrevet Beløb til ialt 4000 Kr. lod han ikke længere høre fra sig. En af hans Chefer rejste derfor efter ham, men kom først hertil igaar, altsaa et Døgn for sent. .«

— — —
Næste Dag (^{15/2.}) skriver det støtte Blad:

»Smitter Selvmord? — — Vi for vor Part indser

ikke det Uforsvarlige i at referere Selvmord, og vi har ingenlunde sét afgørende Beviser for, at Selvmord smitter.«
(Redaktionel Artikel).

(^{17/2.}) »Nyt Selvmordsattentat. Iforgaars Morges kom en ung net paaklædt Mand og anmodede Værten paa *Hotel Kronprinsen*, Nyhavn Nr. 21, om et Værelse. . . .

»Bring dette Brev til Politidirektøren«, sagde han, idet han kastede Pistolen. »Jeg har begaaet Selvmord og lægger mig nu hen paa Sengen for at dø.«

Han blev kørt til Hospitalet, men maatte vente i Operationsstuen, mens en anden Mand behandlede.

»Nu er Selvmorderens Liv reddet. Med Kuglen i Panden har han set en Mand med flækket Hoved dø paa Operationsbordet. Maatte dette blodige Syn skræmme ham, naar han atter føler Lyst til at gøre Ende paa sit Liv.

(Altsaa: Det forsøgsvis Formaningsstadium).

(^{19/2.}) To Spalter om »*Pressen og Selvmorderne*.« Pressen skal bare ikke skabe sig og blive bange, siger »Politiken«, — Schiller og Shakespeare har ogsaa skrevet om Mord.

Alligevel bringer Bladet ^{25/2.} tænksomt det næste Selvmordsforsøg i — Petit!

(Altsaa: Experimental Ignorering).

(^{27/2.}) refererer »Politiken« med stor Omstændelighed, at en 23-aarig forhenværende Handelslærling har hængt sig. I et Brev, efterladt til Hjemmet, skrev han følgende: ». . . Mange er ogsaa kede af Livet, fordi de ikke kan holde paa Penge, saaledes at naar f. Eks. de Penge, de har i Lommen, absolut skulde bruges til nødvendige Ting, men dog bliver brugt til Svir; til dem hører nu jeg. Og derfor, naar man saa ofte læser, at den eller den har taget sig af Dage, ja saa tænker man, det kan vel ikke være værre for Dig end Andre, og saa gaar man paa den. Der gør

En naturligvis ondt for Ens Forældre og Søskende og værre, hvis man er gift, for hvis jeg var det, saa havde jeg ikke skredet til Gærningen, men ellers vinder man over den Tanke, naar man tager i Betragtning, at man maaske har et langt Liv tilbage, hvor man faar megen Nød at kæmpe med, og man tilmed bliver omtrent navnkundig ved at tage sig af Dage. Naa, ikke mer herom . . . (Resten er et Farvel til hans Forældre og Søskende).

Hvad gjorde »Politiken« nu? Kom den sin Artikel af ¹⁵/₂. ihu, og skrev den en ny Betragtning om »Pressen og Selvmord«?

Ih nej. Den oplyste derimod, at Handelslærlingens *Fader* var Abonnent paa Dødsfjenden: det Bergske »Morgenbladet«, og at følgelig . . . etc. etc.

Til den Protest, som fulgte, svarede »Politiken« (med en Holdning, som end næppe *théâtre Français* ejer Mage til): »Vi haaber imidlertid, at *Morgenbladet*, naar det kommer lidt til Ro, vil være honnet nok til at indse sin uheldige Optræden i Selvmordsdiskussionen, og for Fremtiden bestræbe sig for en værdigere Journalistik.«

— — —
⁵/₃. fortæller »Politiken« om en Mand, som »havde moret sig om Eftermiddagen paa en Restauration.« Han forblev der ogsaa hele Aftenen, og vilde ikke gaa hjem, men sov paa Opvarterens Sofa. Om Morgen hængte han sig, mens Værten og hans Kone var ude. »Da hun kom tilbage, mødte hun paa Trappen sine skrigende Børn, der meddelte, at den fremmede Mand havde hængt sig. Hun løb op og saa. Jo, ganske rigtig. Han hang og sprællede over Døren. — — Lidt efter lagde Politiet Liget paa en Møbelvogn . . . .«

⁶/₃.: »*Det sidste*: — — Først tidlig igaar Morges fandtes han liggende i en Blodpøl paa et Loftskammer i Toldbodgade. Han havde skudt sig med en Revolver i Tindingen og tilføjet sig et stort Saar i Underlivet.« — (Sammenlign Side 42).

Det blev jo ingenlunde det sidste.

^{8/3.} ». . . Det ene havde flænget Kinden, det andet, der var trængt ind i Hjærnen, havde øjeblikkelig medført Døden.«

^{12/3.} ». . . Forinden han aflivede sig, havde han sagt til en Spækhøker i Nabolaget: »Nu gaar jeg hen og hænger mig«.«

^{16/3.} »En ung Dame, en 17—18 Aar gammel, kastede sig ud i Sct. Jørgens Sø . . .«

^{18/3.} (En 22-aarig Mand med Underslæb skyder sig paa Politikamret). ». . . Det svage Knald kaldte de forsamlede Betjente til. Selvmorderen stod et Par Sekunder oprejst, saa svingede han rundt og styrtede baglænds om paa Gulvet. En Blodstraale stod ud af Munden og flød hen over Gulvet.«

^{19/3.} ». . . fandt han Bestyreren liggende paa Gulvet, svømmende i sit Blod.«

Etc. etc. —

I Lægeerklæringen og Marine-Ministeriets Skrivelse om det bekendte Kadet-Selv mord samme Aar hed det senere:

». . . Den Afdøde vides i ca. $\frac{3}{4}$ Aar at have næret levende Interesse for Detaljerne ved Selvmord.« Der henvises særlig til en enkelt bestemt Lejlighed, nemlig i Januar »da en ung finsk Dame havde aflivet sig paa et Hotel her i Byen.« Endelig fremhæves det, at »de i vore Dage saa hyppige detaillerede og paa den mest pirrende Maade udmalede Beretninger i visse Blade, saasomt et Selvmord finder Sted . . . har været velskikkede til at hidse hans sygelige Fantasi.«

»Politiken« aftrykte Erklæringen og begyndte sin Kommentar saaledes: »Vi har i Ministeriets Skrivelse fremhævet (med spærret Skrift) de Punkter, som synes os særlig bemærkelsesværdige.«

Hertil hørte ikke noget af det ovenstaaende.

— — —
»Politiken«s Tankegang i disse Ting belyses særlig i en Redegørelse fra Redaktionens Haand, skrevet i en mere moden Alder:

(»Politiken« stiller sig i første Række i Kampen for Hævdelsen af vore grundlovmæssige Rettigheder. — Side 9).

(16/6. 05). » . . . Enhver kender Eksempler paa, at ubarmhjærtige eller taktløse Præster har fremkaldt Forargelse og Uhygge ved Selvmorderens Baare, ja over det Ord, vi anvender om dem, der har taget deres eget Liv, er der udbredt en Skamplet, dette Ord er ikke taget fra Sprogets rene Muld, det kommer fra den uindviiede Jord, det stikker som en Tidsel. Men de, der ikke henter deres Begreber om Liv og Død i Kirken, de, der betragter Selvmordet ikke som en Skam og en Forbrydelse, men lige saa ofte som en Ulykke, som et fortvivlet Menneskes sidste Udvej eller som en Sygdom, for hvilken der ingen Helbredelse findes, alle vi . . . vi burde vogte os for, at ikke den borgerlige Skam knyttes til den kirkelige. — — Ret til Arbejde, Ret til Frihed, Ret til Liv, og Ret til Død.«

FEMTE KAPITEL

1892.

(¹/₁. 92). »*Gudskelov*. Alle paalidelige Venner af Fremskridtet vil med Tak mindes det henfarne Aar. Det har bragt os et flinkt Skub henimod den yderste Grænse for Fæiskheden, det Punkt, hvor al videre Nedgang er umulig og hvor der begynder sikre Chancer for Opgangen.

Pessimister vil herimod kunne indvende, at der i dette fortræffelige, lille Land overhovedet ingen Grænser gives for Bestialiteten. — —

Alligevel fortrøster vi os til, at der nu ikke kan være meget mere end et Par Menneskealdre tilbage til, at den danske Dumhed har loddet Bunden.«

(*Af en Leder*).

— — —

(*Flaneurs Brigade*).

Paa et enkelt Punkt var »Politiken« bleven skuffet i det svundne Aar:

Det var ellers gaaet ganske godt for Bladets nye Træner af de Unge: Hr. Flaneur. Een af hans Elever var endog *Baron*. *Baron Bech*. Ret en Mand, man kunde have Glæde af. Han var først og fremmest elegant; med en glimrende Forstand paa Vin. Vordende Grosserer var han ikke — men forøvrigt heller ikke Økonom. Hans Tobak var upaaklagelig. Han forstod at skære for og havde tydeligt en vis

Moral. I det hele taget var han *comme il faut*. »Politiken« var *særdeles* glad for sin Baron.

Men desværre. Ligervis som Bladet lod sig narre af D'Hrr. Beck, Stettin — blev det skammeligt be- draget af Baronen. Thi da ogsaa *denne* »Politiken«s Protegé omsider arresteredes, viste Bech sig jo at være en Kommis. —

En af Bladets sidste Bulletiner om Hr. Bech for- talte følgende:

»Jens Asger Bech var en hyppig og spendabel Gæst i Kisten. Han havde sit faste Stade tæt ne- denfor Rampen og udsøgte sig her med Kendermine de mest værdifulde Sangerinder. For nogen Tid si- den forlovede han sig med en af de stedlige danske Syngepiger; det var den smukke Amagerpige med Kunstnerindenavnet Frøken Welandt, der havde tændt en varig Gnist i unge Bechs letfængelige Hjærte. Han tog hende med sig paa en Rejse til Berlin, men afstod hende her til en god Ven. Nu er den smukke Welandt en dansk Jægermestersøns kaarede Brud . . .«

Ak. Endogsaa denne danske *Jægermesterson* blev smertefuld. Nogle Uger efter maatte »Politiken« melde, at han var Konditorsvend. —

Hr. Flaneur lod modløst Spalten falde, foreløbigt.

— — —

Sagen var, at der skal Tid til alt.

Lytte til Flaneur var noget som en Del af Bour- geoisiet gærne vilde. Men at komme ned paa Scenen for at *danse* efter Mandens Fløjte — overlod man foreløbigt helt og holdent til Kommisserne.

Man var stadig ikke lidet reserveret. —

Hvad der var at overvinde hos de Dannede vil kunne ses af følgende Betragtning, der blev bragt af »Politiken« som højtideligt udstyret Spidsartikel den 23. Januar 1888 — altsaa paa en Tid, hvor Bladet endnu ikke havde mistet *al* Erindring om Program- met (Side 9):

»Højstærede Hr. Redaktør! De optrykte forleden

en Bunke løsrevne Citater: bitre Jammersord over de trangeste Tider og jublende Fanfarer over Forlystelsesanstaltnernes fyldte Huse . . . og denne Tilstand lod til at undre Dem.

Ønsker De Forklaringen, skulde De en Nat henad Tolvtiden . . . gaa ind i en af Kjøbenhavns mest yndede Forlystelsesanstalter. — De vil faa meget at se. —

Lidt før tolv og paa Slaget 12 forlader en tæt Skare jævne Borgerfolk Lokalet. Hverken ved denne Skare eller ved Mængden af samtidig forbipasserende unge Mennesker bliver der Anledning til synderlig mærkelige Iagttagelser.

Men pas paa det sidste Hold Stamgæster, de Par Hundrede Stykker, der efter at det store Publikum er forsvundet, samler sig om Bordene, drikker tæt og taler fortroligt. De kender næsten alle hverandre, og De, Hr. Redaktør, De kender ogsaa adskillige af dem. — —

Se, det nærmeste Bord.

Fløjmanden, det er den lange Kræmmer fra Østergade, der i Halvfjerdserne vel gik fallit de tre Gange, og for hvem Broderen bestandig tog Stødet af. Men ved den fjerde Fallit var Broderen død, alle Svindlerierne blev aabenbare, og Fyren fik aldrig Butik mere. Han er forresten nydelig i Klæderne den Dag idag.

Den svære Mand, der drikker Glas med Nr. 1, det er den rige Grosserer, som hævdede Forretningen og rejste bort, efter at Sædelighedspolitiet havde haft ham i Forhør. — — Ja vel. — Saa er han kommen hjem igen. — —

Ja, den næste behøver ingen Præsentation. Ham ser De hyppigt, og senest saa De ham i Formiddags, da han var oppe paa Kontoret, klagede, græd og paakaldte Ungdomsvenskabet. — — Stakkell, han var for femogtyve Aar siden en ung, velhavende Fyr, skrev morsomme Viser, spillede daarlig Privatkomedie og læste til Magisterkonferens i Fransk. — —

Gaa fra Bord til Bord, og De finder Bekendte; men selvfølgelig, vi mægter ikke at fæste Etiketten paa *alle* disse sene Stamgæster.

Der er iblandt dem treds- og halvfjerdsindstyveaarige Mænd, duknakkede Folk med lyssky Øjne og slappe Træk. Dem kender vi ikke . . . .

Og der er unge kønne Mennesker. Dem kender vi heller ikke. Men de drikker med Veteranerne, beundrer dem, betaler for dem, gør Aftaler med dem, og rykker i Aarenes Løb op i Rangén. — —

De har nu Begreb om Selskabet.

Vil De derpaa sammen med mig opgøre en Sandsynlighedsberegning over Antallet paa Tyvene her i Kjøbenhavn — de simple og de fine . . . .

(Ifølge den sidste Tugthus-Statistik sætter Indsenderen Tallet af notoriske Tyve til 9000).

Hertil kommer ustraffede og uopdagede Tyve. Og af dem er der mange Arter: Kontorister, Butiksfolk og Tjenestefolk, der fik Tilgivelse Gang efter Gang, fordi ingen nænnede at angive dem; dernæst Folk, der bestyrer Kasser for Principaler, ukyndige i Bogholderi og derfor ude af Stand til at opdage Tyverierne; videre Spekulanter, der lever højt i Held og erklærer sig fallit, hver Gang Chancerne gaar dem imod, og endelig alle de Tyve, paa hvem Politiet er i Hæléné, men som endnu ikke blev tagne.

Regn som De vil, under en 10,000 Tyve her i Kjøbenhavn, faar De ikke til Resultat.

Og med dette Tal til Bindeled kan de fyldte Forlystelsesanstalter og de trange Tider forsones med hinanden. — — —

Jeg anser selvfølgelig ikke hver en Teatergænger for Tyv, Himlen fri mig for den Art Tanke.

Jeg har desuden været i Det kongelige Theater, og end ikke i Drømme kunde det falde mig ind, at nogen skulde gøre sig til Tyv for at komme dér. Og at heller ikke Privattheatrene øver uimodstaaelig Tiltrækning paa det Publikum, der skal betale Indgangspenge, det har man da faaet at vide.

Besad Kjøbenhavn ingen andre Forlystelsessteder end disse til daglig tarveligt besøgte Theatre, vilde de Besøgendes Antal vel heller ikke findes uforeneligt med de trange Tider, end ikke om der ved enkelte Lejligheder blev fuldt Hus, undertiden i det ene og undertiden i det andet Theater. Saa megen Velhavenhed er der tilbage her i Kjøbenhavn, at der i adskillige Familier af og til er Raad for en Komediebillet.

Men til at fylde de andre Anstalter, hvor Folk virkelig morer sig, dertil bidrager de 10,000 deres rigelige Del. De lider kun lidet under Tidernes Tryk og behøver ikke sætte Tæring efter Næring; har de Lyst til at more sig — og dertil har de altid Lyst — skaffer de sig Pengene af Principalens Skuffe eller Kasse, af Kreditorers eller andre Folks Lommer, og paa Traktement til en Aften-Kæreste og hendes Veninde behøver de ikke at knibe. Et Par Tusind af dem er paa Farten hver Aften, og har de gennemsnitligt hver blot én Dame med, falder der fire Tusind af Forlystelsesanstaltens Publikum paa deres Part. De fordeler sig over Varietéanstalterne, Café-Chantant'erne og Dansesale, efter forskellig Smag og Stand, og bidrager til, at den røde Lygte kan komme ud. — — —

En Moralist vilde maaske heraf slutte, at disse Anstalter burde indskrænkes i Tal eller forbydes. Den Slutning gør jeg ikke; for af den Art Forholdsregler opstod der rimeligvis megen Skade, men slet ingen Gavn. Man berøvede skikkelige Folk Adgang til billige Fornøjelser, og de 10,000 blev ikke bedre eller uskadeligere, fordi de forlagde Aftensviren andet Steds hen. — —«

Universitetskammerat.«

— — —
Denne Overlegenhed var ret betegnende for store Dele af det ældre Bourgeoisi — Mennesker for hvem »Forlystelser« og »Folkeliv« var Fag som man maa-
ske ved Lejlighed »studerede«, men ellers nærmest

overlod til »jævne Borgerfolk« og Rak. Selv besad man jo i Hjemmet og Familjen og det gode Selskab sine egne hyggelige Enemærker.

Men et Samfundslag, hvor sligt et Syn paa Tingene forblev det *tonegivende*, var ikke nogen heldig Jordbund for Flaneur.

Just paa dette Punkt greb »Politiken« derfor ogsaa ind. Hele Grunden maatte kulegraves, Rub og Stub.

Dette blev et meget brydsomt Slid. Bourgeoisiets gamle og solide Smag, og dets store Arv af literær Kultur, viste sig at have sejge Rødder.

»Politiken«s Arbejdsmaade var til Tider derfor næsten rørende. Her er f. Eks. en Artikel fra ^{2/1}. 92:

»*Første Forestilling i Nationals Variété.*

Premieren i National fandt efter Løfte Sted iaftes. Et talrigt og med literær Spænding stærkt ladet Publikum havde givet Møde. — Væggene var blevne udstyrede med mange sirlige Slyngninger, og røde Portiører med smagfulde Duske gav de nymalede Døre et festligt Præg.

Ind traadte Fru *Krum-Hunderup* og fremsagde nedenstaaende Prolog af Dr. Schandorph. Fruen var i Hvidt og saa straalende ud. Prologen tog stærk Applaus, og Fruen lønnedes med en animeret Fremkaldelse. — —

Af de øvrige Agerende noterede vi Frøken *Krag*, der tog sig nydeligt ud i et fikst Toilette og med megen Skælmskhed tolkede en celeber Revyforfatteres spirituelle Ydelser. — — Mademoiselle *Ricca* er ikke særlig smuk og ikke særlig ung, men Mademoiselle *Ricca* sang saa dejligt og spillede saa fortryllende med Øjne og Mund, at det ellevilde Publikum glemte begge Dele. — —«

— — —
Se hvor pudsigt alt var lagt til Rette. Hele Referatet former sig som Svar paa Bourgeoisiets tavse Smaabemærkninger. — »Nærmest et »Lokale« hvor

der kommer »unge Mennesker«, og Tyende, og Tyveknægte?« Ih, hvor rent forkert! »National« er mere festligt end *det kongelige* ved en *Première!* Publikummet er det bedste man kan tænke sig . . . literært og ladet . . . ladet *stærkt* endda! — »Sorte Niggere som laver Løjer?« Men du Godeste! Forestillingen begynder med *Prolog* . . . fremsagt af Fru Hunderup i *Hvidt!* — »Viser med Uartigheder, skreget af horrible Fruentimmere?« Paa min Ære, kære Herre — celebre, spirituelle *Ydelsers*, tolket af de *nydeligste* Damer! — »Nogle slemme gamle »Chansonetter?« Langtifra! Ganske vist — ærlig talt er Rikke Olsen ikke mere hvad man kalder ung og smuk; paa den anden Side synger Frøken Rikke *saa* fortryllende, at alle ellevilde glemmer alt! »Etablisserment for tarveligere Naturer?« Tværtimod, min Herre; hele »National« — endogsaa Duskene — er præget af den gennemførte Smag!

(Literær Spænding!)

Prologen bestod forøvrigt af 4 Vers. Her er to som Prøve:

»Den Hellighed, som vil, at vi skal tude
Og knæle sønderknust i Dynd og Støv
Og tørre Øjnene med Dogmers Klude
Den passer ej for os. — Se, Bøgeløv
Og Solskinsdans paa Bølgekam derude
En Sommerdag! Lev ej som blind og døv!
Og skal du dø, saa heller dø med Latter
End med dit Øje fuldt af Taareklatter.

Løft Fader Holbergs Arv og se Dig ud!
Slaa til Jeronimusser, Magdeloner,
Som retter mod de Unge Vredens Skud!
Se Henrik og Pernille! Hornets Tud
For Mund de sætter — blæser Glædens Toner,
Og unge Fruer gamle Knarke kroner
Med stolt Gevier! O, le dog, gode Danske!
Du maa, Skam, ej i Taarepersen granske.«

— — —
 »Politiken« var utrættelig. Uge efter Uge smykkede den Byens »Forlystelsesanstalter« (en ironisk Glose, som de Dannede lidt raillerende fik lavet) med et Skønhedsflor af pæne Ord. Bladets fingernemme Penne havde travlt.

Selv Hr. *Cawling* traadte til som Pyntekone — en Bestilling, som det muskuløse Haandelag jo gjorde vanskelig. Men han tog nu fat alligevel. Her er et Forsøg med *Figaro* — som han prøvede at kaste *Charme* over og at prise som et sjældent Sted for sjælelig Observation:

(14. 1. 92). »— — — Menneskelig Lidenskab, Kærlighed og Had afspejler sig i dette Mylr, medens Dansen vildere og voldsommere gaar sin Gang. Her er Baldronninger — pragtfulde svært byggede Slagterpiger — for hvis Gunst der henad Morgenstunden uddeles drabelige »Skaller«, og rent ud sagt finder vi, at disse smaa Afbrydelser ikke mangler *Charme*.

Ignotus.«

— — —
 Synlig systematisk søgte man at rydde Stenene af Vejen Aar for Aar. — Her er et Eksempel (14/1. 95) paa Taktiken:

(Oprigtig talt, vi forstaar Dem ikke).

»— — — Der kom en Herre af vort Bekendtskab og standsede os paa Gaden. Han er gift, har en Søn i Lømmelalderen og en Datter paa Grænsen af Forlovelsesperioden. Han sagde omtrent følgende til os:

— »Kære, De har i Deres Blad skrevet, at de seks *Harrisons* i *National* var nydelige, og at et flottere Variéténummer ikke er set i Byen siden *Solstraaernes Tid*. Men De kan dog umulig mene, at min Søn — jeg vil slet ikke tale om min Datter — har godt af at være Vidne til den overordentlige Letsindighed i Kostymer, som disse Damer udviser!«

Vi svarede ham saaledes:

— »Kære, Deres Søn er en meget ung Mand, og hvis han ikke kan taale at gaa paa Variétéer, maa

De virkelig sørge for at holde ham hjemme, til han bliver lidt ældre. Men, oprigtig talt, vi forstaar Dem ikke! De og hele Deres udmærkede Familie har i Sommer gentagne Gange gæstet baade Tivoli og Cirkus uden at forarges over Artistherrerne og Artistdamernes kødfarvede Trikots. Og at en Artistdame skulde vække større Forargelse, fordi hun tager noget mere paa og ovenpaa de kødfarvede anbringer et Par sorte Strømper samt et Par gennemsigtige Battistes-Pantalons, er os lige saa ufatteligt som det anstødelige i, at dette udsøgte Toilette forøges med et Korset af blaat Fløjl og en lav graa Cylinder!« —

Efter denne blide Ræsonneren — med det Volkersenske Tivoli som Argument — henter »Politiken« Kikkerten og viser Vej:

»Saaledes og ikke anderledes talte vi til ham. Og, da vi havde gjort det, gik vi hjem og hentede vor Kikkert og tog i *National*. — —«

— — —
Bladet var iøvrigt stedse redebont med gode Raad:

(²/1. 95). »Bedst morer man sig i *National*, naar man sidder i Prosceniumslogen og har en smuk og elegant Dame gemt i det hyggelige Hjørne bag Portiøren, hvor ingen kan se hendes Smil og fange hendes søde Blik og lægge Mærke til hvor ofte man trykker hendes Haand . . .« (En Række nærmere Details følger).

(²/1. 96). »*National*«. — — Og for alle Eventualiteters Skyld kan man jo sørge for at have en elskværdig Dame med i Logen, en Dame, der i Mørket stille trykker ens Haand og forsikrer, at Ens Billede er det kæreste af dem allesammen.«

— — —
Men lad os vende tilbage til 1892.

Her er et Digt som Bladet begejstret bragte en Variété-Sangerinde:

»Vore Stjærnenætters skønneste Sol
Vore Dages sødt duftende Natviol
Glem! For en Gang, en Gang alene
Deres Dyd for mine Ønsker rene.«

— — —
Hér er Bladets officielle Nytaarsønske:

»Et Aar, i hvilket vi ønsker vore smukke Læserinder alt, hvad deres Hjærter monne begære, og vore kære Læsere, at Læserinderne ikke maa være *altfor* ubeskedne i deres Begær.«

— — —
Og hér er en af de Annoncer, Hørup kaprede:

Pst! Grand-Depots, franske Afdeling.

Illustr. Katal. gratis. Linnésgade 22, 5.

— — —
Maaske med *nogen* Ret kunde en af Bladets faa bekymrede Medarbejdere slutte Aaret med at skrive:

»— — I Sandhed, vor Tid lider ikke af nogen Slags Doktrinarisme. Hine gamle Doktriner om Ret og Frihed og Ære, der var gaaet de gamle i Blodet og varmede dem som en Ild, de er uddøde nuomstunder, forældede omtrent som de gamle pyntelige Livkjoler, man ser paa Theatret i ældre Stykker. —

Tidens Herrer, Dagens Løver, saaledes som de træffes rundt om i de bedre Familiekrese, det er *Mænd uden Mening*. — —

Fladhed, Pjat og Tomhed — det er Frugterne. I Bourgeoisiet staar der ikke mere nogen Strid om Højre eller Venstre; i dets Hjærte hersker der kun Øde og Tomhed. — —

E.«

1893.

Denne Øde og Tomhed gjaldt det om at faa fyldt. Nytaarsdag paabegyndtes da ogsaa i »Politiken« — ikke som Føljeton, men som *Artikler* — »Julies

Dagbog«. Hver Søndag og Torsdag serveredes et Par Spalter.

Dette kunde vel i Grunden have været mer end nok, men »Politiken« supplerede alligevel Menuen med meget udførlige »galante« Historier. F. Eks. ^{16/1.}: om en fransk Præst og hans Sognebarn, ^{18/1.}: Interiør fra et erotisk Boarding-house, ^{23/1.}: en Kunstner, hans Hustru og Hr. Fox, ^{30/1.}: en Pariser og en »nydelig modiste«, ^{4/2.}: en fransk Embedsmand og en »prostituée«. Etc. etc.

Naar hertil kommer en Serie cavlingske Breve fra Amerika, maa det siges, at der med vigueur vedlegholdtes et fortrinligt atmosfærisk Tryk.

Iøvrigt ildnede Flaneur de træge Byesbørn til større Adræthed, og fra Paris indløb talrige Epistler af »Antonius« — fromt tilrettelagte for den hjemlige Ungdom:

»Og vimse som smaa smidige Firben og som de tropiske brogede Slinger i Paradis, smutter pragtfulde Pigebørn ud og ind langs ad Boulevarden — den kære *Boul. Mich.* — nærmer sig den sløvt tilbageslængte Student, støtter med Kvindens forræderske Fortrolighed en Haand blidt og dog fast paa hans Knæ og beder ham om Øl til deres altid tørstende Pige-Samvittighed.

I Lørdags var disse Slinger — uden hvilke intet Eden — alle dobbelt saa dejlige, som de plejer . . .«

Saa kommer Beskrivelsen, af *Irene, Isabella*, osv.; de mindede jo naturligvis Antonius om »spanske Infantinder« og deslige. — Ingen ung og uerfaren Københavner kunde se, af *hin* Beskrivelse, at disse Væsener var nogle snavsede Stakler, grimme af Last og Smitte — for hvem Boulevard St. Michels Bænke er et af de sidste Etapper inden Hospitalet eller Floden. Mindes man ikke hør Hr. Johannes Jørgensens Erklæring, om visse danske Skribenter? (»Jeg har set dem paa nærmeste Hold, og jeg véd, at i daglig Tale bruger de ikke nær saa fine Gloser. Der nævnes alle Ting ved deres rette Navn. Der

tridser Synden nøgen og gemytlig omkring« — helt anderledes end »naar den, pænt paaklædt, bliver sendt i Byen til et godtroende Publikum«).

Og dette blev ved — som det stadige Dryp, der udhuler Stenen. Eller Leret — om man vil. Det til Tider noget løse københavnske Stof.

(Den første lille Luftning).

Allerede i Oktober, samme Aar, kunde Hr. Fla-
neur fortælle om en Franskmand, der paa Gennem-
rejse fra Stockholm med kyndigt Smil betragtede den
københavnske *Asfalt*:

»— Og den aandfulde Journalist lod sine brune
Øjne glide ud over det glade bølgende Menneske-
mylr, hvori Efteraarssollyset illuminerede smukke
københavnske Toiletter. Det var øjensynligt, at han
her paa Vejen hjemefter følte den første lille Luft-
ning af Paris.«

— — —
Ved Aarets Udgang naaede »Politiken« et Op-
lag af 15,000 Eksp.

SJETTE KAPITEL

1894.

Ti Aar var gaaet siden »Politiken« i 1884 udkom som et Blad der søgte at forøge Publikums Forstaaelse af alle danske Samfundsinteresser, — at forsyne By og Land med Samlingspunkt, — at bestyrke Abonnenterne i Borgeraand, — at levere Referater uden Farve, — at beskytte Folk mod daarlige Forfattere, — at behandle Stoffet fagligt, videnskabeligt og kunstnerisk, — at betragte sig som Tjener for det højeste i vor Nation. (Side 9).

Her er Bladet fra den 3. Januar 1894:

Lederen bestaar af 2 Spalter om »*det frygtelige Myrderi i Aigues-Mortes*« (et Arbejderslagsmaal fra det forrige Efteraar) samt »*de rædselsvækkende Begivenheder i Distriktet Koroze, Rusland*« (en gammel Kosakhistorie taget fra et polsk Blad via »Berl. Tageblatt«). Derefter kommer »Dag til Dag«, som domineres af en Sangerinde-Beskrivelse og et Vers om Vin og Kys. Saa 1 Spalte Skuespiller-Petit, 2 Spalter med et Valgopraab og »Mel-møl«, 1 Spalte om »De Hellige paa Sejerø«, en lang Artikel »Fra Cirkus Variété«, en anden om en Isbaneejer og hans »unge og nydelige Frue«, en tredje om en Mand, som sad og frøs paa Universitetstrappen; dernæst lidt By-Notitser: Theater, »Hævn og Petroleum«, »Udplyndret« etc.; endvidere 1 Spalte »Fra Gader

og Stræder»: Selvmord, Overkørsel, Slagsmaal osv.; de resterende 2 Spalter indeholder: Anarkisterne i Frankrig, sicilianske Røvere, Negerne i Kamerum, mere om Isbane-Ejeren (han har næppe været nogen billig Mand), Boxere arresterede i Amerika, en Mor-der der skal hænges, en Neger, der er brændt.

Færdig. Saa er der ikke mere. Det næste er Inserater om »Pariser-Artikler«.

— — —
Aaret begyndte og endte med »over 15,000 Ekspl.«

1895.

(Frugterne).

At der maatte kunne ventes Høst af Sæden som blev saaet, er jo tydeligt.

»Politiken«s Indtægt øgedes da ogsaa i en ikke ringe Grad i dette Aar ved ny Annoncer af en egen Art — »Korrespondancer«.

Her er nogle faa Eksempler:

»En ung smuk Enke ønsker snarest at gøre Bekendtskab med en rig ældre Herre . . . .«

Eller omvendt saaledes:

»Hvis en virkelig dannet, fordomsfri Dame ønsker at indlede Bekendtskab . . . .« —

Ogsaa Plural-Systemet støttedes:

»2 unge Herrer søger 2 unge Damers Selskab, som eventuelt kunne rejse med til Berlin i 8 til 14 Dage . . . .« —

Følgende Annonce maa vist nærmest kaldes samvittighedsfuld:

»En ung uafhængig Mand søger til Adspredelse at gøre Bekendtskab med en ung smuk frisindet Dame. Ægteskab er absolut ikke Hensigten . . . .«

Og denne maa man sikkert kunne kalde pæn:

»En pæn Pige ønsker at gøre Bekendtskab med en pæn Herre . . . .« —

Af Assortimentets Mangfoldighed kan endvidere nævnes:

»Hvem vil korrespondere med en kær ung Dame?«

»En Dame, 19 Aar, ønsker at gøre en fintdannet Mands Bekendtskab . . . .«

»En ung Herre fra Provinsen ønsker at bo (nu og da) hos en ung frisindet Dame eller Enke.«

— — —

Det kan bestrides, at »Politiken« var Organet for det danske Frisind. Men næppe, at den var Organet for de pæne, unge, smukke, kære frisindede.

Aaret endte med »over 16,000 Ekspl.«

1896.

Meningen med denne Bogs Citater er jo ikke at bestemme »Politiken«s sædelige Vandstandshøjde Aar for Aar. (Rent af sanitære Grunde vilde dette ogsaa være utilstedeligt). Det bestræbes kun at give nogle Glimt af Strømmens Løb — for at se hvordan det bredte sig.

— — —

Allerede nu i dette Aar var »Erotiken« sivet saadan ind i Bladets Stof, at næsten *alt* blev farvet rødt. Selv Hof- og Statskalenderen.

(^{29/1.}) »Klokken er over syv. Jeg har lige faaet den Opgave at anmelde den ny Hof- og Statskalender, og Klokken otte skal jeg have et Stævnemøde, af hvilket jeg venter mig meget. Maaske tør jeg endda sige, at jeg venter mig Alt. —

Min Elskede har sort Haar og sorte Øjne. Jeg vilde ikke elske hende mindre, dersom hun havde blondt Haar og blaa Øjne. Men lidt Afveksling er altid behagelig. — — Der er i Aarets Løb kommen 99 nye danske Riddere til dem, der var i Forvejen. — — Naar jeg skal være fuldkommen ærlig, tror jeg, at alt dette er den Dame, som jeg skal møde,

og som jeg hidtil mest for Nemheds Skyld har kaldt min Elskede, temmelig ligeegyldig . . .« (Derefter en længere Forklaring om Planerne med Damen).

— — —
I dette Aar aabnede Hørup en *tredje* Annonce-Branche: Blandede Bekendtgørelser. F. Eks. saaledes:

»En ung Frue ønsker et Laan af 20 Kr. Ugentlig Afdrag.«

»En net, ung Dame ønsker et mindre Laan af en ældre gentil Herre. Ingen Gademøder.«

— — —
Aaret endte med »over 18,000 Eksp!.«

1897.

Floden steg og steg.

Hvilke Dimensioner Oversvømmelsen paa dette Tidspunkt havde taget, skønnes f. Eks tydeligt af »Politiken«s *Julenummer* 1897 — en Foræring til dets Abonnenter, som man øjensynlig havde søgt at gøre særlig stemningsfuld.

Inden vi betragter denne Helligdags-Lektüre, vil vi høre hvad Hr. Cavling siger i en noget senere Artikel:

(Vi, de kristne — og Livssyren).

»*Paa Bangkok Torv*. — — Fra tynde Pinde, som Præsterne rakte i Vejret, slog en berusende Røgelse ud paa Pladsen, og medens Røgelsen i lette Ringe steg mod Himlen, syntes vi at Buddha blev stor og vældig, at han rejste sig og forklaret svævede op i Lyset, hvor de 4 nøgne Mænd i voldsomme Svingninger hævedes over Tagene og strakte Armene mod den luende Sol.

Da var det et Øjeblik, som sitrede hver Nerve i dette Billedes enestaaende Skønhed, og vi, de Kristne, følte os som Hedninger paa Tærskelen af en Reli-

gion, hvor Menneskenes Skaber opretholder og behersker, er Skønhed, Varme, Lys og Frugt. Det synes os som blev vi baarne hen, hvor Grænserne udslettes mellem Liv og Død . . . og hvor Menneskene ikke gruer eller skælver, men hvor de er som Vindens Susen i de hvide Sejl — den Kraft, der er og bliver, som omsætter og forvandler den evige Livssyre i det umaalelige ubegribelige Univers.

Ignotus.«

— — —
Der er gaadefulde Punkter i det ovenstaaende. Man begriber næppe *helt* den fulde Mening, hist og her.

»Politiken«s Julenummer derimod er klart.

(Livssyren).

Der var syv Bidrag. — Det første kriticerer københavnske Fruer. » . . . Hvilken Mængde fede overflødige Kvinder, i moden og ung Alder. Kunde man endda sælge dem, i hele Skibsladninger til Tyrken . . . .« — Det andet handler beundrende om en 45-aarig Læge, der forlader Kone og Børn og rejser bort med en Dame, »med et Par kulmørke, bløde Øjne under svære Bryn, en blodrød Mund og et velformet Bryst«. Som Modsætning fremstilles »en agtværdig Mand og Familiefader«, der »ernærede sig som Kontorchef i et af Ministerierne«, og blev *fristet* til at efterligne ovennævnte, men lod være. »Fornylig er han da ogsaa bleven udnævnt til Ridder af Dannebrog«. — Det tredje fortæller om en Løjtnant, hvem Fernanda var »absolut utro«. — Det fjerde indfører en Baron, som havde Samkvem med Prostituerede. — Det femte besynger Voldtægt *en masse*. — Det sjette beskriver, hvorledes en Kunstner manøvrerer med tre Elskerinder i hverandres Paasyn; de to var gift og den tredje nøgen; ingen Detaljer er sparet. — Det syvende er en satirisk Beskrivelse af Danmark; paa 6 Vers. Det morsomme indskrænker sig til, at — »Storken kommer tidt«.

Dette var »Politiken«s Jule-Gave; trykt paa fint
glittet Papir, illustreret med Damebilleder. —
»Vi, de kristne«, er bestandig gaadefuldt.
Syren synes *mere* aabenlys.

1898.

Flommen ætsede sig stadigt videre.
Allerede Nytaarsnummeret begynder lovende:

(En Helt — og Spækhøkeren).

»Heine i Hamborg. Nætterne 17.—24. Decbr. 97.

Fortæret — af det Liv, der lægger øde,
fortvivlet, kaad, løgnagtig, sandhedskærlig,
vittig som Satan, modig som en Jøde,
kysk, kynisk, fræk, naiv — en Helt, en herlig,
paa sin Madras. — Den Levende blandt Døde:
o, Ven og Broder, hvilket Stævnemøde!

Hér elsked han — ulykkeligt — og led,
og sang — saa skønt som faa i Verden véd —
og lærte, ung, Alverdens Pak at hade,
og drev, som Laps, ned ad den travle Gade,
og øved sig i lækrest Ret at nyde,
og gav sig, uden Kunstgreb, til at rime,
og rev sin Sjæl itu i Nattens Time,
og slængte Stumperne hen til en Tøs,
— *god som han selv* — i Hamborgs skidne Gyde.

Ja, kære Frøkner, uden Plet og Lyde —
saadan, *saadan* blir Poesien til:
harmonisk-klassisk toner Salens Spil
— i Hjærtets Dybder bobler Heksens Gryde.

Dog, netop saadan elsker og forstaar
vi ham — som *den*, der *hele* Livet rummer:
dets Fest, hvor Vinen over Bægret skummer,
dets Kongevælde og dets Stodderkaar

.....

der er kun En, som aldrig ham forstaar:
Spækhøkeren — som Verden nu regerer;

.....

som støtter Tronen, holder Hæren oppe
ser ned paa »Folket« fra sit Hovmods Toppe,
bestemmer Kunstens Kurs, forsimples Festerne
og bygger Kirkerne og fodrer Præsterne.«

— — —
Dette Drachmanns Digt har her Betydning som
et Udtryk for hvad »Politiken« stadigt mere ivrigt
lærte Læserne: vær Helt. Dag for Dag docerede
man dette Dogme om det rent heroiske og *hele* Liv.

Vovede nogen at lægge et lille Ord ind for Spækhøkeren, gik det galt. Man blev kaldt »August Iversen«, eller »ynkelig«.

Her er et Eksempel paa det sidste:

(To ynkelige unge Forfattere).

(7/9.). »*Mer Omvendelse*. Digteren Gustaf Frøding, . . . afsværges i en længere Artikel i Upsala Nya Tidning næsten Alt, hvad han i bunden og ubunden Form har sagt angaaende Kønsspørgsmaalet og Spørgsmaalet om Godt og Ondt. Han slutter:

Jeg vil ikke sætte mine Indfald, der let kan være paa Vildspor, over det Nye Testaments Avtoritet, der er mere overvældende for mig nu, end den har været før. Saavel i Kønsspørgsmaalet som i Spørgsmaalet om Godt og Ondt henviser jeg derfor dem, der har læst det, jeg har udtalt i Skrifter og Bladartikler, til Bibelen, særlig til det Nye Testamente, som Korrektiv imod mine her og andet Steds udtalte Meninger.« — — —

Det er uheldigt, naar intet Skuespil bliver hypigere end dette: den unge Forfatter farer i Løbet af tre, fire Aar hele Kompasset rundt, fra vild Op-

position til rørende Pietet, fra Krigsskrig til Salmesang osv. Først Strindberg, nu Frøding! Det gør et ret ynkeligt Indtryk.

G. B.«

— — —
I 1898 havde en hel Række yngre Læger fundet ud af, at »Politiken« egnede sig for Annoncer om Kønssygdomme.

Det blev en statelig, staaende Rubrik.

Oplag: »over 20,000 Ekspl.«

SYVENDE KAPITEL

1899.

Kulturhistorisk set er 1899 et Mærkeaar. I hint Aar lykkedes det nemlig — for at bruge »Politiken«s Ord — Danmarks pæne Folk at demonstrere deres egen Bravhed. Dette lykkes ikke ofte.

Lad os derfor se det sjældne Skuespil lidt nøje an. —

Som Begyndelse citerer vi Hr. M. Pontoppidan. («Frit Vidnesbyrd» ^{18/5}, 99.):

»*Et Jubelskrig*. I *Politiken* for 1. Maj stod en Teateranmeldelse, der i høj Grad interesserede mig. Det anmeldte Stykke var »Damen fra Natcaféen, Farce i tre Akter af George Feydeau«, opført paa Kasinos Teater. Førstepførelsen havde fundet Sted Dagen forud, og *Politiken* var i høj Feststemning; Anmeldelsen maa nærmest betegnes som et Jubelskrig — ikke saa meget over selve Stykket som over den Kendsgerning, at et Stykke af den Art havde formaaet at slaa an hos det københavnske Publikum.

»Tænk«! hedder det, »I Kasino blev der ingen forarget. Folk lo og støjede af Glæde.«

Man kunde, mener vel *Politiken*, have frygtet Forargelse; thi Stykket er »af den allerdristigste Beskaffenhed«. Men tænk! Publikum var virkelig modent nok til at gaa ind paa Dristigheden, ikke alene uden at forarges, men endog med støjende Glæde.

Man føler gennem *Politikens* Udtalelser en Stolt-hed paa Publikum's Vegne — en Stolthed som Pædagogens, naar det bliver ham givet at paavise hos Myndlingen overraskende Frugter af den meddelte Opdragelse.

Og hvad er det nu, det københavnske Publikum har vist sig i Stand til at gaa ind paa, saaledes at man, som opdragende Presseorgan, kan være stolt af det? Hvad er det for en *Dristighed*, der her har vist sig at kunne slaa an?

Ja, naar man holder sig til *Politikens* Anmeldelse, faar man at vide, at det er Skøgens Indførelse paa Scenen.

Den »Dame«, hvorom alt drejer sig i det paa-gældende Stykke, er en, hvis »Elskere synes talrige som Aarets Nætter«, hvis »Skørter besidder en betænkelig Lyst til at flyve i Vejret«; hun betegnes som »utugtig og forførende«, hun omtales som Udøver af en »Bestilling«, der maa udæske »al den yndige Dyd«. Altsaa en Skøge.

Nu kunde man jo tænke sig, at der var noget særligt ved denne Skøge — f. Eks. i Retning af Vittighed, og at *det* var det rosværdige hos Publikum, at det var fordomsfrit nok til at tage Vittigheden, selvom det maatte tage Skøgeagtigheden med i Tilgift.

(En Notits om *Holberg* udelades her).

Nej, men i dette Stykke indføres Skøgen ikke for et udenfor liggende — komisk eller tragisk — Formaals Skyld, men for direkte at fejres i sin Egen-skab af Skøge, i Udførelsen af sin Bestilling.

Saaledes opfatter i hvert Fald *Politiken* Sagen. Jeg beder bemærket, at jeg kender ikke det paagæl-dende Stykke, og at det, der interesserer mig, og som jeg i denne Undersøgelse eftersporer, er ene og alene dette: Hvad er det, *Politiken* rejser Jubelskrig over? Hvad er det, Bladet med Rette eller Urette har fundet i Stykket og fundet det beundringsværdigt, at Publikum kunde saa gladelig gaa ind paa?

Anmeldelsen har ikke noget som helst om Vittig-

heder — jo, om Forladelse; der er den Vittighed, at »Kokotten agerer Englen Gabriel for derved at skræmme den gamle Madam, hvis Plads i Ægtesengen hun havde taget for en Nat«. Situationen er den, at Ægtemanden, en »fin Pariserlæge«, er kommen fuld hjem om Natten og har haft Skøgen med, og nu arrangeres et Møde mellem »den nydelige og flotte Person« og »den gamle Madam«, d. v. s. Ægte-hustruen, der kommer ind og træffer hende i Mandens Seng. Da kommer det ustyrlig morsomme, det, som Folk i Kasino »lo og støjede af Glæde« over, — at Tøjten giver Englen Gabriels Rolle, at »hun, Glædespigen, var en Seraf og profeterede i den rette Krarupske Stil«. Med Hensyn til den Krarupske Stil maa jeg desværre bekende min Uvidenhed; men jeg formoder, det har været saare vittigt. Men iøvrigt indser jeg jo meget vel, at hvad *Politiken* her vil have lagt Vægt paa, er ikke Viddet og Aandrigheden, men Situationens — hvad skal jeg kalde det — Fripostighed, dens Smag efter Blasfemi. *Det* er det glædeligt-betydningsfulde, at det viser sig at være det, de kan lide i et københavnsk Teater, at høre en Skøge travestere det bibelsk-højtidelige og at se en gift Kone blive paa grinagtig Maade sat til Vægs af en Tøjte.

Dette Optrin synes at være foregaaet i første Akt. »I anden Akt«, fortæller Anmelderen, »forturer Crevette i sin naturlige Livlighed. En ganske ung og rig Hertug behager hende! Hvad gør den slemme Pige? Tager ham uden videre paa Skødet og kysser ham, indtil hans unge Blod kommer i Kog«. Altsaa, hun underkaster ham en ganske fagmæssig Behandling. Hun viser Publikum, hvorledes en Skøge bærer sig ad med et ungt Menneske for at vække hans Sanselighed. Iøvrigt viser hun den samme Kunstfærdighed overfor Mandfolk i modnere Alder. »Lidt efter«, skriver Anmelderen, »løber hun bort med en Løjtnant, der har været hendes Elsker, og som hun atter forlokkes med sit smukke Legeme.

Og tilsidst kysser hun den gamle General, indtil hans endnu unge Blod ligeledes koger over.«

Disse er de sceniske Situationer, *Politikens* Anmelder har fundet sig foranlediget til at meddele af Stykket. Anmelderen, *E. B.* (det vil sige Edvard Brandes), der jo selv er Dramatiker, kan ikke have fundet noget kunstnerisk fremragende ved disse Situationer. Det at lade et Fruentimmer kysse og kassere et Mandfolk, til hans Blod kommer i Kog, dersom *det* er Drama, hører der ikke meget til at skrive for Scenen. Kunsten er her helt og holdent Fruentimmerets.

Men — Kunst eller ikke Kunst — det er, tydeligt nok, noget ganske andet, det her drejer sig om. Hovedsagen er »den glade Kvadrille, som det hele Stykke danser med Anstændighed og Moral«. Noget saadant er en Begivenhed. »Hele København« maa »absolut« hen og se *Damen fra Natkaféen*, om ikke for andet, saa for Fru Wiehes Skyld — for at være Vidne til, hvorledes hun med sin fortryllende Kunst forstaar at »gøre Synden tiltrækkende«.

Jeg bemærker igen, at jeg kender ikke Stykket og ikke Fru Wiehes Udførelse af Titelrollen. Jeg holder mig til, hvad Hr. Edvard Brandes har set i Fru Wiehe, og hvad der i hans Øjne gør hendes Fremstilling til »et helt Mesterværk«. Det er, at hun forstaar at gøre Synden tiltrækkende, at fremstille Skøgen saaledes, at man mærker, det er en Skøge — »hun skjuler ikke den glade Dames Naturel og Mannerer« — men at man bliver indtaget i hendes Skøgeværden.

Dr. Brandes slutter sin Anmeldelse med den Spaadom: I den skønne Maaned Maj vil *Damen fra Natkaféen* fylde Kasino. Han venter at hele København skal hen og se Skøgen paa Brædderne og indtages af Skøgen.

Deraf Jubelskriget.

Hvor vidt Dr. B. har faaet sin Forventning opfyldt, hvorvidt der altsaa er virkelig Grund til Ju-

belskriget, og hvorvidt man — i hvert Tilfælde — bør istemme det eller ikke, det skal jeg ikke udtale mig om. Jeg optræder i denne Sag udelukkende som den, der ønsker at holde en Smule Øje med Udviklingen. Ligesom man til Søs med visse Mellemrum tager en Pejling eller et Lodskud, saaledes interesserer det mig af og til at gøre en lille Observation angaaende aandelige Strømninger og Tilstande, idet jeg paa min maaske lidt tungnemme Maade søger at gøre mig Rede for en eller anden Foreteelse, der har forekommet mig at være i en eller anden Retning betegnende. Saaledes er det gaaet mig med denne Teateranmeldelse i *Politiken*. Straks jeg gennemlæste den, slog det mig, at den havde Karakter af en rigtig Hjærteudgydelse, og at den kunde fortjene en indgaaende Undersøgelse for at komme efter dens egentlige Indhold.«

(»Politiken«^{18/5}. 99). »Saa lykkedes det. Gennem 3—4 Uger hidset af den gemeneste Presses Hyl og indirekte støttet af saadanne pæne Folk, der, i selvgod Iver for at demonstrere deres egen Bravhed og Dyd, ikke undsaa sig for at række de sjofle Reaktions-Spekulanter en hjælpende Broderhaand, har det faldefærdige Hørringske Ministerium endelig i Gaar dekretet Retsforfølgning mod Dr. Edv. Brandes.«

Om disse pæne Folk (D'Hrr. Herman Trier, Harald Höfding, Vilh. Andersen, Valdemar Vedel, M. Cl. Gertz, Poul la Cour og Andre — 15 i Tallet) meddelte »Politiken«, at de havde haft til Hensigt som Abonnenter at foranstalte et Møde paa Concertpalæet for at protestere mod Bladets Journalistik.

»Tomme Vinde, giftigt Brødnid, Dannemænd, Morgenstjerner, sædelige Livjægere, smaa Hunde, Dydens Natvogtere, alderstegne Skriftkloge „ . . . « raabte »Politiken«s Redaktion.

Professor Gertz svarede:

»Til »Politiken«! — — Den fælles Hovedtanke hos

alle Indbyderne . . . har været denne: at nedlægge en skarp og energisk Indsigelse mod en Tankeretning, som i den senere Tid har bredt sig paa den betænkeligste Maade i vor Literatur, vor literære Kritik og ganske særlig i vor Journalistik. Endog i Avertissementerne synes denne Retning at skulle trænge ind. Jeg mindes ikke længe at have set Noget i den Grad frastødende (for at bruge det mildeste Ord) som det første Reklameadvertisement for Cavlings »Paris« (eller et af de første). Alene dette vilde have været nok til at skræmme mig bort fra den Bog. — — Det er som Publikum véd, den Retning, hvis mest fremtrædende Karaktermærke er, at den sætter Kønslivet og Alt, hvad der staar i Forbindelse dermed, som Kvintessentsen i hele den menneskelige Tilværelse . . .; om dette fortrinsvis drejer sig da ogsaa dens Tanke og Tale, og dens Udtalelser er kun altfor ofte meget prægede af Ringeagt for og Haan imod, hvad der hidtil har været den i vort Samfund almindeligt gældende Moral og vistnok ogsaa, trods denne Retnings Bestræbelser, vil blive ved at være det . . . .

Og spørger man endelig nu, hvem jeg og andre . . . fortrinsvis tænker paa som Talsmændene for den ovenfor karakteriserede Retning, og hvor vi mener, at den for Tiden har sin væsenligste og for Publikum farligste Tumbleplads, saa kan jeg desværre ikke svare anderledes end ved at pege — netop paa *Politiken* og paa den Kreds af Mænd, der besørger dette Blads literære Del og den Journalistik, der iøvrigt nærmest samler sig herom. Det gælder, skønt i forskellig Grad, om alle Kredsens Medlemmer. — — Jeg giver dette Svar uden Sky, men i Sandhed ikke uden Sorg, fordi det gør mig bitterlig ondt at maatte tale saaledes om det Blad, til hvis *politiske* Retning jeg nærmest har ment at maatte slutte mig.

M. Cl. Gertz.«

»Gebisset er forlorent«, »topmaalt Uforskammethed«, — skreg jo Redaktionen i sit Svar.

— — —
 Men alligevel blev Bladet bange. Thi Professor Gertz erklærede videre: »Det kunde jo dog være, at Bladet i Længden ikke stod sig ved at fortsætte i det Spor, hvorpaa det er kommet ind. Det mener jo nok at kunne risikere Tabet af de 15 Abonenter, men er det virkelig saa sikker paa, at alle de øvrige 20,000 billiger dets Færd og Holdning. . . .?«

»Politiken« følte, at der maatte gøres noget. Særlig for Landbo-Holderne, hvem det maaske næppe morede saa synderligt, at Bladet havde gjort Løjer med Poul la Cour, »Lyset paa Askov«, og Ægteskabet.

»Politiken« blev derfor pludselig meget moralsk — ja *agrarsk*. Der fandtes i de følgende Par Maa-
 neder ingen særligt vovede Historier eller Bemærkninger, men derimod en fænomenal Række lange illustrerede Artikler om *Biavl, Hønsavl, Jordbrug, Dyrskuer, Højskoler, Jersey-Køer, Husmænd, Hedeplantning, Smør, Polakker, etc., etc.* Og disse Artikler var skrevne af en Medarbejder, der hed *Agricola*. Mere kunde man dog virkelig ikke forlange!

— — —
 Folk slog sig ogsaa til Taals. Man fornyede Abonnementet. — Og i Oktober havde »Politiken«s Forskrækkelse sat sig. *Christensen* (Hr. Vald. Koppel) begyndte med sine spaltelange »erotiske« Epistler, og Redaktionen behandlede Usædelighed i ledende Artikler. — Julenummeret bestod af 6 Sider, hvoraf 1 (én) ikke duftede af »Politiken«s særlige Parfume. Til Gengæld gjorde de øvrige 5 det kraftigt.

Den første Krig var endt. Punerne i Integade stod med Palmerne.

Oplag: »over 20,000 Eksp!.«

Men Romerne samlede sig til fornyet Angreb.
 Den 6. Februar 1900 blev Hr. Edv. Brandes for en Artikels Skyld pryglet af Hr. Schyberg; det kgl.

Theater klappede — officielt og *in corpore*. Dette var jo slemt; men Ugen efter blev det værre. Selve Studentersamfundets Formand rykkede nemlig frem med følgende Opsats, som »Politiken« maatte trykke ^{13/2.}:

»*Om Borgerskab*. — — En Presses Niveau har kun Betydning som Symptom; kommer dens Tone udenfor den Grænselinje, som Publikum ønsker at se den balancere paa, saa maa Tonen ændres. Det er Publikum, som er den stærkeste . . . som er ansvarligt for, hvad der kan skrives i Bourgeoisiets Aviser.

Og store Dele af det københavnske Bourgeois gaar for Tiden omkring med udviskede Begreber om Tilladeligt og Utilladeligt. Der gaas paa Akkord med det Utilladelige; der siges og tænkes: Javist er det og det *egentlig* utilladeligt, *men* —; og man tror, der er et *men*, som kan gøre Tilladeligt og Utilladeligt flydende. — — Og Begreberne er ikke blot udviskede i Bedømmelsen af, hvad der skrives, men ogsaa i, hvad der gøres. Handlingens Tilladelighed sættes under Debat . . . en eventuel Tilladelighed af det absolut Utilladelige antydes.

At en enkelts Bedømmelse af egne eller andres Handlinger mister Tilladelighedens paalidelige Vurderingsgrundlag, betyder, at denne enkelte er samfundsmæssig abnorm; hændes det med en betragtelig Del af en Befolkning, betyder det, at *den er paa det Skraaplan, som fører til Pøbel*. Og hvis blot en Brøkdelen af Københavns Borgerskab skatter til Pøbelagtigheden, er det ydmygende . . . .

Det er vigtigt at faa sagt, at en pøbelagtig Presse kun trives, hvor dens Publikum selv, velklædt og muntert, er paa Vej mod Pøbelen.

En Hovedstadsbefolkning som Københavns glider ikke ned i Pløret af Lyst eller Trang. Særlig Københavner-Bourgeois'en er ganske vist ikke Kulturens skønneste Prydplante, men med al sin godmodige Hjærnetræghed og lunt gemytlige Letbenethed forbinder han dog en ganske velanstændig Grundbe-

tragtning af medmenneskeligt Samliv. — — Af en saadan Befolkning kan der meget vel bringes noget brugbart ud . . . men der maa selvfølgelig da ikke kæles netop for de daarlige Sider — —.

Enten maa der med et energisk, enstemmigt Holdan ruskes op i den glidende Bevidsthed — hvis dette endnu er muligt — eller ogsaa maa Foraaret, som de Fintmærkende spaar os, bryde frem pludselig og straks, saa at den ny Sol kan tørre Pløret hen. Sker intet af dette, er det lige saa vist, som om det allerede var sket, at Sprøjtet fra Smudset omkring os til den Grad gør Kjøbenhavns højere Lag beklikkede, at de lavere hverken kan eller vil kendes ved dem, naar Solen en Gang bryder frem og belyser deres Smuds i al dets Elende.

Ivar Berendsen.«

— — —
Til dette vidste »Politiken« ikke rigtigt, hvad det skulde sige. Thi selve Studentersamfundets Formand — la crème de la crème — kunde man jo ikke godt tilintetgøre (som Professor Gertz) med et »Ganen er for høj«, »bundløs Uopdragenhed«, eller andet særligt susende.

Stikke det i Lommen var nu ogsaa kedeligt. — —

»Problemet løstes derfor endelig paa den Manér, at en af »Politiken«s Stabsofficerer — efter at man havde sovet paa Sagen — rykkede frem med en Spidsartikel, hvori det velvilligt hedder:

»Sort Humør, kære Hr. Ivar Berendsen, ruinerer Mennesket. Lad os være noget mindre nervøse.«

— — —
Og »Politiken« spægede igen sig selv. *Taalte ikke »Erotik« i Spalterne. Foreløbig.*

Hvad den paa den anden Side *ellers* taalte i sin korte Munkeperiode, vil man f. Eks. kunne se af følgende Citat (fra Hr. Cavlings Rejsebrev om »Hentrettelse paa Gaden, Morderen i Lænker, Bødlen og Bødlens Døtre«, ²⁵/₂. 00.):

(Gru, og Glæde).

»I Baggrunden af Pladsen laa der et lille Hus, hvor to kønne Kineserinder stod i Døren og tørrede sig om Munden. Huset tilhørte Bødlen, og de to unge Damer var hans Døtre. Vi gik derind for at hente Øksen, og medens den ene lille Frøken med megen Gratie fremtog Sværdet, skænkede den anden mig en Kop The, som jeg dog ubemærket hældte under Bordet. Sværdet maalte nøjagtigt 1 Alen $14\frac{1}{2}$ Tomme. Det var $3\frac{11}{22}$ Tomme bredt og skarpt til bægge Sider. Bødlen foreviste det og skitserede Eksekutionen, idet han let førte Vaabnet over sin nydelige Datters Hals.

Hvad der videre foregik, varede næppe et Minut. Vi kom ud paa Pladsen, hvor Vagten havde trykket Forbryderen i Knæ. — — Skarpretteren nærmede sig paa Tærne, med lette dansende Trin, syntes jeg; han svingede Sværdet, det blinkede og — Kratsch!

En Krop faldt bagover og i Benene sporedes en uhyggelig Bevægelse. Hovedet trillede i modsat Retning henad Jorden, og fra de to Benpiber straaledede Blodet ligesom fra Bruser. Uvilkaarligt lukkede jeg Øjnene; da jeg aabnede dem igen, saa jeg Hovedet blive hævet i Vejret paa en Stang. Idet det naaede Sollyset, fortrak det Ansigtsmusklerne og frembød et Skue, som fyldte mig med Gru.

Ved Siden af Bødlen stod fremdeles Mandarinen, og i Baggrunden af Pladsen vistnok adskilligt flere Tilskuere, end der plejer at overvære en kinesisk Henrettelse. Grunden til den stærke Deltagelse skyldtes min Fotograf, en Kineser som jeg havde anbragt paa en Bunke Brokker. — — Og da jeg nu som Afslutning lod ham fotografere, først Publikum og derefter Bødlens Døtre og da disse til Gengæld løb ind og hentede Nødder og søde Safter, saa bredte Glæden sig øjensynligt over hele Gaden. Særlig syntes Mandarinen at være en lystig gammel Fyr. Med det ene Øje skævede han til den Døde, med det andet smidskede han til de unge Bøddelpiger, der skæn-

kede i Glassene og knækkede Nødder med deres indbydende hvide Tænder.

Ignotus.«

— — —
Mangen én, der smærttes ved at se et Menneskes Depravation, vil sikkert foretrække grov Obscønitet for *dette*.

I Marts blev »Politiken« *atter* ængstelig.

Dr. Edv. Brandes var jo nylig bleven dømt for sine Griserier i »Det unge Blod« og havde i den Anledning faaet »en kollegial Hilsen med Tak« fra 38 Medlemmer af det danske Parnas. Dr. Vilh. Andersen var ikke med paa Listen og skrev et aabent Brev om Grundene. I Brevet, der ved Overvindelse slap ind i »Politiken«, hedder det bl. a. følgende:

»Jeg hører selv til dem, som De ved Deres seneste Virksomhed paa det allerkræftigste har forarget.

Jeg tænker endda ikke saa meget paa Deres ofte omtalte Fremstilling af Kærlighedsforholdet i og for sig. — — Man kan finde Deres sidste Bøger om Elskov usædelige; jeg synes, at de er det i radikal Forstand (2 Dage senere forklaret saaledes: at de oprører den sædelige Følelse fra Roden af), fordi de er barbariske, menneskelighedsfjendske, ødelæggende for Viljen til Livet. Den Livets Gud, som De deri dyrker er jo slet ingen Eros, men en Avlegud, en trist og lemlæstet Kolos. Man kan harmes over dette Bestie, man kan ræddes ved det — —.

Men hvad der mere end dette har fyldt mig . . . med den oprigtigste Forargelse, er den Maade, hvorpaa De . . . i Deres Bladvirksomhed i længere Tid har affundet Dem med en anden af Livets guddommelige Magter (Sandheden) — —. Deres føljetonistiske Medarbejder har en Gang forklaret os, at den Sandhed, han ønskede, var den journalistiske; Deres

politiske Medarbejder har erklæret, at den Sandhed, der skal kunne virke med nogen Klem i Verden, er den agitatoriske; Deres poetiske Medarbejder tilbereder med Finhed den poetiske Sandhed. I denne Kongres af Sandheden forekommer det mig, at De — (som Dr. phil. fra Københavns Universitet) . . . . . skulde have taget Dem af Sandheden uden Tillægsord eller den nøgne Sandhed. Man kunde ogsaa kalde den den videnskabelige. (At Hr. Brandes ikke har taget sig af Sandheden, dokumenteres dernæst omstændeligt).

Det synes mig da ganske klart, at De i Deres Anskuelse af Livet og Kunsten . . . har spillet — som jeg i Sommer vovede at sige det ganske kort — Fallit, og at De i Deres Kamp for at skaffe denne Anskuelse Udbredelse har brugt Midler, som ellers kun Fortvivlelsen anvender — —«.

Svaret fulgte i samme Nummer og fyldte næsten 5 Spalter. Dr. Vilh. Andersen fik svært paa Hovedet. Og iøvrigt havde jo Hr. Edv. Brandes en fortræffelig Samvittighed. »Jeg er en af dem, der vil sige Sandheden, (Ah — men hvilken Sandhed?) den rene Sandhed, trods alt.« (Den rene Sandhed, hvad Moralen angik, var, at »hele det Borgerskab som opfylder en stor By, ja de smaa Byer med, med deres Lyst og Last, Vildskab og Unatur, Overmagt og Raahed« er »Hyklere og Kurtisaner, Horkarle og Bakkantinder, Vellystninge og gamle Bettschwester; de har i deres Ungdom kendt Hundreder og har uægte Børn i mange Kroge.«) »Jeg vil ikke lade, som om Menneskene er anderledes, end jeg hundredfold har set dem, og jeg er gammel nok til at min Erfaring er ret stor.«

Dette ser jo ikke morsomt ud. Heller ikke for Hr. Vilh. Andersen. Han har aabenbart forfulgt en sagesløs.

Thi Hr. Edv. Brandes var *bestandigt* ideel. Lige fra sin pure Ungdom har han stræbt at kæmpe for sublime Ting:

»Fra første Dag af, jeg deltog i det offentlige Liv, har jeg følt mig som en Stridsmand: for den frie Tanke, for det frie Ord, for den uforfalskede Sandhed.«

Heller ikke har der været svage Øjeblikke, hvor han ligesom *forløb* sig:

»Jeg fortryder ikke en Linje af, hvad jeg har skrevet.«

— — —

»Politiken« blev — om muligt — *endnu* mere sædelig efter denne Begivenhed. Det næste Nummer indeholdt en *lang* Artikel om Sønderjyske Aarbøger, en endnu længere om Kirkegaarden i Genua, og en endnu længere om Kvæg og Frihandel. Hermed var Tonen slaaet an: fædrelandsk, alvorlig, og saglig.

— — —

Men i Løbet af nogle Maaneder kom den jo oven Vande. *Christensen* (Hr. Vald. Koppel) begyndte igen med Beretninger om sine Damebekendtskaber, og Bjærgets andre Aander vovede sig atter ud.

— — —

Blandt Bladets Sorger dette Efteraar kan nævnes, at Dr. H. Schwanenflügel — tiltrods for Hr. G. B.s advarende Ord til unge, ynkelige Forfattere, publicerede sin kirkelige Omvendelse. »Politiken« bragte hele to Spidsartikler om dette bedrøvelige Frafald.

I det Hele taget var det jo et Aar med megen Alvor. Med Batailler af den vanskeligste Art.

Men Bladet stod sig. Holdt Skansen. — Oktober Kvartal sluttede med et Oplag af »over 20,000 Ekspl.«

— — —

»Vi kæmper i Danmark mod en samlet Reaktion af Højre og oftedølsk Venstre, Grosserere og Præster, Knaldproprietærer og Ølkonger, Dommere og

Lægprædikanter, de Hellige og de Rene — hele denne magtlystne Kvælerskare« — havde »Politiken« sagt i 1890. Nu var hertil kommen: først de pæne Folk og saa endog Hr. Ivar Berendsen. — Ligemeget, Bladet havde vist, det kunde tumle dem, alle sammen.

Dr. Edv. Brandes sagde da forøvrigt ogsaa i sin Nekrolog om Hørup: »Naturligvis maatte han foragte sine Samtidige, og hans Menneskeforagt blev til sidst saa stor, at han snart, som han sagde, ikke kendte synderlig Forskel paa Fjender og Venner.«

FORELØBIGT TILBAGEBLIK

Lad os standse lidt paa dette Sted. —

Seklet ud har vi bestræbt os for at følge »Politiken«s Vandel gennem Aarene, nærmest ved at lytte til hvad Bladet selv fortalte os.

Vi har ikke gjort hvad der jo undertiden gøres mod politiske Personligheder f. Eks.: gravet deres gamle Ting og Tanker frem og med ihærdig Udeldelse af alle Mellemtidens Bindeled og Stadier forsøgt at bringe dem i helt fordømmende Kontrast til deres nyere. — Det vi stadig eftersporede i Bladets Ord og Gerninger var ikke Inkongruiteterne, men *Karakteren* kun.

Derfor har det heller ikke været magtpaaliggende at blotte »Politiken«s *allermest* abnorme Svaghed og Deformitet. Vi har holdt os til det gennemsnitlige. — Hørup, naar han saa', hvor tøvende hans Fjender undertiden tog paa Tingene, fortælles jo at have ofte følt et Ønske om at vise dem, hvordan de burde gribe Sagen an. Thi han næsten *ærgrede* sig over sliq Lemfældighed. Hans Huron-Natur, der jo med Glæde ristede en Fange levende, forargedes ved Synet af Humanitet.

Enkelte blandt vore Læsere vil derfor sikkert finde, at en Bog som denne er for skikkelig. Thi enhver som kender »Politiken« véd, at der er mange meget værre Ting at bringe frem end *disse* Træk. — Men vi finder selv, at de er triste nok.

— — —
 Naar vi da betragter dette Billede af »Politiken«, vil vi ikke glemme, at det er *Tragedie*. —

I 1897 skrev »Politiken« i en Nekrolog om Bille, forhenværende Gesandt, og tidligere Redaktør af »Dagbladet«:

»*Dagbladet* var Grosserernes Blad, de velstaaende og oplyste Borgeres Blad . . . Hvad Kjøbenhavns Bourgeoisi i sin store Tid havde af bon sens, delte det med Bille.«

Og i 1900 skrev »Politiken« i en Nekrolog om Klein:

»For Eftertiden som for Samtiden staar de nationalliberale Ledere som en Gruppe af Mænd, der er Nationens Stolthed, ævnerige, udtryksfulde, lysende af Intelligens og Selvfølelse, skabte til at herske.«

Det er nemlig denne Baggrund, Bladet maa betragtes paa. Hele »Politiken«s Flag-Program af 1884 bærer Genskin af den store Tid.

Ja — »Politiken« vilde jo end ikke nøjes med at være Epigon. *Mere* bon sens end Bille, *mere* ævnerigt og udtryksfuldt og lysende end Klein og Gruppen, *mere, mere*, — dette gik igennem Bladet i de første Aar.

Og dog — alligevel saa ender det i 1900 med »Kvintessentsen« — som det eneste Program. (S. 73).

»Livssyren« — som den kemiske Hr. Cavling kaldte det. (Side 64)

Eller om man foretrækker et botanisk Ord:

»Kun den Bog er fængslende, som kan fortælle lidt om Drifternes — Livskimens — mangfoldige Omdannelse.« (24/3. 00).

En *Tragedie*.

Thi at »Politiken«s første høje Ideal var over Ævne, — at Programmet var for stort til Skuldrene,

— at Bladet maatte nøjes med at være mindre distingveret end det gjerne vilde, — det retfærdiggør jo næppe, at man faldt i Favnen paa Hr. Henrik og Hr. Leporello.

Lad det have været ret nødvendigt at faa fat i én, der kunde skrive populært. Men alligevel — Hr. Henrik!

Lad det have været ret nødvendigt at forøge Bladets Avertissementer. Men alligevel — Hr. Leporello!

Hvilken jammerlig og dyb Tragedie!

— — —
Ganske vist, vi har undertiden maattet smile ad adskillige Momenter i Processens Gang, ad den indeboende Uhyrlighed i enkelte af Episoderne. Men alligevel — mon vi ikke føler at Professor Gertz har Ret, naar han efter sin Erklæring Side 73 («Det gælder, skønt i forskellig Grad, om alle Kredsens Medlemmer»), lader sin *Bedrøvelse* faa Orde:

Jeg giver dette Svar uden Sky, men i Sandhed ikke uden Sorg — det gør mig bitterlig ondt.

OTTENDE KAPITEL

(»Politiken« ¹/₁. 01). »— — Vi vil begynde Aarhundredet saa energisk, vi formaar. Mer end at begynde det formaar vi jo ikke. Men godt begyndt er halvt fuldendt. Bag os ligger en Tid, hvor de færreste saa nogen Frugt af deres Arbejde, hvor Livet blev goldt for de Udviklede, fordi de trykkes af Smaalighed og Fordom, og blev goldt for Masserne, fordi Lønnen for deres Arbejde blev uretfærdigt fordelt. *Tilværelsen skal ikke mere være gold.* —

Haarde Tider har vi kendt. Hvorfor var de haarde? Fordi Slægten var blød. Skæbnen er stærk, naar Mennesket er svagt. Den Svage taler om haard Tid, Jærntid. *Tiden er blød som Voks i den Stærkes Hænder. Den smælttes af Vilje; den formes af Aand.* — —

Georg Brandes.«

— — —
Disse højlig energiske Ord blev desværre ikke Indledning til nogen ny Æra i »Politiken« — hverken kulturel eller moralsk.

Undersøger man de første fire Uger f. Eks., finder man at Bladet — bortset fra det almindelige og politiske Nyhedsstof, tre indsendte Artikler om

Finland, nogle indsendte Aforismer, lidt Polemik mellem to kunstinteresserede, og et ugentligt Bidrag af Hr. Georg Brandes (1 om Zola, 1 om Zoologi, 2 om Molbech) — begrænsede sig til følgende: 4 Boganmeldelser, 3 Nekrologer, en Artikel om Sanatorier, en Artikel om Skolevæsen, en Spalte om Böcklin og 1^{1/2} om Arkitektur. Punktum.

Dette var alt hvad Bladet kunde overkomme — i fire Uger! (Se Programmet Side 9).

Resten gik utrætteligt paa *denne* Melodi:

»Hør mig, I kølige Hjærter i Nord — I som vil Fryd i Forsagelsen finde — I gaar i Blinde, I gaar i Blinde, — vil plukke Roser, hvor Roser ej gror. — Aarene rinde — Kræfterne svinde — hvor er vel Sneen, som faldt ifjor? — Ej I det tabte tilbage vinde — Læg jer paa Sinde — da mine Ord — —« (Af »Ti Digte«, anmeldt med stor Pomp ^{16/1}. 01).

»Politiken«s fire første Aar af det nye Sekel blev Stilstandstider. Hørup afgik inden længe, men hans Eftermand — Hr. Edv. Brandes — ændrede saa godt som intet i det vante. Endogsaa Bladets Oplag forblev omtrent konstant.

Lad os derfor tage hele Perioden under ét.

Moralen først.

»Politiken«s Stilling til Moralens var bestandigt smilende — i det ny Aarhundrede som i det gamle. Hine uforsonligt haarde Ord som Dr. Edv. Brandes havde brugt paa Side 79 — *Horkarle, Vellystninge, Raahed* — hørtes kun ved denne ene Lejlighed. Bladet talte ellers aldrig bibelsk om Forsyndelser imod det sjette Bud. »Politiken« havde ofte Lejlighed at komme ned paa Emnet, men den glemte ingensinde sin Belevenhed. Selv naar *Gud* blev blandet ind i Sagen, skete det med stor Elskværdighed.

Et lille Afsnit fra en Artikel den 22/1. 01 er i enhver Henseende typisk; Hundrede andre Steder siges væsentlig det samme. — Ved denne Lejlighed var det Bladets *Christensen*, som ønskede at opfriske Mindet om sine erotiske Forbindelser i det forløbne Aar; Antallet overstiger imidlertid hans Hukommelse, men han har en Støtte i sin Husholderske:

» . . . Madam Hjort tænkte sig om et Øjeblik og sagde:

— Var det ikke hende den franske, eller hvad hun nu var, som sang, jeg véd ikke hvor. Det var vist hende, der altid var saa kaad om Middagen og som ved Desserten vilde have, at jeg skulde danse Mavedans sammen med hende oppe paa Spisebordet.

Jeg udbrød begejstret:

— Ja, selvfølgelig. At jeg kunde glemme hende! Gud, hvor man i Grunden er utaknemlig. Men nu, kære Madam Hjort, kommer der noget, der er vanskeligere . . .

— Var det ikke i Begyndelsen af Juni Maaned? spurgte Madam Hjort.

Jeg saa efter.

— Jo, det er.

Madam Hjort sagde med stor Bestemthed:

— Saa var det den lille mørke Dame som kom her til Frokost og altid gav mig 2 Kr. i Drikkepenge.

— Herregud, sagde jeg halvt ærgerlig, ingen andre end hende; jeg havde glædet mig til, at det var en helt anden, jeg havde glemte.«

— — —
Næste Uge fortæller *Christensen* i en Artikel, som han kaldte *Indvielse* — *Christensen* var pyntelig i alt — hvorledes han introducerer en ny Elskerinde i sit Ungkarleghjem.

Og saaledes videre. Roligt, regelmæssigt passede man den stadige Undervisning for Herrer. —

»Politiken« glemte nu forøvrigt heller ikke Damerne

Her er f. Eks. en Artikel fra den 24/4. 03:

»*Af min Dagbog.* Jeg er ikke sikker paa, at de vedtagne Metoder til Dydens Bevarelse er de ene rette. —

Nu læser jeg f. Eks. i Dag i en Avis om en fransk Kurtisane, som er død.

Seksten Aar gammel debuterede hun som Vaskepige, blev forført og steg hurtigt i Rangen, saa hun sluttelig ejede et Hotel i Paris, et gammelt, adeligt Slot i Normandiet, tyve Heste og utalte Diamanter. Hun gav Tonen an i den Verden, hvor man morer sig. — — Hun holdt det gaaende, til hun var halvtres. — — Forleden døde hun, to og halvtreds et halvt, fattig og elendig.

Hvis nu Anna, som ogsaa er en køn Pige paa seksten Aar og bringer mig mit Vasketøj, har læst Avisen og spørger mig til Raads, vil jeg komme i stor Forlegenhed. — —

Paa den ene Side et Liv i en dydig Vaskeballe eller en fattig Mand med vedhængende ni Børn og Prygl og andre Emolumenter. Paa den anden fire og tredive Aar i anløbne, men ægte Diamanter, syv Fyrster og ni Mangemillionærer i Stedet for én Snedkersvend, Champagne i Stedet for Sult, egen Ekvipage for en Femøres Plads bag paa Nørrebros Sporvogn . . . og saa, hvis hun lever, i den fjerner Ende to og et halvt Aar omtrent af samme Slags som ellers hele Livet.

Det vil ikke være nemt for mig at svare, bl. a. fordi jeg véd bestemt, hvad jeg vilde gøre i Annas Sted«.

— — —
Det er næppe fuldkommen sikkert, at disse Epistler, regelmæssigt spredt omkring i Hjemmene i 22,000 Eksp., blev aldeles uden Frugt.

Men hvad! Herregud — sagde Christensen.

— — —
»Man kan harmes over dette Bestie, man kan ræddes ved det — —. Men hvad der mere end dette har fyldt mig . . . med den oprigtigste Forargelse, er den Maade, hvorpaa De . . . i Deres Blad-

Virksomhed i længere Tid har affundet Dem med en anden af Livets guddommelige Magter« — Sandheden. (Dr. Vilh. Andersen. — Side 78).

»Politiken« og *Sandheden* syntes ogsaa i det ny Aarhundrede aldeles uadskillelige. Selvom aldrig saa mange Vidner lagde sig imellem, holdt man fast urokkeligt. Vi vil vælge som Eksempler ovennævnte to Artikler om Prof. Molbech; ikke for at irritere Dr. Georg Brandes, men fordi jo dette Angreb baade var talentfuldt i sig selv, og typisk for »Politiken«.

(¹⁴/1. 01). »Hans Ungdom gik med Tøsesjov og Digteri.« Som fyrretyveaarig lykkedes det ham efter talrige Afvisninger at blive gift, men han »udarbejdede sig som Ægtemand og Fader den naiveste og fuldstændigste Egenkærlighed, jeg nogensinde har mødt.« Som Anmelder plagierede han regelmæssigt. »Naar en ny Bog kom ud, indfandt han sig ufravigeligt for at høre min Mening, hvilken man da et Par Dage senere kunde læse i Avisen som hans.« Som ældet Mand farvede han sit Haar for at gøre Indtryk paa en fransk Demimonde. Senere hen indskrænkede hans Erotik sig »til faderlig Instruktion af unge Skuespillerinder.« — »Efterhaanden som han ældedes, forbenedes og nødtvungent blev stedse dydigere, blev den nye Skole (Brandesianismen) ham en Afsky. — Og han holdt Idealets Fane højt imod dem. — Kræfter havde han ikke mere, men en Bekræfter var han; de var Fornægtere. — Han var Aandens Talsmand mod Kødigheden, Idealets Fændrik. Dog dette var ikke nok. Han blev dybere og dybere hjertegreben; der kom noget forklaret over ham; han blev troende som et Barn; ivrigere og ivrigere i sin Tro, og forkyndte dens Sejr over Hedenskabet. Tilsidst hørte han til Literaturens ypperste Kirkefædre. — Som en egentlig Helgen blev han dog ikke ved sin Død betragtet. Derimod var Alle enige om, at med ham mistede Danmark en sand Idealist.

Georg Brandes.«

20/1. kommer den næste Artikel:

»28 Damer og Herrer har i forskellige Blade offentliggjort følgende:

Vi Undertegnede, som personlig har kendt og skattet Professor Chr. K. F. Molbech, erklærer herved som Protest . . . . .

De fleste af *Politikens* Læsere vil sikkert undres over denne Erklæring; thi de vil have bemærket, at jeg d. 14de dennes end ikke har nævnt Molbechs Navn.«

Var det da ikke Molbech, De mente?

Jc, det var »afdøde Professor Molbech«.

Men, »det var rent paa Ideens Vegne, at jeg engang vilde stemple en af de Kæmpere for Idealet, som gav sig Luft i Nedrakningen af den nye Kunst.«

Kan det ikke tænkes De har overdrevet lidt?

»Min Skildring var skaansom, men hvert Karaktertræk og hver Begivenhed, jeg meddelte var ren og streng Sandhed.«

Men nu de 28, som saa bestemt protesterede? Fru Phister, Fru Eckardt, Betty Hennings, Olaf Poulsen, J. L. Ussing, Edv. Holm, Vermehren, Saa-bye, Chr. Krabbe o. s. v.

»Blandt de otte og tyve er der ikke faa Damer; de er ni ligesom Muserne og som de evig unge . . .«

Men saa Herrerne da?

»Jeg vil paa ingen Maade sige de nitten under-skrivende Herrer noget ubehageligt. Men det er jeg nødt til at sige dem, at de imponerer mig ikke.«

Derefter følger, for at disse stakkels Pernittengryn dog ikke skal gaa helt tomhændede hjem, en lille Haandfuld Behageligheder: »Vigtigpereri«, »Burrer«, »Snyltedyrd«, »Hædersmænd«, »Gives der Mage til Skaberi?«, etc. etc.

(Som vi saa paa Side 79, var Dr. Edv. Brandes en af dem der vil sige Sandheden, den *rene* Sandhed, trods alt. Hr. Georg B., skønt skaansom, yndede den *rene* og *strænge* Sandhed. Det er derfor

i sin Orden, at Hr. *Edu. B.* den 7/3. 04 lader Hr. *Georg B.* citere i »Politiken« følgende Enquete-Forslag (af Ironikeren *Otto Weiss*) til Brug for spørgelystne Aviser:

»Hvoraf kommer det, at De i Deres hele Liv ikke endnu har sagt en Usandhed? Og hvornaar vil De endelig beslutte Dem dertil?«)

— — —
Ovenstaaende Affære er maaske paa ingen Maade typisk for Hr. *Georg Brandes*, men den er betegnende for »Politiken«s Stilling til Sandfærdighed. »Nitten Herrer« imponerer ikke ofte dette Blad. Det viger kun for haabløs Overmagt. — Naar imidlertid en Vidnehær paa 6—7 Tusind var til Stede, vides et Eksempel paa, at Bladet delvist trak sig to Linjer tilbage:

Fire Arbejdere var bleven dræbt under nedstyrede Mure ved en uhyggelig Eksplosion. »Politiken« kunde ikke bare sig, men lavede Dagen efter Begravelsen en Vittighed:

». . . Pastor Friis fra Frederiks Hospital talte over Bibelens Ord om Samson der væltede Filistrenes Hus og begravede dem under Ruinerne, hvorpaa Koret sang . . .«

Pastor Friis svarede »Politiken«: De maa virkelig undskylde, men jeg har hverken nævnt Samson eller tænkt paa ham.

»Politiken«s Redaktion var rap i Vendingen:

»Det er ene de hensynsløse Graverautoriteter, Hr. Friis maa henvende sig til med Klage over et unøjagtigt Referat.«!

Dette mærkelige Resultat naaede »Politiken« paa følgende Maade:

»Den nævnte Tale blev holdt i et Kapel, der rummer ca. 100 Personer, medens 6—7000 Personer stod sammenpakkede udenfor. Under saadanne Omstændigheder kan en Referent være henvist til at søge sine Oplysninger paa anden Haand, og det er da ene de hensynsløse Graverautoriteter . . .«

Muligvis befrygtende imidlertid, at disse nævnte Avtoriteter hensynsløst vilde afvise Præstens eventuelle Klage, sagde »Politiken« venligt dette lille Trøstens Ord:

»Vi beklager at have tillagt Hr. Pastor Friis en Ytring, han ikke vedkender sig.«

»En Ytring«! »Han ikke vedkender sig«!

Det var altid svært at imponere »Politiken«.

Fra Moral og Sandhed vil vi gaa til Pengemænd. En statistisk Opgørelse af »Politiken«s Forhold til de sidste femten Aars finansielle Fataliteter, vilde formentlig kaste stærkere Lys over Bladets økonomiske Betydning end denne korte Undersøgelse tillader. Slig en Opgørelse vilde kræve f. Eks. følgende Spørgsmaal stillet til vore uheldige Bankledere, Direktører, Sagførere, Fuldmægtige, Kasserere, etc.:

Var De en af »Politiken«s Læsere, »kendte Navne«, Venner, eller Medarbejdere?

(Ugens Tilskuer 19. 5. 11). »Kendte Navne. — Paa Grundlag af længere Tids Iagttagelse ser vi os i Stand til at give Svar paa dette interessante Spørgsmaal (om hvor de »Kendte Navne« bliver af): de ender i Tugthuset. —

I og for sig er det ikke mærkeligt. — Berømmelsen er jo nu engang en tung Byrde. Er man *kendt*, ønsker man at være fordelagtigt kendt. (Der vises saa, hvorledes disse »Kendte Navne« gennem en geskæftig Presse uvilkaarligt hidses ind paa en fordyret Levevis m. m.)

I Kina, hvor man som bekendt forlængst har prøvet alt det, som vi nu strides med, har man allerede under Kejser Li-ta-pe af det niende Dynasti dekretet, at hvergang et af de kendte Navne kom i Trædemøllen, skulde en Journalist — lige meget hvilken — gøre ham Selskab.«

Lad os nøjes hér med nogle faa Citater:

Først et lille indigneret Brudstykke fra »Politiken«s første Ungdomsaar:

»Det er et Tidsrum, legemliggjort i en Bande af Mænd, hvis Sjæl er »ulden« som den uldneste Vante, et Fiffikus-Komplot, som gør hele Livet laaddent — det er Bourgeoisiet, som i Kærnen er raaddent.

Et sammenfiltret Kobbelt af Minister-Redaktører, af Advokat-Grosserere og Klique-Soutenører, en Korruption af Smuds og Løgn og Svindel med videre — og øverst i hele Toppen to »smarte« Veksel-Riddere.«*)

Saa en længere Afhandling fra en *besindigere* Periode:

»*Cornelius Hertz* er i Gaar Morges død i Bournemouth, og hans Død vil give Anledning til, at man hele Verden over atter et Øjeblik vender Tanken tilbage mod den store Panama-Affære. — —

Gud ved, om ikke i det Hele taget denne Skandale i sin Tid blev betydelig overdreven. — — Var der saa stor Grund til pludselig at blive forarget? Tror nogen, der blev stjaalet mindre under Kejserdømmet eller Enevælden? Dengang var det en enkelt Yndling eller en enkelt Finansminister, der grundede sig en stor og varig Formue, under Panama-affæren var det nogle Deputerede, der blot søgte saa meget Dyrtidstillæg, at de kunde klare Dagen og Vejen, og den samlede Sum var næppe større. Om Rovet skal beholdes af en enkelt eller deles af flere — kan i og for sig være Folket, der altid har maattet betale disse Driftsomkostninger, temmelig ligegyldigt.

---

*) Til Beroligelse tjener, at dette Digt var skrevet om *Frankrig* (1892). — Frankrig var i det Hele taget et slemt Land. ^{5/1.} 1902 skrev Hr. Cavling saaledes i »Politiken«: »Kan det siges, at et Lands Presse er et Spejlbillede af Folket, saa viser den franske Presse os et Folk i Opløsning. Under et soigneret Ydre skjuler der sig her en Raadenskab, for hvilken Sløret nu og da drages til Side.«

Men det sidste System — Fordelingen blandt de mange — fører det med sig, at der maa være en eller flere Mellemmænd, der afpasser Summen efter hver enkelts Behov eller Glubskhed, og dertil egnede Cornelius Hertz sig ypperlig. — —

Selv om det ikke havde været for Fortjenestens Skyld, kunde Opgavens Vanskelighed vel friste hans Ærgerrighed. Det gjaldt her om at holde uheldige Rapporter fra Regeringskommissionen nede, saa at de aldrig kom frem; at faa et Lotterilaan bevilget, at besørge Emitteringen, at stemme Blade velvilligt og overbevise Deputerede, altsammen Ting, der krævede Summer, som naar de lagdes sammen, blev en saa betydelig Sum, at ingen vilde gøre Ophævelser over eller maaske i det Hele taget lægge Mærke til, at adskillige Hundred Tusinder imidlertid var gleden over i Hertz' egen Lomme.

Efter at Hertz med stor Dygtighed havde udført sin Del af den kæmpemæssige Opgave, strandede det Hele paa Grund af Forhold, som han ikke var Herre over, og som ikke kan lægges ham til Last. Maaske er det denne Modgang, der knækkede ham, han faldt i en Sygdom, som han aldrig kom sig af, men som dog medførte den Fordel, at han kunde bevare sin Frihed. Han var nemlig i yderste Øjeblik, før han skulde arresteres, flygtet til England, hvorfra han skulde udleveres, naar han blev rask. Men det blev han aldrig.

Der blev spottet meget over denne Sygdom . . .

I og for sig er der ingen Grund til at antage, at Corn. Hertz ikke virkelig var syg. Det var let forstaaeligt, at denne Mand, da han saa hele sit Livsværk styrte sammen, fik et Slag, som han aldrig forvandt.◀

— — —
 Mon Alberti kunde have skrevet med en dybere Forstaaelse?

— — —
 Artiklen stod paa første Side. Paa samme Side meddeles det, at Kjøbenhavns Kommune havde købt

nogle Ejendomme i Utterslev, hvorved den var »bleven pudset« (»Politiken«s Ord) for 280,000 Kr. Og i Løbet af de næste 14 Dage oplyste Bladet, at Viceformand i Borgerrepræsentationen, Folketingsmand P. Holm's Andel i »Pudsningen« beløb sig til 100,000 Kr. og at han var »flygtet ud af Landet.«

Hvad sker? — Politiet satte efter ham med en Arrestordre. —

Men var dette rigtigt? Det havde man dog ikke gjort ved Hertz.

»Politiken« rakte fluks sin Haand i Vejret:

»Men hvilken Forbrydelse foreligger der her? Ærede Samtidige, der med den gode Samvittigheds Nidkærhed paakalder Kriminalretten, burde dog nævne hvad det er for en Post i Straffeloven, der er angrebet og som nu skal udgyde Retfærdighedens Skaaler over Synderens Hoved.« (Af en indigneret Leder). —

Borgerrepræsentant Hr. Gustav Philipsen dristede sig fem Dage senere til at sige, at hvis der ikke *var* nogen Post i Straffeloven, saa *burde* der være det.

Aldeles ikke — svarer »Politiken«. »Hver Gang vi sletter en Række Paragrafer i Straffeloven, betyder det, at vi er det Stykke videre end vore Forfædre. Derimod er det et daarligt Tegn, naar vi sætter en ny Række ind.« Lad Manden løbe!

Apropos *Straffeloven*:

I 1906 læstes i »Politiken« (under et stort Billede af Hr. H. P. Hansen, Detailhandlerbanken) følgende Ord af Hr. Hansen om en anden af »Politiken«s Venner:

»Han er en god radikal Mand . . . Han hører til dem, der ønsker at gøre de brede Lag saa økonomisk stærke og dygtige som muligt; thi derved skabes de Værdier, vi skal leve paa i næste Omgang.«

»I næste Omgang«!

Her er et andet Citat:

»Penge og Papirer. — Under de sidste Aaringers

talrige Nydannelser paa Aktieselskabernes Omraade er Manglen af en Aktielovgivning i Lighed med Udlandets bleven særlig følelig. Og da der stadig ikke spores Tegn paa, at Manglen i en overskuelig Tid vil blive afhjulpet, turde det have sin Interesse at henlede Almenhedens Opmærksomhed paa de betydeligste Brøst, som klæber ved den nu hævdvundne Formel for et Aktieselskabs Love . . . .«

Emil Levy.

Som bekendt har denne »Politiken«s Medarbejder med en saadan Iver søgt at henlede Opmærksomheden paa Brøstene, at han endog fornylig har besluttet sig til at sidde fire Maaneder i Fængsel.

Til en fuldstændig Fortegnelse over alle »Politiken«s uheldige Læsere, »Kendte Navne«, Venner og Medarbejdere, er Pladsen jo desværre utilstrækkelig.

Men i Grunden er vi ilet lidt for langt.

Lad os derfor gaa tilbage til Hr. Edv. Brandes' Periode og betragt »Politiken«s *Sensations*-Bestræbelser i hine Aar. —

Vi vil kunne illustrere Stadiet ved disse Udklip: (»Vi for vor Part indser ikke det uforsvarlige i at referere Selvmord, og vi har ingenlunde set afgørende Beviser for, at Selvmord smitter«. ^{15/2}. 91).

(^{24/2}. 03). »Sikkert har de Damer Ret, som, ængstede over Usikkerheden paa Landets Veje, for Tiden er i Færd med at samle Underskrifter paa en Adresse til Regering og Rigsdag. Sikkert har de Ret i dette, at Voldtægtsforsøg og Voldshandlinger mod Kvinder paa Alfarvej er blevne hyppigere siden Ørstedsmordet. Af alt hvad der smitter er intet saa smitsomt som Selvmord og Forbrydelser.

Om man kunde finde et Serum mod de Baciller, der her driver deres Spil, vilde Udviklingen være bragt et ikke ringe Skridt fremad.«

»De Baciller« skriver »Politiken«. Godt; lad os se, hvordan Hr. Cavling drev sit Spil ved ovennævnte Ørstedsmord.

Den 7/1. 03 udsendte »Politiken« Løbesedler indeholdende Ritzau-Telegram om Mordet. Dagen efter serverede Bladet 2 Spalter, hvori hele Affæren beskrives. Morderen (en ganske ung Knøs) blev nemlig hurtigt funden; han tilstod beredvilligt og forklarede udførligt Motivet og Fremgangsmaaden. Alt dette forelaa i Ritzau-Telegrammer, og en Randers-Correspondent havde til Overflod sendt »Politiken« talrige udtømmende Detailer.

Altsaa — »Politiken« havde gjort sin fulde Pligt. Selv den allerurimeligste Nysgerrighed kunde tilfredsstilles her i disse 2 lange Spalter.

Alligevel — hvad sker?

Næste Dag møder Bladet op med *fire* cavlingske Spalter og et Billede. »Paa Mordstedet« — »Morderen paa Blodmarken« — »Morderens Kniv« — »Morderens Forældre« — »Kathrines Lig« — »Et lille Interview med Morderen« — saaledes lyder nogle af Beretningens fede Overskrifter.

Blandt de karakteristiske Enkeltheder kan nævnes:

(Mellemanden).

»Derefter beklagede Kammerjunker Honnens sig bitterlig over de mange Journalister, der nu utvivlsomt vilde forstyrre ham, naar han om et Øjeblik førte Forbryderen ud til Aastedet. Han var derfor egentlig sindet først at foretage dette næste Dag; men da vi havde paataget os at være Mellemand mellem Herredsfogden og hans Forfølgere og lovet at bidrage til, at hans Forretninger ikke blev forstyrrede, saa rejste han sig og sagde til Betjenten: »Før Arrestanten ud.«

(Har man set Mage til Scene!) — — —

(Smuk Mund. Blaa Øjne).

»Over Morderens smukt skaarne Mund stod en

lille Opstoppennæse, der i Forbindelse med et Par søgende blaa Øjne gav Ansigtet et Udtryk af Liv.«

(Mon der ikke. . .)

»Mon der ikke i hans Sjæl i dette Øjeblik dæmrede et Glimt af Stolthed over at staa her alene ved Herredsfogdens Side som Genstand for den almindelige Opmærksomhed.«

(Da Tilfældet førte).

»Ved Ankomsten til Allingaabro Station blev Morderen holdt afsondret fra den nysgerrige Mængde, idet man anbragte ham mellem Vognene i Rejsestalden. Da Tilfældet førte os ud til en af disse Vogne, kunde vi ikke modstaa Fristelsen til et lille Interview . . .«

(Udflugten).

»Herredsfogden, der hele Dagen havde overgaaet sig selv i Elskværdighed (Hr. Cavling fortæller saaledes, hvorledes han selv og Herredsfogden pantomimisk havde udført Mordet »paa staaende Fod« — »hele det frygtelige Drama udfolder sig her paa aaben Gade.« Hr. Cavling var Cathrine) spurgte til Afsked sine gamle Plageaander, om de ønskede et Portræt af Morderen. I saa Fald skulde han blive fotograferet. Det var et Tilbud, som de Paagældende selvfølgelig modtog med Tak. — For *Politiken* er det af mindre Interesse; idet vi paa denne Udflugt blev ledsaget af Maleren *R. Christiansen*, der foruden det besynderlige Møde paa Blodmarken tegnede de i denne Beretning omtalte Personer og derunder Morderen og hans Offer . . . Billederne vil i Morgen findes i Bladet.

Ignotus.«

De var der — alle fire, omringet af *tre* Spalter Tekst, hvori Hr. Cavling fortæller videre om sin Virksomhed: med at sætte Herredsfogden i Trit, skaffe Mordvaabnet tilveje, samt ligelig fordele Sol og

Vind. Der blev jo nemlig, siger Hr. Cavling, Tvist om Byttet:

»Vi har i den Anledning anstillet en lille Undersøgelse, hvoraf det fremgaar, at Æren for den Maa-ling af Sporet, der førte til Opdagelsen, skyldes Gaardejer i Ørsted Revsbech. Han maalte Fodsporet med en Kvist. Fremdeles var det ikke Herredsfogdens Kusk, men stud. jur. P. S. Rasmussen fra Ørsted, der først henledte Herredsfogdens Opmærksomhed paa den rette Morder, og endelig var det ikke Politibetjenten, der fik denne til at bekende. Det var selve Herredsfogden.«

(Begravelsen skulde finde Sted et Par Dage senere, og i Mellemtiden tog Hr. Cavling over til Harboøre og afslørede en storslaaet Svindel:

»Der er tifold mere Nød i et eneste Hus i Prinsessegade, end der er i hele Harboøre Sogn. — Vil Indsamlingskomitéerne give Afsenderen af disse Linjer 700 Kr., paatager jeg mig at afholde hele den af Julestormen foraarsagede uassurerede Skade, som Fiskerne har lidt fra Thyborøn til Thorsminde, det vil sige paa en 7 Mile lang Strækning af den mest udsatte Vestkyst.«

Komitéerne vilde, saa vidt vides, ikke.

»Nøjagtighed« — skriver Hr. Cavling i samme Artikel — »hører med til *Politikens* bedste Traditioner.«)

Dagen efter kom hans lange Referat af Begravelsen i Ørsted. »Det var ikke lykkedes Pastor Orth og heller ikke hans Degn at hæve denne Højtid op i de Verdner, hvor menneskelig Sorg lindres.

Ignotus.«

— — —
Dette var nu *Politikens* Tag paa Mord. Et Kvindemord i koldt Blod, midt paa Dagen, af en syttenaarig Fyr! —

Var maaske et saadant Mord tildels beskæmmende? Rummede det en Bebrejdelse mod alle os,

der hver for sig er medansvarlige for Landets Luft? Var der Grund til Tænksomhed og Tvivl? —

Ingenlunde, kære Publikum. Mord er nærmest Sensation. Mord er Udflugt, Pantomime, og et lille Interview med Morderen. Mord er blaa søgende Øjne, smuk Mund, og Glimt af Stolthed.

Linder dette? Ved Begreberne? —

Af alt hvad der smitter, er intet saa smitsomt som Selvmord og Forbrydelser. Om man kunde finde et *Serum* — sagde »Politiken«.

— — —
Lad os komplettere dette Afsnit med følgende Bog-anmeldelse fra »Politiken« (6/9. 04):

(Med det Formaal for Øje).

»*Cavlings Bog om London*. . . . I den Forhaands-meddelelse, som Forlaget udsender, gives et interessant Indblik i Bogens Mylder af forskelligartede Billeder.

Cavling skildrer — hedder det — Londons ædle Menneskevenner, Modens Narre og Ofre, West-Ends Millionhvirvel, Hertugernes Paladser og Sterling-Baronernes Natteliv i Maifair. Han fører Læserne gennem Whitechapel og opruller de mørke Billeder fra East-Ends Slums. Vi ser de store Modemagasiner, Piccadillys Kunstnerknejper, den uhyre Teaterby . . . Forfatteren skildrer os Sherlock Holme's London, hvor Mordere og Indbrudstve arbejder i Ly af Kæmpebyens Natskygger . . . Behændigt sammenknyttede Billeder stiger kinematografisk op fra disse Blade: det brogede Rejsemylde i Hotellerne, det ødsle Verdensmandsliv i Restaurationerne; Retssalen med Jurydomstole og Ægteskabskonflikter, Fabrikkerne med den mørke sociale Baggrund . . . Nedfart til Kloakerne . . . Scener fra Retterstederne . . . etc. etc. — og gennem alle disse Skildringer føler Læseren, at Forfatteren arbejder med det Formaal for Øje at vise os (Læserne kan ikke gætte det —), hvad der kan læres af et frisindet og sundt tænkende

Folk, hvori der var god Grund til at søge en Modvægt imod den aarhundredlange Paavirkning sydfra.»

— — —
 Stilen, og Stavningen af »Maifair«, røber hvem der var Forfatter af »Forlagets Forhaandsmeddelelse«. — »Med det Formaal for Øje«!

»Alene dette vilde have været nok til at skræmme mig bort fra den Bog« — skrev Prof. Gertz om Hr. Cavlings »Paris«. (Side 73).

— — —
 Hr. Edv. Brandes' Periode endte Nytaarsaften 1904: —

(³¹/₁₂, 04). »*Politikens* Læsere vil idag for sidste Gang finde mit Navn som Redaktør af Bladet. Efterat jeg har været Journalist i tredve Aar og fra *Politikens* Stiftelse i 1884 dens Udgiver og Medarbejder, i de sidste Aar ogsaa dens Redaktør, har jeg nu ønsket at overlade en ret byrdefuld Virksomhed til yngre Kræfter.

Edvard Brandes.«

— — —
 Lad os slutte med et Digt. Det fandtes i »Politiken« Nytaarsdag 1886 og var digtet af Hr. Edv. Brandes:

»*Nytaar.*

Den Slægt, hvis Ungdom er forbi
 ser sig bekymret om

... ..

forraadte, skældte nu som før
 dengang vi kom til deres Dør
 og sagde: se vi bringer her
 Lysgaver, Nytid, Frihedsskær,
 alt hvad der giver Livet værd.

De stængte Døren og raabte: bliv ude!
Væk fra vor Landsby, I rejsende Svende

.. .. .

Vi trænger ikke til nye Forkyndere,
Dommeren straffer dem, vi kalder Syndere,
Vor Digter os Virkeligheden forskønner,
og Præsten med Saligheden os lønner.

Og Aaret nu drejer
sin Skive omkring
og Kukkeren knagende falder i Sving.

Og intet vi haaber
af lyst eller godt
kun Trængslens og Utakkens visnede Graat.

.. .. .

Nu er Spørgsmaalet dette:
tør vi nu blive trætte?

Vor Ungdom er gleden
med graanende Strid,
tør vi nu søge Freden
vor øvrige Tid?

.. .. .

Og la' dem saa skøtte
deres Sager som bedst
og til disse Strande
byde roligt Farvel

.. .. .

Hvorfor blive i Kulde og Mørke?
Hvorfor ej bryde af — rejse bort?

Fordi en nidkær Harme
lænkebinder vort Sind,

.. .. .

fordi Vreden giver Kræfter
selv da Ungdommens Haab er endt,
fordi de nu lægger øde
det Land, vor Ungdom har kendt.

Fordi vi ejer Landet
— det er vor Odelsret

.. . . .

Lad Aaret saa komme med Pinsel og Trang!
Vi prøved det altsammen før engang.

Vi drager jo ikke paa Embedsjagt
vi selv ønsker intet — og det er vor Magt.

Forstuens Lakejer skal ikke os trykke,
vi vil for de mange den større Lykke,

Millionerne brugt mod Millionernes Savn,
men ikke til Hundreders Storheds Gavn.

.. . . .

Hvormeget de nu sig af Magten blærer,
de falder dog engang som raadne Pærer.

Vi lægger Øksen ved Træets Rod,
vor Hævn bliver gammel, men den bliver god.

Vi haaber intet — vi venter kun
éngang kommer vor Nytaars-Stund.

E. B.*

NIENDE KAPITEL

1905—1906.

Fra 1. Januar 1905 var »Politiken« undertegnet: Henrik Cavling. Ifølge Dagspressen forøgede Bladet ved samme Lejlighed sin Aktiekapital med 110,000 Kroner.

Nytaarsnummeret bragte en festlig Hilsen til »alle vore Venner, alle dem, der følger vore Døgnbestræbelser for at more dem og holde dem fast«, men indeholdt forøvrigt intet nyt Program. — Bladets Udstaffering var som ellers. Selv Annoncer om »Kvindebeskyttelse«, »Pariser-Artikler«, »fordomsfrie Damer« osv. var bleven bibeholdt. Hr. Cavling havde øjensynlig overtaget »Politiken« med dens hele mur- og nagelfaste Tilbehør.

»Forinden jeg tog denne Bestemmelse«, sagde Hr. Edv. Brandes da ogsaa i sit Afskedsord, »har jeg krævet og modtaget Forsikring om, at »Politiken« vil blive fortsat i samme Aand«.

Men nu de 110,000! —

Der blev hurtigt Brug for Pengene.

Hr. Cavling, der i Værket »London« jo havde haft det Formaal for Øje at danne en Modvægt mod den aarhundredlange Paavirkning sydfra (Side 101),

kunde nemlig nu som Redaktør gaa videre. — Alerede den 20. Januar læser man følgende:

»John Hicks. Privat for »Politiken«. Verdenspressen pr. Telegram. Gennem en særlig i London ansat Medarbejder, Mr. John Hicks, vil *Politiken* fremtidigt modtage et udførligt Londoner-Telegram hver Nat. — — For danske Bureauer og Blade har Berlin indtil Dato været Hovedafsendelsessted for udenrigske Telegrammer. Det er Grunden til, at udenlandske Efterretninger i den danske Presse er saa stærkt paavirket af tysk Opfattelse. — — Som Modvægt skaber vi nu en regelmæssig telegrafisk Forbindelse med et politisk og journalistisk Centrum, der er Verdens største. — — Vi præsenterer vore Læsere Mr. John Hicks.«

Verdenspressen! Verdens største! — — Vi forstaar, at endelig skal Ungdomsdrømmen (den fra 1888) om et Verdensblad, gøres *virkelig*. Hicks var altsaa Midlet Nr. 1.

(»Revolver-Journalistik«).

Han stillede straks i samme Nummer med fem Modvægte: 1) et Revolverskud mod en Rude i Sct. Petersborg, 2) syv undslupne Krigsfanger i Østasien, 3) japanske Kagedaaser, 4) en Strid imellem en Amerikaner og et Telegrambureau, 5) en syttenaarig Drengs Revolverskud imod sig selv.

Og ikke én af disse Meddelelser var farvet af tysk Opfattelse. —

Det blev en stor Succes.

Aaret efter fortalte Hr. Cavling i et Tilbageblik om Kjøbenhavn-Pressens skammelige Forfølgelseslyst: ». . . En Avisand blev omdøbt til en »Hicks'er« og der blev gjort Forsøg paa at kvæle denne gennemgribende Reform i dansk Hurtigmeddelelse med fjollede Grin. Men ærede Kolleger er siden komne til en anden og sundere Erkendelse . . . og efterhaanden er det gaaet op for alle, at hvad vi her bød vore Læsere, var et Arbejde, hvis hele Alvor

stod i Forhold til de Udgifter, det krævede.« Hr. Cavling forsikrer derefter, at Hicks staar ham i over 15,000 Kr. pro Anno. »Men Lønnen for disse Anstrængelser er ikke udebleven. Vi føler, at Læserne er med os, og vi er sikre paa, at mangen en god »Hicks'er« fremdeles vil træffe dem ved Morgenkaffen og bringe dem et lille frejdigt Stød fra det Verdenskresløb, der gennem Bladspalterne befrugter ethvert modtageligt Nutidsmenneske.«

Dagen efter sendte Hicks dem frejdigt et lille Stød, som bl. a. indeholder følgende: »hvilket bevisligt var Opspind«, »Publikum bør vogte sig.« Telegrammet sluttede med disse Ord: »Verden vil be-
drages. John Hicks.«

Hicks var altsaa ikke af de billige.

Men der var endnu en Slump tilbage af de 110,000, og denne sattes saa i *Marinoni-Presser* osv.

Dette røbedes den 11. Maj. Bladet skulde ikke mere være 4-sidigt; Bladet skulde i et nyt Format. Her var altsaa Middel Nr. 2.

»Formatet« var et meget dristigt Skridt. En Omvæltning — kaldte Bladet det. »En Omvæltning ikke blot i *Politikens* men i den danske Presses Historie.« Det næsten fortjente en Præmie, skulde man synes. Det følte Hr. Cavling ogsaa. »Det falder os naturligt at gaa i Spidsen for ethvert Fremskridt men for ogsaa paa anden Maade at fremhæve Dagen og det Numer af Bladet, der betegner Fremskridtet, knytter vi til dette Numer en Præmie . . . .«

Den 16. Maj kom Formatet ud, og næste Dag fortalte Redaktionen: ». . . Af Breve og Telegrammer, vi i Dagens Løb modtog, skal vi indskrænke os til at aftrykke, hvad en kendt Forfatter telegraferede til os:

Ny Form. Ny Vej.
Ny Vilje. Nyt Danmark.«

Det ny Format betød i én Forstand, at »Politikens« Galease nu var bleven rigget til at kunne føre 16 Sejl, i Stedet for som ellers 4.

Denne Ændring fordrede forøget Ballast. — Dette var der ogsaa bleven sørget for. I det ovennævnte Aabnings-Nummer hedder det betryggende:

»Af andre ny Rubriker henleder vi Opmærksomheden paa Føljetonen, femte Side. Den vil findes daglig, skreven af Mænd, der i vor Tid ejer de berømteste Navne i skandinavisk Videnskab, Literatur og Kunst.«

Denne vægtige Rubrik var anbragt *nederst* paa femte Side, eller om man vil — i Bunden af Bladets Midtskib. — Kunde noget være bedre? Hicks i Stavnen, Hr. Cavling ved Styret, og — dybt i Lasten: Tidens og Nordens tungeste Navne! — Nu blot lidt rigeligt med Vind, og se: Verdensbladet skummer frem for fulde Sejl!

— — —
Planen lykkedes. Omtrent.

Den 1. Okt. 1905 kunde Hr. Cavling konstatere følgende:

(66,6 %).

»Paa sin 21-aarige Fødselsdag idag møder *Politiken* i en større og stofrigere Skikkelse end nogensinde før — —. Og sammenlagde man Linjelængden for alle de ca. 24,000 Ekspl., hvori *Politiken* udkommer, vilde Udstrækningen blive ca. 36,000 Mil, d. v. s. to Tredjedele af hele Jordens Omkreds.«

— — —
Nogle Spørgsmaal rejser sig imidlertid: 1) Hvorledes lykkedes det for Hr. Cavling at faa lokket skandinavisk Videnskab og Kunst ombord, og 2) hvorledes fik han Vind i Sejlene?

Til det første Spørgsmaal maa man svare, at de Lærde jo som oftest er elskværdige. »*Politiken*« kom jo ogsaa frem og sagde: »Ny Form, Ny Vej, ny Vilje, nyt Danmark.« Og d'Hrr. Brandes var jo væk. Kanhænde Roret altsaa skulde lægges om. Maaske man ikke burde holde sig tilbage. — — Det endte med man kom. Den 22. Maj kunde »*Politiken*«

pege paa »Kroniken« og en Navneliste, »der vil give denne Afdeling af Bladet en særlig Glans.« Her var mange kloge Folk — enkelte endogsaa rare Mennesker. Alle gik de hjælpsomt med ombord. »Aldrig har noget Arbejde været os saa let som at samle disse Skribenter«, forsikrede Hr. Cavling.

Til det andet Spørgsmaal kan man svare: Mage ligt! — »Hér er ikke Vindmagere, men Videnskabsfolk«, hed det i de hedengangne Dage (Side 12). Nu om Stunder var der bægge Slags. Nede under Dækket — i Kronikens Dyb — laa jo *Videnskabens* Mænd og prustede; ovenpaa, i Takkelagen, hang de andre — og blæste ad alt mellem Himmel og Jord. Intet Under da, at Sejlet bugnede.

Allerede Aaret 1905 havde altsaa bragt en afgjort Arbejdsdeling: Lastdragerne og Letmatroserne. — Dette præciseredes end mere skarpt i 1906.

⁷/1. 06 delte Hr. Cavling nemlig Bladets Medarbejdere i »de nærmere og fjærnere, dets faste Stab og Kronikørerne«, men hævdede, at tilsammen var de »alle de Elementer der udgør Begrebet: en Redaktion.« Denne Redaktion samlede han forøvrigt ⁶/1. i »Politiken«s Lokaler, gav dem Mad og Champagne, fotograferede og satte dem i Bladet, roste dem, men ansporede dog samtidigt til at tage bedre fat og »drage nye Emner frem, finde just den nye Form, som vækker Opmærksomhed«; og vinkede sluttelig — som jovial Arbejdsgiver — ogsaa ad »hine faa Navne«, der stadigt ikke havde tiltraadt »Redaktionen«. »Kroniken har Plads til dem alle«, sagde han. Ingen bør holde sig tilbage. Sandt nok — Bladet selv er ikke just et Sted for Folk med Nerver, men det er jo heller ikke *Bladet*, De skal skrive i, men derimod et lille stille Kammer: Kroniken. »Overdens Hoved suser Telegrafan, larmer Telefonen, bry-

des og samles Døgnets hastige Liv, selv er den en fredet Plet, hvor Begivenhederne bundfældes.«

^{16/5.} 06 gentager Hr. Cavling sin ivrige Anmodning til de tøvende. Kroniken er et Fristed, siger han, »et Samlingssted for dem, der har noget paa Hjærte om Nutidens Forhold . . . Vi har haft mange Beviser paa, at et saadant Fristed i den danske Presse var en Nødvendighed. Vi har set hvorledes Emne efter Emne blev inddraget i vor Kronik, saaledes at den efter et Aars Forløb er en trofast Afspjeling af dansk Liv . . . en Avis i Avisen, eller maaske snarere et Tidsskrift i Avisen.«

Denne Sondring er jo aabenbart mistænkelig. Hvad befrygtes der?

Svaret ligger klart for Dagen, naar man undersøger »Politiken«. —

Vi har set, at Bladet i de første Aar fortjente Sammenligning med en Rideskole. Der var Stil og Alvor (Side 14).

Saa kom *Henrik* til, og dermed var det nærmest bleven til et lille Cirkus, med Kommers og mere. — Inden længe blev Programmet større: Sarah, Made-moiselle Ricca, smaa smidige Firben, osv. Det næste Stadium var Cirkus-Variété: Mavedanse, Mosjø Christensen, »samt det øvrige store Kæmpeprogram.«

Med det ny Format var Rammen bleven endnu videre: en hel Dyrehavsbakke. I Hr. Cavlings Ord: Her brødes og samledes Døgnets hastige Liv . . . . susende og larmende.

Hér kunde Hr. Cavling derfor ikke godt invitere »Skandinaviens berømteste Navne« til at træde frem og docere Videnskab, Kunst og Literatur.

Men man fandt paa Udvej. Hr. Cavling invite-rede de Lærde, lod dem blive »modtaget af et helt Geled Champagneflasker«, og — inden Enden tog det, synes Gæsterne at have set paa Sagen med de rette Øjne. Mine Herrer Kronikører — sagde Vær-ten, — vil De se: »Politiken« er en *Dobbelthed*. Den Rubrik — Kroniken — er en Ting for sig, en Stat i

Staten. Det andet dér skal De ikke bryde Dem om. De skal ganske stille sidde hér, nedenfor, og bundfælde Begivenhederne og kaste Glans. Og Hr. Cavling trak to Streger mellem »Samlingsstedet« (Side 109) og Dyrehavsbakken — saa at ethvert Barn kunde se, at det ene ikke havde noget at gøre med det andet. Se nu leger vi — sagde Hr. Cavling — at denne Plads, her nedenfor Stregerne, er et *Fristed*, (Side 109). Er D'Hrr. med?

— — —
Lad os nu et Øjeblik betragte »Bakken«.

1906 begyndte med en lang Række illustrerede Spiritist-Artikler. Her er et Par af Overskrifterne: »Aanden Arthur« — »Mediet bindes og lakkes« — »Det isner ned i Fodsaalen«. Rent i Flæng skal nævnes nogle af de andre Attraktioner: En Tagfat-Leg paa Danmarks Jærnbaner mellem to Medlemmer af Redaktionen (ikke Kronikører) hver med en Nellike i Knaphullet. Den ene fangede den anden ved at standse Exprestoget og springe ud i Slagelse. Voldsomt spændende. »Da Tagfatten sluttede, havde vore Medarbejdere tilsammen kørt en Strækning saa lang som herfra og til Konstantinopel.« — Det var altsaa ikke ganske Verdensstilen; det var kun en evropæisk Præstation. Verdensstilen naaedes senere hen paa Aaret, da »Politiken« foranstaltede et »Telegram-Væddeløb« *Jorden rundt!* — Der var mange andre Forlystelser: *Politikens* Prospektkort-Udstilling; *Politikens* Altankonkurrence, *Politikens* Udenlandsrejser, *Politikens* Julepakker, *Politikens* Djævelspilskonkurrence, etc. etc. Det *sidste* var for Børn — sagde Hr. Cavling.

⁶/₂. 06 meddelte »Politiken«, at den havde begyndt en Udsendelse af særlige Distriktsblade. »Hensigten . . . er at skabe et særligt Organ for de lokale Interesser.« — Desuden var Hr. Cavling villig til at tage mod Annoncer — hvilket nærmere udvikledes. »Ved samme Lejlighed aabner »Politiken« en efter fremmed Mønstre indrettet Telegram-Hal.«

^{7/2.} 06 beskrives den Trængsel som allerede hersker i Telegramhallen, »og mange flere vil hidlokkes, naar Vindues-Udstillingerne har faaet den Form vi ønsker.« Vinduet indeholder iøvrigt allerede »forskellige Mærkværdigheder, f. Eks. den Sabel, som Oprørerne havde efterladt i Etatsraad Bornholdts Margarinefabrik i Riga.«

(En taknemlig Valfart).

(^{19/5.} 06). »Den højeste i Landet. Foran Telegramhallen. Vor Tegner, der igaar passerede Telegramhallen, har taget et Billede af Danmarks (ja rimeligvis Nordens) højeste Mand beskuet af et taknemligt Publikum. Folk fra hele Byen valfarter nu ud for at se Billedet af den store Isenkræmmer, og da det er naturlig Størrelse, gør det nøjagtig samme Virkning som selve Manden.«

— — —
En af »Politiken«s nye Specialiteter var jo nemlig Billeder. Af alt og alle.

Straks ved Formatskiftet paabegyndtes f. Eks. en lang Serie illustrerede Artikler om Tivoli. Her introduceredes man først til Kontrolløren (med Billede) og fik en lille Skandalehistorie; saa til Artistagenten (med Billede); saa til »en rask, rørig og smart Mand« (med Billede); saa til en fhv. ung, smuk og mager Mand (med Billede); etc. etc. Det var Tivoli *intime* . . . Kelnere, Kunstnere, Harlekiner, Direktører, osv.

Kort sagt, man introduceredes.

Da Tivoli var udtømt, tog man fat paa hvadsomhelst. Næsten hver Dag bragte en ny Introduktion (med Billede). Vittigt, sandt, og slaaende blev alle forevist hverandre.

Om Herr Heide (med Billede) hedder det:

»Heide er vor største nulevende Digter. — — Medens de andre moderne Forfattere viser mere og mere Tilbøjelighed til at digte om Æmnet Penge, er Heide saa langt forud for dem, at han digter med Penge.

— Han er nøjsom for Livets materielle Goder, han digter kun fordi han ikke kan andet; ikke for jordisk Vindings Skyld. Han er meget godgørende, og kan han ikke blive af med Pengene paa andre Maader, nøjes han med den kendte Metode at købe Statuer og forære os andre dem.«

(Hvad Københavns Bourgeoisi i sin store Tid havde af bon sens, delte det med Bille.« — Side 83).

Alle rostes — Revl og Krat, Radikale og Konserverative, unge og gamle. Alle fik de Billede og pæne Ord.

Var der Valg, fik man ogsaa Billeder af *Vælgerne*. Vælgerne blev interviewet og man læste deres Meninger. Her er et Eksempel ud af mange:

»Hvorfor jeg stemmer paa Alfr. Christensen.

(Et Billede af en Vinhandler)

Det siger sig selv, at jeg vil stemme paa Alfr. Christensen, han er jo Venstremand, og jeg har været Venstremand saa at sige fra jeg blev født. Og min Far var det før mig. Naar man staar overfor en Højremand, saa kan man jo ikke andet end stemme paa Venstres Mand, ikke sandt!« . . . etc. — en hel Spalte.

Enqueten blev en *anden* Specialitet. F. Eks. spurgte man en hel Del ældre Mennesker, hvordan de bar sig ad med Conserveringen af deres *Holdning*. Hver af disse fik selvfølgelig et Billede. Medens Læserne fik gode Raad.

Drachmann, i sit Interview om Holdning, holdt paa *Damerne* som Ungdomskilde:

»— Ja, Drachmann siger, indføjer Fruen, at en Mand bør ha' en ny Kone hvert 10de Aar, om han skal kunne holde sig rigtig ung.

— Og bestandig en yngre! siger Drachmann og ler, idet han galant hilser over til sin unge Frue.«

I Maj 1906 indeholdt »Politiken« forøvrigt en *Diskussion* om Ægteskabet. — Den ene Part mente

(ifølge »Politiken«s Resumé) at »under Samfundets nuværende økonomiske Ordning er Elskerindens Stilling baade ulovmæssig og umoralsk, og bliver den offentlig bekendt, er den tillige æreløs.« Dette er naturligvis »en snavs Samfundsordning, og naar han alligevel er imod de frie Forbindelser . . . er det fordi han i dem ser en skammelig Uretfærdighed fra Mændenes Side overfor de paagældende Kvinder og deres Børn.« — Imod alt dette gjorde den anden Part energisk gældende (ifølge »Politiken«s Resumé), at »Samfundet ikke kan give og tage et Menneskes Ære, og at naar man ønsker de Love ændrede, der gør Elskerindens Stilling til en Skam, saa bør man ikke fordømme dem, der i Handling arbejder for at faa dem forandrede. Thi der er Hundreder af Mænd og Kvinder, der bliver sammen uden Præstens Stempel, fordi de tror, det efterhaanden hjælper en god Sag frem.«

Dette var jo meget kønt og rart. Men Hr. Cavling mente, at man trængte til en lille rask Enquete — ikke for at *pirre* Læserne naturligvis, men »for at forsøge paa at kaste Lys fra mange Sider over denne Sag, hvis dybe Betydning erkendes af ethvert alvorligt tænkende Menneske.« — — —

Der viste sig at være megen Enighed:

^{3/6.}: »Det er jo f. Eks. ligefrem umoralsk paa Forhaand at give en Mand livsvarig Ret over sig.«

^{7/6.}: »Der er intet umoralsk eller uhæderligt, end-sige »æreløst« i en fri Forbindelse, der bygges paa en virkelig dyb gensidig Tilbøjelighed.«

^{9/6.}: »Jeg anser den størst mulige Frihed for Idealet.«

^{10/6.}: »Jeg anser det frie Forhold i sig selv for det mest ideelle.«

^{20/6.}: »Den ubetingede Troskab, enten der nu er Tale om Ægteskab eller om frit Forhold, kan ikke opstilles som det absolutte Ideal.«

^{23/6.}: »En fri Forbindelse, som indgaas fuldt offentlig . . . er *bedre* end det lovlige Ægteskab.«

Bladet gik jo altsaa ikke galt i Byen. —

For at faa den anden Side frem, spurgte »Politiken« høfligt Overpræsidenten og en Sognepræst, — hvis Erklæringer vel næppe kunde have mindste Interesse, da de jo paa Forhaand var en given Sag. —

Bjørnson, hvem man paa hans Gennemrejse vilde interviewe om en »Fri Forbindelse«, betakkede sig straks. — »Hvad er Deres egentlige Hensigt med denne Enquete?«, spurgte han lidt lunt. Han fik et aabenhjærtigt Svar:

»At sætte Folks Tanker en Smule i Svingning og derved maaske bidrage til en større Fordomsfrihed i Opfattelsen af disse Ting.«

TIENDE KAPITEL

1907.

1907 rummer et slaaende, typisk Eksempel paa »Politiken«s Udvikling.

Programmet af 1884 erklærede jo om Føljetonen: Kun Forfattere af første Rang vil finde Plads i Bladet.

^{30/1}. 07 skriver Hr. Cavling følgende: »*Harry Tracy. Politikens ny Føljeton.* Harry Tracys Historie er ikke en Roman, skønt den kunde være skrevet af en stor Kunstner og Menneskekender; det er en »Bog«, samlet sammen efter Avisreportage. — Tracy, en udbrudt Straffefange, blev jaget som et Dyr til sin Død i 1902 efter at have dræbt en Række af sine Forfølgere og udvist enestaaende Tapperhed og Snille. — — Bogen er sund, thi den ene, henrykt af alle jagede Stakkel, den rov- og mordbesudlede »outlaw« (Hr. Cavling mener »outlaw«) faar jo sin sorte Straf . . . Han dræber og maa dø. — Der er i Præsident Roosevelt ikke faa væsentlige Træk af en Tracy . . . Den amerikanske Civilisations almindelige Historie er jo Sagaen om Forbryderen, der af den store Natur tvinges til at stille sine Kræfter til et Samfunds Raadighed. (Hvad Hr. Cavling mener her, er ikke let at sige). — Denne Bog fører langt ned . . . men man kommer styrket og klogere fra Læsningen. Og end ikke Dumas har nogensinde optænkt mere frisk, spændende, aandeløs og uhyrlig en Handling.«

(Hvad Publikum ønsker).

(Samme Dag). »For første Gang begynder vi idag med Offentliggørelsen af Harry Tracys Historie at bringe Billeder i Føljetonen. — Publikum ønsker Billeder i al Avislæsning, og vi har ogsaa for Føljetonens Vedkommende efterkommet dette Ønske.«

Spredte rundt i Spalterne fandtes samme Dag en Del smaa illustrerede Notitser. Her er to:

»(Billede af en Røver, der skyder en Mand i Ansigtet). *Romanen om en Morder*. Læs idag i vor Føljeton Romanen om Harry Tracy. Den overgaar i Spænding enhver opdigtet Roman.«

»(Billede af en, der truer en falden Kvinde). *Verdens berømteste Forbryder*. I vor Roman, der paa-begyndes idag, læses en sandfærdig Skildring om Verdens berømteste Forbryder. Gennem denne Bog taler selve Livet . . .« —

Føljetonen (med Billede af Morderens Hoved) begynder saaledes:

»I Dumdristighed, Udholdenhed, Opfindsomhed og List overgaar Desperadoen Harry Tracy, der i lang Tid var hele den nordvestlige Pacific-Kysts Rædsel, alt, hvad forvovne Forbrydere har præsteret Verden over.«

»Hans Nerver var af Staal, hans Helbred af Jærn — han var herskesyg og snarraadig som Napoleon, munter som Robin Hood, brutal som en Indianerhøvding, smidig og listig som en Ræv og grum overfor sit Bytte som en Leopard.« Etc.

»Tracy deserterede efter at have slaaet tre af Vogterne ned og bundet og knevlet Sheriffen. Han blev atter fanget ind og havde siddet to Uger i Arrest, da han for anden Gang deserterede efter næsten at have dræbt en af Vogterne ved at slaa ham i Hovedet med en Jærnstang.« Etc. etc.

Den der ønskede at se, hvorledes »Politiken« selv brugte Jærnstangen, behøvede ikke at vente længe. Allerede $\frac{3}{2}$. 07 læses følgende Leder:

»Myrerne. I Studentersamfundet holdt Hr. Harald Nielsen for ca. 8 Dage siden et Foredrag, betitlet »en Sygdom i vort offentlige Liv og Midlerne derimod.« Denne Titel var Hylstret om en gammel Sørgepræken, som Hr. Nielsen med visse Mellemrum helliger »Politiken«. Det blev Midnat før Hr. Nielsen standsede Taleværket, og nu optraadte en efter en den hele samlede Redaktion af »Tilskueren« — desværre dog med Undtagelse af Hr. Niels Møller. For samtlige Talere var Omkvædet staaende det samme: »Politiken« har for stor Udbredelse.« Med hurtigere og hurtigere Omdrejninger varierede de talende Her- rer dette Tema, og da de endelig efter 5 Timers An- strængelser pakkede sammen, havde de hos de til- stede værende betydeligt skærpet Appetiten efter »Po- litiken«s næste Numer.

— — Der var næppe mange Tilhørere som sav- nede Hr. Niels Møller . . . Men Hr. Møller har selv ment at burde være med, og i sidste Numer af »Til- skueren« melder han sig som en forsinket Myre. — —

Hr. Møller, der tilhører vor mest sammenbrændte Klike, bebrejder »Politiken« Klikevæsen. Hr. Møller, der paataler Pressens Tone, bruger selv Ord som »Gadedreng« etc. — — Man maa nok spørge om Hr. Møller er en tænkende Myre eller ligesom Hr. Harald Nielsen et født Fæ.

— — Naa . . . det er før hændt os, at vi har samlet alt Blakket og Muggent i et surt Opløb. Der er før bleven holdt Møde mod »Politiken« og for- haabentlig skal vi endnu længe eje Kræfter . . .«

— — — Der er i »Politiken« ikke faa væsentlige Træk af en Tracy. — Om den 1. Desertering, se Kap. 7; Vogterne: Prof. Gertz, Prof. Höfdding, Dr. Vilh. Andersen; Sheriff: Hr. Ivar Berendsen. — Ved den 2. Desertering maa Hr. Harald Nielsen prise Lykken og sit gode Hovede.

— — — Men selvom saaledes vor hjemlige Pacifik-Kysts Rædsel havde Nerver af Staal, Helbred af Jærn, var

snarraadig som Napoleon, etc. — saa er dermed ikke Karakteristiken udtømt.

^{21/1.} 07 bragte »Politiken« nemlig en illustreret Artikel om en Mand, der »kunde se sig selv paa Ryggen.« »Kosta har ved uafbrudt Øvelse opnaaet at kunne dreje sit Hoved saa meget rundt, at Ansigtet et Øjeblik befinder sig over Nakken. Det ser ikke hyggeligt ud, men Kosta tjener mange Penge paa dette besynderlige, naturstridige Experiment.«

Sammenlignet med hvad »Politiken« kan, er Kosta kun en kummerlig Figur.

»Et Øjeblik befinder sig over Nakken!« Idealet maa dog være, at det er der *stadigt*. Saa at Kunsten ligger i at kunne faa det drejet *rigtigt* om.

Dette kunde »Politiken«. — Lad os tage et Eksempel.

^{24/11.} 06 bragte Bladet en Leder om Homoseksualismen:

(Først og fremmest).

»*Sædelighedsskandalen*. — — Og Sentimentaliteten blander sig deri; det er jo ikke Forbrydere, siger man, men ulykkelige, forpinte, sindssyge Mennesker!

Ganske fraset, at det Liv og Levned, som de nu arresterede Personer førte, ikke tyder paa, at de paa Grund af deres Ejendommeligheder følte sig enten forpinte eller ulykkelige eller ensomme, er der det at bemærke, at Spørgsmaalet Sindssyge eller Forbrydelse kan være meget interessant, men foreløbig kommer det dog kun i anden Række. Først og fremmest gælder det om at faa Ondet stoppet. — — Det vilde ikke blot være selvmodsigende, men ganske selvmorderisk af et Samfund om det tillod en Bande løslupne Individuer uantastet at drive sit Ødelæggelsens og Depravationens Værk overfor Ungdommen. — — Ud fra dette Synspunkt, som er det eneste vigtige, det absolut afgørende, bør man bedømme det, der sker i disse Dage. Og da er der kun Grund til at være tilfreds med, at Sagen ikke standses og ikke

dysses ned, men at Straffemyndigheden griber ind saa langt som Ondet kan forfølges.«

Vil man se! Hovedet aldeles rigtig vendt.

Naa, ret længe kunde man jo *ikke* holde det. Dette besynderlige Experiment er i Grunden naturstridigt.

Og allerede ^{12/12}. 06 bragte Hr. Cavling da derfor ogsaa en ny Leder:

(»Undergrave«).

»*Offentlig Mening*. Det er utvivlsomt, at den offentlige Mening igennem Aarenes Løb saaledes kan undergrave Lovbestemmelser, at de efterhaanden glider ud af Brug og reelt ophæves, uden at nogen ny Lov formelt har sat dem ud af Brug.« Der er jo vitterligt, siger Lederen, Love »som Udviklingen stil- tiende lader bag sig.«

(»usædelige«)

»I bedste Overensstemmelse med moderne Retsopfattelse« har vore kriminelle Myndigheder da derfor ogsaa »netop gjort det til Regel at afholde sig fra Indgriben, hvor det »usædelige« Forhold kun bestod mellem Personer, hvor der ikke kunde være Tale om nogen Forførelse.«

»Selvfølgelig bestaar denne Lovbestemmelse (§ 177) endnu fuldt ud, men den offentlige Mening har her — støttet af den juridiske Videnskab — givet til Kende, at den i mange Tilfælde bør lades ude af Betragtning.«

(Som man nu véd).

»Homoseksualitet er, som man nu véd, ikke egentlig et Produkt af Overkultur . . . og Lægevidenskaben henfører den da ogsaa under det Sindssyge.«

(»sparsomme«).

Lederen slutter med at erklære »Domstolenes sparsomme Anvendelse af Straf . . . særdeles velbegrundet.«

— — —
»Det ser ikke hyggeligt ud.« Men Hr. Cavling maa vel vide, hvormange han tjener.

Da »Politiken« ^{1/10}. 09 fejrede sit 25 Aars Jubilæum, hændte følgende:

(Gestus).

»Ung og slank viste nu Forfatteren *Stellan Rye* sig paa Koncertribunen og foredrog med Kraft i Udtryk og Gestus en Hymne til *Politikens* Pris.«

— — —

(Bevisførelse!)

(^{23/3}. 07). »Da Hr. Andreas Buntzen med en Frækhed uden Lige fortalte, at Hørup færdedes i et Selskab, hvor »Dyden græd«, saa oplyste vi ved trykte Kilder, at Hr. Buntzen selv i den Periode, han skil-drede, havde været Fordanser i en berygtet Venus-klub.«

—————

Løvrigt gik Livet paa »Bakken« som ellers.

Der var f. Eks. Fremvisning af »en tyrolsk Kæmp kvinde, 4 Alen og nogle Tommer«. Og der var »en kæmpemæssig Diplodocus. Det Dyr, hvis Rester man her ser, levede for 8 Millioner Aar siden. . . . Skelettet; som er det største, der findes i Verden, er fundet i Nordamerika . . .« Og der var »et Fre-nometer — et Instrument, der afslører et Menneskes Karakter«. Der var »En Taagespreder, Maggiora Kanon. Hvert Skud koster ca. 50 Øre, og efter Maggioras Beregning vil 30 Skud være tilstrækkeligt til at sprede den tætteste Taage.« Hr. Cavling mener, den snart vil komme i Brug, »navnlig i London.«

I Telegramhallen fremvistes i Aarets Løb en Rødbede paa 5—6 Pund, en Gulerod der ganske lignede en Menneskefod, og en Kartoffel der kunde se ud som alt muligt. ^{29/11}. fremlagdes endvidere en Kartoffel som Bladet mente lignede »Hs. Ekscellence Konsejlspræsidenten.«

Paa denne Maade naaede man ved Aarets Udgang et Oplag af 28,000 Eksp. l.

—————

1908.

(^{24/2.}) »*Carl Ewald død.* Medens før ham Peter Nansen koket og smidig listede sin Malice ind i Børgerkabets Opfattelse af en Mængde moralske og mondæne Spørgsmaal, tog Ewald altid mere haandgribelig fat i sine Satirer. — — I lange Tider var han en stor Kraft i Bladets Spalter . . . Som Hørup og Georg Brandes paa deres Vis, som Nansen paa sin, har han bidraget sit til at omforme Byens Kultur . . . .

Sven Lange.«

Vi har hidtil ikke nævnt Carl Ewald.

Han fungerede nærmest i »Politiken«s Cirkusperiode, i de senere Aar fortrinsvis som Sprechstallmeister. (Et ejendommeligt Eksempel ses ^{11/1.} 03).

I de yngre Aar, da Ewald *selv* agerede, var Genren gærne denne:

(Det *ræsonnerende* Argument).

(^{19/8.} 98). »*Jeg kan ikke lide* — Jeg kan ikke lide de Mænd, som kun har elsket én Kvinde . . . . Ligesom Socialdemokraterne med en vis Ret hævder det absurde i, at Skomageren gaar fallit, fordi han ikke kan faa sit meget Fodtøj solgt, mens Gaden er fuld af barbenede Mennesker — saaledes kan det være pinligt at sé en Mand med megen Ævne til Elskov gaa omkring og drive, fordi Samfundet ikke forstaar at anvende ham. Gud ske Lov ser man det jo ikke saa tit . . . .«

(Det *poetiske* Argument).

(^{5/9.} 98). »*Der er død en ung Mand.* — Ringeren fortæller mig det . . . Og han fortæller mig Navnet. Saa véd jeg, hvem det er. Jeg har set ham tidt, paa Marken og paa Vejen. Og ved Aften, naar der var mørkt og smukt i Skoven. En stor Mand med ungt Skæg. Han gik, hvor hans Bén bar ham, og hans Hænder tog, hvad de vilde. Hans Øjne var dunkle af Ungdom.

— »Vi skal blot ringe et Kvarter for en ung Mand«, siger han. »For de Gamle ringer vi en Time.«

»Det var sælsomt«, siger jeg. —

»Han var en liderlig Knægt. Han havde tre Kærestere og Barn med dem alle.«

Da bliver jeg greben af en retfærdig Vrede.

»I ringer en Time for en gammel Mand, hvem ingen savner, og sørger kun et Kvarter over en ung . . . for hvem tre kønne Piger græder sig Øjnene røde . . . .«

Og jeg river Nøglen fra den Gamle og gaar ind i Taarnet og drager i Rebet, saa det høres, at der er Sorg over en ung Mand, som er død.«

(Det religiøse Argument).

(¹⁶/₉. 98). »Den gode Gud sad i sin Himmel og glædede sig over sine Digttere.

De kyssede Pigerne og de tømte Pokalen, og de sang om det altsammen, saa det klang . . . Naar nogen af Borgerskabet klagede til Gud over det Postyr, de holdt, lo han bare.

»Hvor der handles, spildes der«, sagde han . . .«

— — —

Klagerne forstummede bestandigt mere.

Som Hørup og Georg Brandes paa deres Vis, som Nansen paa sin, har han bidraget sit til at omforme Byens Kultur.

— — —

²⁶/₁₁.08 fik Hr. Vald. Koppel Lov at gaa ned til Videnskabsmændene i Kroniken. For at bundfælde nogle Begivenheder. Paa det nævnte Tidspunkt var der nemlig Folk, som paa Grund af Bladenes Utugtsannoncer, og Angreb paa Privatlivets Fred, krævede en ny Presselov. »Det trækker jo tydeligt nok op til et helt Korstog mod Frisindet og den fri Tanke«, sagde Hr. Koppel.

Nu med Hensyn til Utugtsannoncer. »Saalænge Prostitutionen bestaar, tilladt af Loven, med alle sine Konsekvenser og navnlig med sit daglige Køb og Salg,

saa forekommer det mig, at Avertering er en baade legitim og nyttig Reklameringsmaade i denne ikke mindre end i enhver anden Branche«, — sagde kækt Hr. Koppel. (»Politiken« var jo helt af samme Mening. Blandt Annoncerne fra denne Tid kan nævnes følgende af Korrespondance-Rubriken:

»500. Under fuldkommen Diskretion ønsker en 30-aarig Herre, velsitueret og af det gode Selskab, en ung, chick Jomfrus lejlighedsvise Selskab under et 14 Dages Ophold i Kbhvn., hvortil han kommer om faa Dage og hvor han er fuldstændig uden Bekendtskab. Billetter kan ventes besvarede førstk. Lørdag til Onsdag. Bill. mrk. »500 Kr.« modtager Politiken.«) —

Privatlivets Fred. »Som om noget levende Menneske var i Stand til at sige, hvad Privatlivets Fred i Grunden er. Det er et Begreb, som varierer fra Aar til Aar, fra Dag til Dag«, — sagde Hr. Koppel. (Lad os se, hvordan det varierede. — I »Politiken«s første Aar indskrænkede man sig til at nævne Privatfolks Navne i Begravelses-Referater. Dersom Bladet ved andre Lejligheder berørte det personlige, brugtes enkelt Bogstav — som: »Grev S.« (Se f. Eks. den hensynsfulde Notits ⁴/₅. 86). Senere blev fuldt Navn nævnt ved *Væddeløb*. Her standsede Udviklingen længe. — Men i 1907 anførtes *Teatergæster* ved Navn, og deres Udseende beskrevs; endvidere bragte man Fortegnelse over dem der boede paa *Kysthoteller*, med diverse intime Detailler. Senere begyndte man at faa Lister over Folk der sidder paa *Restauranter*, samt Meddelelse om, hvem der gaar paa *Gaden* og hvad der sker i *Hjemmene*. At der her er Muligheder for adskilligt, kan man f. Eks. se af følgende Brudstykke fra et Teaterreferat (Navnene er udeladt hér): »... Det samme gjaldt Dr. phil. K. og til Dels Grosserer B., der snoede sit smukke Overskæg.«)

Men lad os vende tilbage til Hr. Koppel.

»Ved Ordet *Skandaleblad* forstaar man ofte et Blad, jeg aldeles ikke har noget imod, remlig det unge,

friske og absolut hensynsløse Blad, der spiller Halløj med Borgerskabet og ikke føler sig bundet af noget Baand. Et saadant Skandaleblad er der god Brug for.« Hr. Koppel beklager imidlertid, at »Politiken« som et »stort og fint Organ« ikke egner sig særlig godt til et *virkelig* renlivet Skandaleblad, og at han ofte med Misundelse har set paa Eftermiddagspressen. —

Naa, det gik nu ganske godt. Dagen før bragte »Politiken« saaledes en lang Artikel om en navngiven dansk Adelig og hans Frue. Begyndelsen er karakteristisk:

»Den danske Pioner« fortæller følgende Historie, som lyder interessant, men som vi endnu ikke har haft Lejlighed til at konstatere Rigtigheden af.«

Uden at hænge sig i denne Mangel paa Lejlighed, fortæller »Politiken« beredvilligt, at »det unge Par har drevet en lille almindelig Forretning med at lokke Mandfolk ind paa Syndens Vej — og saa presse Penge af dem. Fruen flirtede sig et Herrebekendskab til paa en Kafé, og naar den øjeblikkeligt forelskede Fremmede havde fulgt hende hjem og var begyndt at gøre Haneben, saa traadte Greven uventet ind og Herren maatte frelse sit Liv og sin sociale Ære ved hastigt erlagte Pengebeløb.

Saaledes hændte det en Dag . . .«

(Resten vilde det have taget et *godt* Eftermiddagsblad til at forbedre.) —

»Men naturligvis« — det er Hr. Koppel, som har Ordet — »ideel er vor Presselov ikke, og skal det endelig være, saa maa vi jo finde os i en ny Presselov, saaledes som vi har fundet os i saa mange nye Love. Nogle Indrømmelser vilde Journalisterne da ogsaa kunne gøre, naar de fik andet i Stedet. Hvis en ny Presselov f. Eks. afskaffede Straf for Blasfemi, en Handling, hvis Strafbarhed jeg aldrig har begrebet; hvis den endvidere nedsatte de middelalderlige Straffe for Majestætsfornærmelser til et passende Minimum; hvis den navnlig betydeligt indskrænkede

Privatlivets Fred og gav en ordentlig Definition af dette Begreb; hvis den tillod en vidtgaende Kritik af Embedsmænds Virksomhed, saa vilde der jo allerede være en Del vundet. Til Gengæld vil jeg gjerne indrømme, at der er noget urimeligt ved den langsomme Rettergang i Injuriesager. En Mand, der er bleven ærefornærmet i et Blad, har ikke megen Glæde af en Dom, der falder 2 Aar efter, naar alle har glemt hvad det var der stod. Men det kan Presseloven jo i Grunden ikke gøre for; det er hele vor langsommelige Procedure, der bærer Skylden.«

Som man ser var »Politiken«s Journalist forhandlingsvenlig. Men han sluttede (som nævnt) alligevel bekymret med at sige:

»Det trækker jo tydeligt nok op til et helt Kors-tog mod Frisindet og den fri Tanke.«

Samtidigt lod »Politiken« — ogsaa i Kroniken — Hørup hyle fra sin Urne (i et gammelt Brev, der fandtes brugeligt): »Alt dette har intet andet Maal end at snøre Tvangstrøjen en Tomme strammere og smedde Folk fastere i de formalistiske Sædeligheds-dogmer . . . denne Sædelighed, som Fanden har skabt.« —

Og, rimeligvis for at *forskrække* mulige Korstogsmænd (hvad der ogsaa ganske lykkedes), lod »Politiken« ved samme Lejlighed Hørup fortsætte: »Og saa kommer disse 15 frisindede Mæhæ'er anstigende, Høffding, Vald. Vedel, Vilh. Andersen o. s. v. . . . Stympere, som i Tide handlede sig et hæderligt Om-dømme til hos fælles Fjender ved rimeligt Køb og Afslag.« (To af de ovennævnte sad forresten og kastede Glans i Bladets Kronik).

Hørup, i dette Jammersraab, klagede forøvrigt over, at han ikke turde sige sin *Hjærtensmening* om Dyd og gode Sæder — »fordi vi har langt over 20,000 Tilhørere. — De binder, disse 20,000, ved Frygten for at sætte dem over Styr.«

Hr. Cavling havde øjensynlig mér Courage.

»Politiken«s Oplag: 33,000 Ekspl.

ELFTE KAPITEL

1909.

1909 blev et bevæget Aar. *Cook* kom. Og »Politiken« havde *Jubilæumsfest*.

Men før vi nærmere betragter disse to Begivenheder, maa vi have et Par typiske Citater. —

Først en »Før« og »Efter«. (Sammenlign Hr. M. Pontoppidan om »Damen fra Natkaféen«, Side 68).

^(19/s.) »*Den store Afdøde*. Hvem er det saa egentlig af D'Hrr., der har skrevet »Den store Afdøde«? spørger vi.

Julius Magnussen og Paul Sarauw . . . rækker bægge en Finger i Vejret . . .

— Saa vil jeg hellere formulere Spørgsmaalet saaledes: Hvem af D'Hrr. er det egentlig, der har Talent?

— Det er Sarauw, der har Talentet, og mig, der har Frækheden, siger Magnussen. — — »Den store Afdøde« er et muntert Sørgespil i 4 Akter, hvori Fjelstrup (Cederlund) bliver dejlig. — — Han er gift med en Kone, Fru Orlamundt, der er ham morderlig utro, men naturligvis hævner han sig og tager selv en lille Veninde, Frk. Krause. Albrecht Schmidt er en lumsk Forfører, og i det Hele er Stykket ikke frit for en mildere Grad af Usædelighed. Men det prætenderer heller ikke andet, end at Folk skal more sig et Par Timer.

— Jo — det er Sarauw, som protesterer — det prætenderer noget mere.

— Gu' gør det ej. — — Det, det kneb mest med, var fjerde Akt, men den fik vi endelig Ideen til, efter at vi en Aften havde været ude at solde, saa at det drev ned ad os . . .

— Har De ikke mere at fortælle om Stykket?

— Nej, ikke andet end, at det foregaar i Kjøbenhavn. — — Jo, det vil sige, De maa gjerne tilføje, at jeg, som den frækkeste, har sluttet Kontrakten. Men det er ogsaa mig, der har baaret alle de løbende Udgifter, saa jeg maa jo nødvendigvis have Garantier for, at jeg faar dem ind igen.«

^{23/s.} 09. »Folketeatret: Den store Afdøde. (1ste Gang). En munter Aften unægtelig, som ganske overskyllede den Smule Hysning, der markerede denne Komadies Mangel af indre Holdning! Og en rent ud stormende Jubel over Gensynet med Hr. Fjelstrup . . . Han stylprede paa de berømte Krølleben, kaglede og knirkede, virrede og vimsede, spjættede og vred sig, indtil Salen . . . daanede af Jubel. Om Cederlunds forslagene Fjæs, der fimrede og missede henrykt mod Applavsens, samlede sig Stykkets Masker . . .«

— — —
(Nu forsøge man at ombytte »Den store Afdøde« med »Politiken«, og D'Hrr. Julius Magnussen og Paul Sarauw med D'Hrr. Henrik Cavling og Ove Rode.)

Dernæst en typisk Boganmeldelse:

(»Beskeden Fortid«).

^{18/10.} 09. »En kløgtig og saare forfaren Viden om Erotik . . . strømmer gennem de tre sirlige Bind, der rummer *Samlede Skrifter* af Peter Nansen . . .

Man genlæser ikke disse Bøger, der ved første Fremkomsten vakte Modsigelse og Forargelse, uden at undres over, hvor trang og snæver, hvor langt

bitrere Striden den Gang var for Tidens Ungdom. Man fatter, at i disse Skrifter rejstes imod Datiden en dristig og uforfærdet Pen, der medfølede og trofast banede en Vej, ad hvilken Unge nu gaar trygt og sikkert, men hvor de den Gang ikke mødtes, uden Hjemmenes og Borgerskabets Vrede hang over dem.

Borgerskabets Vedtægter kendes ikke nu, hvor Ungdommens egne Vedtægter frit og uafhængigt selv sætter Grænserne. — —

Man forstaar, at disse Skrifter for deres Tid blev Kampfanfarer. At et og andet maa synes blegnet, hænger nøje sammen dermed. — — De Likør-taagede Suleima-Drømme, Skuespiller-Forelskelserne, de tætte Aftensløv og de lukkede Droskers Eventyr hører en beskeden Fortid til.«

— — —

»Politiken«s Skole — journalistisk set — har en hel Del ejendommelige mindre Tricks (se en kort Fortegnelse paa Side 135). Men det store Kendemærke er en halsende Bestræbelse for Sensation. Pressens første Pligt: at betænke Konsekvenserne, særlig overfor de værgeløse Enkelte, — reduceres i utrolig Grad hos »Politiken«. Et ualmindelig oprørende Tilfælde — angaaende en ung *Kvindes* Rygte — ses i »Politiken« for 14. 9. 10 med Efterspil 19. 10. 10; sammenlign »Nationaltidende« 18. 10. 10.

Men lad os lige tage et Eksempel, hvor det bare drejer sig om Mænd (Navnene er udeladte her):

Nogle korte Telegrammer i Novb. 1909 havde meddelt »Politiken«s Læsere, at to mindre Ildspaa-sættelser og en lille Arsenik-Affære havde fundet Sted paa Kolding Apotek. Bægge Apotekets Disciple, T. og K. var bleven anholdt, men den første hurtigt løsladt. ^{9/11. 09} telegraferer »Politiken«s Kolding-Referent: »Ingen tror, at K. er mere skyldig end T. — — *Venstrebladet* kræver iaften, at Sagen skal overgives til en Sættedommer . . . fordi Borgmesteren har taget forkert fat.«

Her begynder det. — *Sættedommer!* Og Hr. Cavling junior (Hr. Ibald) tager over.

^{10/11.} er hele »Politiken«s Forside fuld:

»Vor udsendte Korrespondent fortæller . . . Hvem er den skyldige? Siden den store Slavekrig har der ikke hersket en saadan Spænding i Kolding. Fra det skumle Løveapotek . . . spreder Feberen sig ud over Byen.« — Dette var Stilen.

Hr. Ibald spildte ingen Tid. Provisoren, Hr. J. var tydeligt den Skyldige. Desuden siger Hr. Ibald, at han var en *Tyv* . . . »med et skægget Ansigt, smalle flakkende Øjne og Hænder, der er i stadig nervøs Bevægelse op og ned.« Apotekeren selv (som bestemt afviste Hr. Ibalds Interview) »maa have hemmelige Grunde til at holde Haanden over J . . .«. Hr. Ibald sendte derfor i sit Blad dette Ultimatum til Borgmesteren: »Man venter at Borgmesteren endelig vil faa Øjnene op og imorgen anholde den Mand, som ved sjælden Enstemmighed udpeges som den Skyldige. *Ibald.*«

^{11/11.} Næsten hele første Side atter fuld. Øverst oppe et stort Billede af Apoteket samt Fotografi af Provisor J. Det hele er indrammet i Luer og Giftflasker. Ogsaa Fru Justitia kan ses. — I Teksten meddeler Hr. Ibald overrasket, at Discipel K. har tilstaaet. Men kun den *sidste* Ildspaaættelse. Ellers intet. —

I Mangel af bedre interviewer Hr. Ibald Arrestforvareren og lader ham sige: »Den unge Mand har det brillant . . . nedbøjet er han ikke, snarere føler han sig smigret over den Opmærksomhed, han er Genstand for. At være Centrum for Byens Interesse, at være med i et Drama, der omtales over hele Landet, at faa sit Navn i Bladene og sine Udtalelser førte til Protokols, det morer ham. Han er en ung Fyr, der er snublet over sin Kaadhed.«

Desuden har han haft det forfærdelig haardt — siger Hr. Ibald — hos den »meget strænge« Apoteker (der ikke vilde interviewes); han er bleven irriteret, ophidset, overarbejdet; »alt dette i Forening har givet sig et saa sørgeligt Udslag. Men i Strykninaf-

færen er han uskyldig.« Provisoren derimod — »at han i en Aarrække har været en Tyv indgyder jo ikke Tillid«, lader Hr. Ibaldd en anden sige; »som en Slags Undskyldning for ham kan nævnes, at han fra Morgen til Aften gaar i en stærk Vinrus.« Hr. Ibaldd slutter catonisk med at sige: Jeg sluttede igaar med, at Folk i Kolding ventede J.s Arrestation. Den ventes fremdeles. *Ibaldd.*«

Hr. Cavling senior lod »Politiken« understrege dette sidste Ultimatum: »Borgmester B., der med større Energi end Held har kastet sig over Løsningen af Løveapotekets Gaader, hævder, at han ikke foreløbig vil arrestere den Mand, mod hvem Koldingboernes Hovedmistanke er rettet. Men (Kniven hvæsses) maaske bøjer Borgmesteren sig under Presset af (hvad nu?) den offentlige Mening.«

^{12/11.} Hr. Ibaldd fortsætter — hjemkommen fra Kolding — sit Angreb. »Et Apotek, der hører til et af Landets største, ledes af en Kres af mere eller mindre forstyrrede Mennesker. Principalen er endda i stærkt Afhængighedsforhold til »Kandidaten«, og om disse to, om den svage og viljeløse Apoteker (som ikke vilde interviewes) og hans svedne Medhjælper, ser vi endvidere . . . etc. etc. Det er en nydelig Farmaceutik!

Det kan ikke nægtes, at langt det bedste Hovede paa Apoteket er den som Dranker og Bedrager stemplede Kandidat . . . (en meget lang »Levnedsskildding« følger).«

^{13/11.} Et nyt Telegram fra Kolding. — Staar det paa første Side? Nej. Paa anden? Nej. Paa tredje? Nej. — Det findes placeret paa en meget snurrig Maade mellem en lille Amerika-Notits og noget Teater-Petit, helt omme paa fjerde Side. Hvad staar der da? — »Discipel K. har i Eftermiddag aflagt fuld Tilstaaelse«. Baade om Strykninen og bægge Brandene. »Arrestanten afgav sin Forklaring med sin sædvanlige Mathed og Ro.«

Gjorde Hr. Ibald eller »Politiken« nogen Undskyldning for Bladets uhyrlige Fornærmelser mod to sagesløse Mænd: Apotekeren og Kandidaten? Ikke Spor. »Politiken« meddelte, at der i Kolding var Planer oppe om ved en Borgerindsamling at tilvejebringe Midler til et Sagsanlæg paa Kandidatens Vegne mod Pressen, men »Politiken« henstillede (samtidig med at foreslaa dette rettet mod — *Kolding Avis*) koldblodigt følgende: »Dog vil Hr. J. sikkert give Afkald paa denne Hjælp og i Stedet søge Ro nogle Maaneder paa en Nerveklinik.«

— — —
 Altsaa, efter at man af »Politiken« er bleven udkaaret som Skyldig i Brandstiftelser og Strykninforgiftning og endvidere paa det mest eftertrykkelige er bleven stemplet som Tyv, Dranker og Bedrager, faar man, naar den rette Skyldige har tilstaaet, af »Politiken« Paalæg om ikke at ophidse sig med Sagsanlæg, men hellere unde sig lidt Ro og Hvile . . .

Som Hr. Koppel sagde (Side 125): En Mand der er bleven ærefornærmet i et Blad, har ikke megen Glæde af en Dom, der falder 2 Aar efter, naar alle har glemt, hvad det var der stød.

Man har faktisk mere Fornøjelse af nogle Maaneder paa en Nerveklinik.

— — —
 Vi kommer nu til Cook-Affæren — en Bedrift, hvor »Politiken« resolut tog Teten. Her var nemlig Verdensbladets Chance arriveret.

Nu — eller aldrig. Blev man ikke Verdensblad paa Cook, blev man sikkert ingensinde noget.

»Le Matin« og »Politiken« — én Meter og $\frac{1}{2}$ Tomme ud af ét Stykke — lejede straks et Skib og dampede Hr. Cook imøde, for »paa hele den civiliserede Verdens Vegne« at byde ham Velkommen.

(Ubetinget smuk. Ingen Tid paa Polen).

(^{4/9.}) »Til Lykke, Dr. Cook! Her er en Buket Blomster fra Danmark. Og her er en Pakke Aviser fra Amerika. Til Lykke, Velkommen!

Han sidder i Kaptajns Kahyt. — Da han rejser sig op, ser jeg, at han er en middelhøj, rank, kraftig, tætbygget Mand, ubetinget smuk, øjeblikkelig vindende. Hans Haandtryk gør godt.

Og uden Omsvøb begynder han Fortællingen.

— — Eskimoerne saa spørgende paa hverandre. Men de lo ikke; der var noget, som gjorde dem højtidelige — de snøftede. Hundene var derimod ganske upaavirkede af Øjeblikket. Saa følte jeg, at nu maatte vi være der! Jeg gjorde min sidste endelige Observation. Ja! Det var 90 Graders nordlig Bredde. *Her stod jeg paa Nordpolen!*

— Hvad gjorde De saa? spurgte jeg.

— Gjorde? Ikke Spor. *Jeg stod der blot . . .*

— Hvad var Klokken bestemt?

— Klokken? Den var ingenting. Der er jo ingen Tid paa Polen.

— Nu maa De undskylde mig et naivt Spørgsmaal, men jeg gør det paa nogle Millioner naive Menneskers Vegne: Hvordan ser Nordpolen ud?

— Omtrent som en Firskilling. Jeg mener: den ser ikke ud af noget, den ligner alt det andet — Is, Is, Is!«

(Det danske Publikum er ikke opdraget til, maaske ikke naivt nok til at læse et rigtigt *Interview*.« Hr. Cavling ^{15/6.} 88 i »Politiken«).

Af en Leder samme Dag:

(»alligevel«).

»Man kan ikke overse, at der fra forskellige Punkter af Jordkloden har rejst sig skeptiske Røster. (Samme Dag som Telegrammet kom fra Cook, blev de store engelske og franske Geograf-Societeter nemlig interviewet; de erklærede med roligt Smil: Cook! — never, jamais.) . . . Men disse Tvivl staar isolerede uden at være underbygget af Beviser. For

den almindelige Bevidsthed er alligevel Dr. Cook Manden. — Hvorfor tvivle om, at Videnskaben vil godkende hans Resultater og bøje sig for dem?

Hver Dansk byder idag oprigtig Dr. Cook velkommen tilbage! Til Ære for ham vil Flagene flyve til Vejrs, og Menneskemængden paa Toldboden vil modtage ham — Polarisens Besejrer — med tordnende Hurraraab.«

Dette var Hr. Cavlings Dagsbefaling.

Lad os her citere »Politiken«s Leder af ^{23/12.} 09:

»— Nordpolens Opdagelse er ikke den eneste store Opdagelse, paa hvilken Menneskeheden har ventet. Der er andre lige saa store og langt vigtigere. Lad os sige, at en Læge, en Bakteriolog, en Dag et Steds i Evropa eller Amerika løftede sin Røst for at meddele Verden, at nu havde han fundet Kræftbacillen; man vilde kræve af ham Redegørelse for hans Arbejde i Laboratoriet før man anerkendte hans Paa-stand. —

Til en Interviewer har en af Universitetsprofessorerne i disse Dage sagt: Ingen har Lov at paastaa, at han har været ved Polen. Og kan han ikke bevise det, saa kan han heller ikke selv vide, om han har været der! Det er rigtigt! Men saa meget desto mere Grund var der i de Dage til at vente med at belønne Dr. Cook, indtil man havde set, om hans Beregninger og Resultater var rigtige.«

(^{7/9.}) »Politiken«s Fest for Nordpolens Opdager, Dr. Cook iaftes. Verdenspressen i Nimbs Selskabslokaler. — En glimrende Fest. — Hyldest og Hædersbevisninger.

Hovedbegivenheden i Dr. Cooks Dag igaar var den Fest, hvortil »Politiken« iaftes havde indbudt ham . . .

Da de første Fade med kolde Retter var baarne rundt og en blinkende Snaps skænket, rejste Red. Cavling sig og holdt paa Engelsk (Af »Politiken«s Cook-Engelsk: how glad I am at the opportunity at placing my feet« — ^{5/9.} 09) følgende lille Tale:

Hr. Dr. Cook, kære Kolleger! Hensigten med denne improviserede Seksa er at slutte en Arbejdsdag paa en for Verdenspressens Journalister værdig Maade, med Souper, Meningsudveksling og Dans. De har i disse Dage faaet Indtryk af, at De er nær ved Nordpolen; jeg vil fraraade Dem at komme den nærmere! Det er ogsaa unødvendigt. Dr. Cook kommer nu her til os hos Frk. Nimb, om ikke med selve Nordpolen, saa dog med de Øjne, der har set den. Kære Dr. Cook, kære Kolleger, jeg byder Dem velkommen som »Politiken«s Gæster. Tak for, at De har givet Møde allesammen. Skaal!« — —

Dr. Cook smilede glad og stille. Brilliant saa' han ud, som han stod der, midt for Bordet, i rolig Værdighed, uden falsk Affektation, med en Naturalighed i Holdning, som vandt enhver.

Paa et Vink af *Politikens* Redaktør nærmede en af Tjenerne sig med en stor Guirlande, bundet af friske *La France Roser*, og kranset med den satte Hædersgæsten sig, medens Jublen lød fra alle Ender af Salen, atter paa sin Plads.«

Af en anden Artikel i samme Numer:

»Meddelelsen om *Peary* fik Dr. Cook gennem Telefonen fra Dr. *Egan*, fem Minuter før vor Medarbejder indfandt sig hos ham paa Hotel Fønix for at afhente ham til *Politikens* Fæst i Tivoli.

— Det skulde glæde mig, sagde Dr. Cook, om det var sandt. — —

Faa Minuter efter at Dr. Cook var fremkommet med denne Udtalelse, stod han i Frk. Nimbs Spisesal og holdt med Ro og Overlegenhed en stor Tale. Hans Tilhørere vidste paa dette Tidspunkt Besked med Telegrammet om *Peary*, og havde der hos nogen af dem tidligere været et Gran af Mistro mod Dr. Cook, saa forsvandt denne fuldstændigt. Saa koldt og overlegent kunde kun den tale, der havde sine Papirer i Orden.«

(»Politiken« ^{22/12.}) »*Affærens* *Psykologi*. — — Der har i den hele Sag været noget af en Situation,

som navnlig den ældre Komedie ofte udnyttede: Smaaborgerhjemmet, der føler sig bæret af den fine Svindlers Visit. Vi har atter her lidt under (?Landsbybørnenes Verdensblad?) de smaa Landes og de smaa Forholds Forbandelser. — —

Og saa kom han til os i et for ham psykologisk heldigt Øjeblik. Efter de onde Aar, efter Krise og Sammenbrud, efter Nedgang og Bedrageri var der i det danske Folk en Trang til at tro og begejstres. Vi (?»Politiken«?) trængte til en Helt, og vi var kun altfor tilbøjelige til at tro, at vi havde fundet ham. Der laa bag vor Cook-Begejstring meget af et højmodigt Instinkt. — — Vi søgte i ham Oprejsning for vor bristende Tro paa Menneskene. Netop derfor føles Tilbageslaget saa meget smærteligere.« (Af en Leder i »Politiken«).

Siden hen er Dr. Cook jo som bekendt bleven en Kraft i Bladets Spalter.

(In vino veritas).

Den 1. Okt. 09 havde »Politiken« altsaa 25 Aars Jubilæum. Af Festrusens mange aabenhjærtige Tilstaaelser skal nævnes følgende fra 1. og 2. Okt.:

(»Henrykkelse«).

»I Interviewet fandt Journalisten til sin Henrykkelse et Kampmiddel, som viste sig stadig at rumme nye Sider og at kunne strække til til nye Opgaver, hvad enten det gjaldt den paalidelige Oplysning, den underfundige Latterliggørelse, den lidt intime Skildring af kendte Personers private Færd, det rene Fantasteri og det utilslørede Angreb.

Henrik Cavling.«

(Bekymring).

»Det var en Formiddag i en »død« Tid, at Hørup bekymret spurgte, hvad vi næste Dag havde at more

Læserne med. Vi havde absolut intet. Og saa skrev jeg *Den syngende Flue*.

Peter Nansen.«

— — —

(»Langt Sigt«).

»Ungdommen og »Politiken«. Bladets Historie . . . har været en Kamp — ikke om dit og dat . . . — men om en ny Livsanskuelse; . . . fra Bladets Spalter fløj det første Hold ud over som en Sværm af Forargelse og flyttede Grænsepælene for det til-ladelige. De fik et letkøbt Skudsmaal for Overfla-diskhed, men Dommen over deres Gerning kan ikke lældes endnu, med saa langt Sigt arbejdede de. —

Vi var to unge Forfattere, som brændte af Utaal-modighed efter at give Sløvheden den endelige paa Skallen; vi behøvede et helt Tidsskrift til det og manglede blot Pengene.« (Der fortælles saa, at Hø-rup var villig til at tegne 10,000 Kr.). »Dette skulde nu være et Tidsskrift, som *ikke* gik ind efter første Kvartal, og vi behøvede 10,000 til. Men dem kunde vi ikke opdrive — der var kun én Hørup i Danmark.

»Politiken« fejrer sin 25-aarige Fødselsdag og netop nu lyser det Landet over — af ny stor Ungdom.« (Forfatteren skal slippe).

— — —

(»Eftertanke«).

». . . Den lille Blænkerkæde af digtende Jour-nalister, som alle var fyldte af Bladets Hensigter og som smilende og spottende, smigrende, forargende og morende listede disse Hensigter ind i det modvillige Publikum. — — Men langsomt gik det. Det kjø-benhavnske Bourgeois stod fjendsk overfor disse noget fremmedartede, stundom oprørske Ideer — na-tional-liberalt opdraget, som det var — —. Men dets Sans for Humor, dets Svaghed overfor den »fixe« Form aabnede efterhaanden ogsaa dets Eftertanke for Bladets Ideer, der ellers sikkert var blevne upaaagtede.

Sven Lange.«

— — —
 («Et Held»).

»Da *Politikens* første Numer udsendtes, gik det til Hørups *politiske* Venner. *Politikens* Start bares og beherskedes af den ledende Artikel. Det er et Held for den radikale Venstrepolitik, at dette Forhold ændredes; thi hvis en Avis skal være et virksomt Agitationsvaaben, maa den af bladlige Grunde trænge ind i Hjem, som først derved erobres politisk.

Der er mange Mennesker, der tror, at *Politikens* fortræffelige bladlige Arbejde gennem Reportage, Interviews etc. er uden politisk Betydning; nogle tror endog, at det er til Skade for den radikale Politik. Dette er en Misforstaaelse. Gennem Bladets forøgede Udbredelse ad denne Vej vindes nyt Land, som derefter bringes i politisk Kultur. Dette forstaar det radikale Venstre paa Rigsdagen og bringer derfor *Politiken* en Lykønskning og en Tak.«

(Af Hr. Zahles Deputationstale).

— — —
 («Vurdering»).

»Ved uophørlig at rose de samme Skribenter og dadle de samme, ved at gentage denne Vurdering med de samme Sprogets heftige Ord« naaede Hr. Edvard Brandes og »*Politiken*« deres literære Maal.
 (Sven Lange).

— — —
 (²/₁₀.) »*Medarbejdernes Gaver*. »*Politiken*«s *Bomærke i Bronze*. — Med en Adresse i Haanden udtalte Hr. Dahl: Kære Cavling . . . alle føler vi den samme Glæde over at se *Politiken* skyde bestandig stærkere Vækst og den samme Stolthed over at være knyttede til det Blad, der ubestridt staar som det bedst skrevne i Landet. Vi har ønsket at udtrykke vor Hengivenhed for vort kære Blad, og vi har ikke kunnet finde nogen smukkere Maade at gøre det paa, end ved at forme det *Politikens* Bomærke, der i Sct. Georgs Person symboliserer Kampen mod alle Fordomme i varigt Metal . . .

Nu tog Hr. Cavling Ordet. — Sct. Georg og Dragen, som De giver os, er hermed fastslaaet som *Politikens* blivende Bomærke. Sct. Georg befriede en Prinsesse og døde for sin Tro. Det er det, en Journalist skal hver Dag.«

— — —
 »Den store Festmiddag i Koncertsalen. . . . Og vort Referat springer frem til Ænderne. Nu kom de officielle Taler, vekslende med forskellige Indfald.

Ove Rode formede en Speech for . . . Landstingsmand *Brandes*, Manden, der i *Politikens* Historie vilde lyse som den klare kølige Stjerne, Repræsentanten mere end nogen anden for det rammende, præcise, fornuftmæssige Ord . . . *Logos*.

Dr. Edvard Brandes tog straks Ordet for at takke.

— Jeg har, sagde han, for 40 Aar siden faaet visse meget ligefremme Ideer om Retfærdighed, Moral, Politik ind i mit Hoved, og det er dem, jeg aldrig har kunnet faa ud igen! — —

Redaktionssekretær *P. C. V. Hansen* vendte sig til Prof. *Georg Brandes*:

— . . . Han har i hele den forløbne Tid været »Politikens« tro Ven, der ikke skyede at tage Del i det daglige og ofte lidet lønnende Arbejde, og hvis Navns Berømmelse kastede Glans over Bladet. — —

Nu lød Lurerne igen. Redaktør *Cavling* rejste sig for at holde den sidste officielle Tale, Talen for Peter Nansen.

— Det er blot en Ven, der vil sige to Ord til en Ven. I *Politiken* repræsenterede du, Nansen, den stilfulde Fornemhed . . .

Medens *Nansens* udtryksfulde blege Ansigt smilende modtog denne Hyldest (og Cigaretten vipper allerede mellem hans Fingre) havde en Marinonipresse, der var opstillet inde i Salen, sat sig i Bevægelse . . . . .

— — —
I den lille Sal. — — Jeg har i dette Øjeblik afført mig falsk Skæg og Paryk efter at have optraadt

som Skuespiller og søgt at latterliggøre min Redaktør — nu skal jeg skildre, hvilket Indtryk det har gjort paa mine Tilskuere! — — De kom fra Kaffen og Likøren, havde moret sig over Karikaturerne i »Politiken«s nye Telegramhal, hvor bl. a. Hr. Cavling og Hr. Stellan Rye i en Scene fra Midsommerfesten søgte at lære Hr. Charles Kjerulf at steppe. Det var et opløftende Syn! — — Ombølget af Bifald, forlod den Person, jeg selv fremstillede, Scenen. —

— Ja, min Elskede! Nu skal jeg sætte Punktum.

Per Pryd.«

— — —
 (³/₁₀.) »Jubilæumsnumerets Statistik. — — Lagte Side om Side vilde de fylde en Flade paa 4,500,000 □ Fod. — — Da hvert Numer indeholdt 544 Spalter a 50 Ctm., vil Spalternes samlede Længde blive 13,600 Kilometer, 1806 danske Mil. Eller en Tredjedel af Jordens Ækvator!«

TOLVTE KAPITEL

1910, 1911.

I de foregaaende Kapitler har vi vendt og drejet »Politiken«, saa at næsten alle dens Konturer traadte frem. Alligevel vil nogle faa supplerende Citater kunne være nyttige for Helhedsbilledet. (Vi vil stadig nøjes med at tage jævnt normale Ting).

Her er for det første lidt af det, som »Politiken« dagligt byder Damerne (med Billede):

»*Københavnnerinden* . . . Og Pandehaaret, det farlige Pandehaar, som fordrer et meget pikant Ansigt, da det let gør Udtrykket lidt dumt, men som klæder den drilske, kloge og indtagende Skabning, der kaldes *Københavnnerinden*, saa fortræffeligt.«

»*Københavnnerinden* . . . Dragten er smuk, og den er fordringsfuld, den kræver fuldt ud den Slankhed i Skikkelsen og den harmoniske Ynde i Bevægelserne, som alle Udlændinge priser hos *Københavnnerinden*.«

»*Københavnnerinden* . . . Det mærkeligste er dog, at »*Bagsmækken*« saa langt fra at ødelægge Dragten tværtimod er et Bevis paa, at naar noget bæres af en *Københavnnerinde* kan det ikke blive andet end det ubestemmelige, som kaldes chickt. —

Den Rubrik, som »*Politiken*« ellers hovedsageligt har viet sine Abonnener hedder: *Dag til Dag*. Bladet converserer her de kære Mennesker om alt hvad der

kan ligge det paa Hjærte at faa sagt. Lad os som Eksempel nævne hér en Advents-Serie af spaltelange illustrerede Artikler, der blev bragt i Dagene forinden Julen 1910. — Thi lidt Stemning er jo altid rart.

»Paa Julebesøg i Byen. Else Toll og hendes Moder er paa Julebesøg i Kjøbenhavn.

Hvert Aar, siden Else var 14, har hun ledsaget sin søde Mo'r til Byen, hvert Aar under de samme Forhold. Else har paa den Maade været i Kjøbenhavn før Julen i fem Aar. Else er nu 19.

De samme Forhold, siger jeg. Ja, for hvert Aar, naar Juleterminen nærmer sig, tager Jægermester Toll, Elses søde, rare Fa'r, netop ogsaa til Kjøbenhavn, og hvert Aar, naar Terminen d. 18. er forbi, faar Elses Mo'r et Brev, hvor der kort og godt staar, at Jægermesteren bliver i Byen, til hun og Else kommer derind d. 20.

Elses Mo'r bliver altid rørt over denne Opmærksomhed, og hun glæder sig hjerteligt til at se sin søde, lille Jægermester igen . . .«

Som man ser, begynder dette meget sødt. — Men naturligvis er Jægermester Toll en Levemand, der under Paaskud af Forretningstravlhed turer rundt ved Dag og Nat og ganske overlader Barn og Kone til dem selv — hvad de Tollske Damer jo selvfølgelig er kisteglade ved; straks den første Aften morer de sig kongeligt: Fruen med en nydelig Etatsraad Hvid, og Frøken Else med den unge Bille-Leth. — Næste Dag besørges Julegaverne, Pleureuserne, etc.; og hen paa Aftenen faar Moderen omhyggeligt sin Datter op i Seng og drager saa paa mørke Æventyr med gamle Hvid. Pigebarnet revancherer sig den næste Dag med Bille-Leth, hvem hun hastigt skænker hvad hun har. — Serien og Scenen sluttet saa paa Angleterre: Jægermesterinden sidder glad og »tænker paa Etatsraad Hvid med de fine glatte Kinder og de kloge Øjne«; Else kommer hjem fra sin Bedrift: — »Rød i Kinderne. Med bølgende Bryst. Hendes Øjne er blanke, og hendes tynde Fingre er saa nervøse.«

Faderen arriverer: »Hvor jeg har kedet mig, lille Børn«; men de Forretninger, de Forretninger.

»— En halv Time efter sad Herskaberne i Toget til Kalundborg for at rejse en glad og velsignet Julefest i Møde paa det gamle, kære *Tollholm*.«

— — —
Lad os nu betragte nogle Prøver paa en »Leder«: (16/3. 10). »Her i Bladet blev i sin Tid gjort gældende overfor »Foreningen mod Smudspressen« . . . at hele denne Bevægelse var kunstlet, grundet paa enkelte Fænomener, der enten var af ligegyldig Natur, eller hvis Betydning af nogle naive Personer blev uhyre overdreven. Det har nu vist sig at være rigtigt . . . . .

Men hvilken Skæbnens Ironi, at just . . . de On-
der, som det skulde være Opgaven at bekæmpe, tri-
ves som ingensinde før i den danske Presse: den ond-
sindede Mistænkeliggørelse og Læggen for Had, den
sensationelle Bagvaskelse og Udspredden af løse Ryg-
ter, den foruroligende systematiske Krænkelse af
Privatlivets Fred . . .

Hvilken Ironi og hvilken Belæring! — —«

— — —
En *anden* af »Politiken«s Ledere (om Politifuld-
mægtig Graae og et Pryglemøde af Sporvognsfunk-
tionærer) kommenteres saaledes i »Ugens Tilskuer«
(1/9. 11):

»Den Blanding af . . . Idioti og mislykket
Snedighed, der er rørt sammen i en Artikel som
denne lader sig kun ufuldstændigt nyde gennem
Prøver. —

Hr. Graae har ikke haft »Held« med sig. Naar
man husker, hvor hjærtelig det altid heldige Organ for-
nylig haanede »Foreningen til den hvide Slavehandels
Bekæmpelse«, fordi den *ikke* fandt det eftersøgte
Pigebarn i *et Bordel*, kan man forstaa, hvor unyttigt
det maa finde en Undersøgelse, der ikke resulterer i
Tugthus.

»Alle de fem Funktionærer, der blev anholdte eller, om man hellere vil: »tagne med« paa Stationen, er nu løsladte, og overfor de 3 af disse gør Hr. Graae sig ikke de mindste Illusioner(!)

Og de to andre? Ja nu skal man høre:

»Den ene, *Johansen*, er under Mødet paa Talerstolen fremkommet med en meget voldsom Udtalelse. Men nogen direkte Opfordring til at prygle de frafaldne Kammerater indeholdt Ordene ikke, og naar han hævder, at en saadan Hensigt har ligget udenfor hans Tanke (hvilket ingenlunde er usandsynligt), vil han ikke kunne straffes, saa vidt vi kan se . . . Men saa kan det maaske ogsaa nok siges, at det var lidt uoverlagt ikke blot at anholde denne Mand, men ogsaa at arrestere ham! — — —

Den femte endelig har man overbevist om at have holdt paa Døren ad hvilken de Overfaldne søgte at slippe ud, men at »straffe en Mand fordi han under en Tumult holder paa en Dør, efter eget Sigende for at ikke *Uvedkommende* (!) skal slippe ind . . . ? Det er næppe muligt!«

Resultatet er altsaa tyndt. »Og Hr. Graae maatte vide, at han risikerede Nederlaget, naar han saaledes paa maa og faa slog ned i Mængden, haabende paa, at de Oplysninger, der senere kunde tilvejebringes, vilde retfærdiggøre hans Valg. En saadan Spillen *Plat og Krone* flatterer ikke Retfærdigheden.« —

Til Slut fastslaar Bladet »en ikke helt uberettiget Bitterhed over de slet motiverede Anholdelser«. —

Vi skal ikke forsøge at analysere det Indtryk, dette Opus har gjort paa os, men blot fastslaa, at vi efter at have læst det med patriotisk Selvfølelse vil tage det op med en hvilkensomhelst Fremmed, Nordmand eller andre, der maatte prale paa deres Lands Vegne. Vi er overbeviste om, at større kan de ikke have dem andre Steder — i hvert Fald ikke udenfor Asylerne.«

— — —

Men Hr. Cavlings Ledere vilde ikke være ud-tømmende karakteriseret, hvis man f. Eks. udelod et Citat som det følgende (fra ²/₁. 11 — om »Politikens« ny Format):

»Det Blad, der er en levende Organisme, tør dog vel — som Tilfældet er med Mennesket — i Ydret præges af de Kræfter, der særtegner Personligheden, af Modet, Overbevisningen, Tanken, Hadet, Kærligheden og Troen — af Alt kortsagt, der giver Papir og Sværte Aandens Liv.«

— — —

Lad os dernæst se et Øjeblik paa »Politikens« *Kronik*.

»Den vil findes daglig, skreven af Mænd, der i vor Tid ejer de berømteste Navne i skandinavisk Videnskab, Literatur og Kunst.« (¹⁶/₅. 05).

Her er f. Eks. et Citat af en lang Serie lange Artikler om Kirke og Kristendom:

». . . Kirken er noget af det mest verdslige, man kan tænke sig. For en Del Aar siden, da jeg var Skolelærer, skulde jeg første Gang til Kjøbenhavn i Sommerferien med lidt Ophold i forskellige Byer under Vejs. Den Gang troede jeg paa Gud, som man siger, og vilde saa ogsaa i Kirke forskellige Steder. Nu var jeg ikke meget vant til Statskirken, for vel var jeg Skolelærer, men jeg hørte ikke til Statskirken, derimod til en Frimenighed.

Det gik ogsaa ilde.

I den første Kirke, jeg besøgte, optraadte en Stiftsprovst i Silke, Fløjel, Ridderkors o. s. v., hele Klundset. Efter at han en Stund med tydelig Selvglæde havde fordømt anderledes tænkende, citerede han Verset:

»Al Verdens Guld og Glimmer jeg foragter«
og samtidig spillede Solglimtene i Ordenerne paa hans Silkedragt.

Saa sagde jeg til min Kone: Føj, lad os rejse os og gaa. — — —

Det er Fremtiden, det er Samvittigheds-Tiden forbeholdt, det er forbeholdt den ny Almueslægt, der nu bryder frem — Forbindelse med Ungdom af alle Stænder at leve et frit og ædelt Liv, som en Gang vil udtrykke sig i en ny Arkitektur, der da vil staa som et Udtryk indvendig fra Folket af.

En ny Tids Templer, der ikke er fremstillede ved Tvang og Skattepaalæg af en mægtig ydre Avtoritet; men som er i Sammenhæng med Folkets virkelige Tanker, som de frit er komne til, enhver som den synes, vokset frem af den fri Personligheds sande Væsen.

Johan Skjoldborg.«

— — —
Saa en Prøve paa »Politiken«s *almindelige* Virksomhed. Eksempler fra Nytaars-Referaterne 1911. (Navnene er udeladte hér):

». . . Palmehavens Publikum var straalende. Selvfølgelig sad Lehns greve A. med stort Selskab i tredje Sofa fra Indgangen. Mr. B. var her med sin unge Frue, f. Komtesse A.; der var baade Hofjægermester C., den skønne Fru D. . . .

Og jeg kaster mig ud i den store Borgerlighed, som Danser. Hvilken Ungdom og Skønhed og hvilke Dragter! Fru E. i hvidt Atlask og lysegraa Chiffon, Fru F. i hvidt Fløjl med taageblaat Chiffon og Skungskanter . . . Fru G., hed af Dansen . . . Fru F. (for Fru F. maa virkelig komme! Hvad er Palmehaven uden hende?) . . . .

Per Pryd.«

»D'Hrr. Mumm, Pommery, Piper Heidsieck og Lanson vilde have glædet sig, hvis de igaar Aftes kunde have kastet et Blik ind i »Bristol«. — — De kendte Navne var smukt repræsenterede. Vi nævner: Overretssagfører G., Dr. med. H., Direktør K., Redaktør L., A. C. M., Skibsreder N., Vekselerer O., Kaptajn P., Fru Q., Direktør R. . . .

Vi er saa fortunlede af denne Syndflod af Navne, at vi næsten ikke kan fortsætte vort Referat . . .

Sankt. P.«

». . . *Chez Adolph* var der iaftes saa livligt som paa *Café de Paris*. Kapelmesteren, Hr. Petrursky, var kaad af Glæde . . . og hans Orkester spillede med en Glød, som mindede om en Elskovsformiddag i Firenze . . . Luften var svanger med Vellugt fin og Pariser Konfetti, og de skønneste Damer bar fixe og letsindige Direktorie-Hatte.

. . . Jeg nævner blandt Gæsterne Vekselerer D. med Familie, Konsul S., Grosserer T., Fabrikant U., Direktør V., Folketingsmand X. (uden *Kate*, men med Familie), Rentier Y. (der som Russer kun spiser fersk Kaviar), Hr. Baldur Z., Hr. Viggo Ø. . . . .

Ballet gik storartet. Der blev ryddet i den ene Ende af Restauranten, og Petrursky spillede henrivende . . . . .

Fritfluen.«

Om dette sidste Lokale fortalte »Politiken« næste Dag ivrigt videre:

». . . fra dette Øjeblik af er hele det elegante Publikum at betragte som én stor Familie. Serpentinernes slangebugtede Strimler kæder Familiens Medlemmer sammen med Baand, der vel hurtigt bryster, men lige saa hurtigt fornyes.

Du gode Gud, hvilket Utal af skønne Damer i elegante Toiletter blev ikke paa denne Aften flygtigt knyttede til ukendte Fætttere og Onkler, der intet bedre begærede end for bestandig at sprælle i det Serpentinæet, som de skønne, ukendte Slægtninge slyngede om dem.

. . . Champagnen flød i stride Strømme, og hvad Serpentinerne ikke formaaede, det formaaede den. Familieskabets Baand knyttedes fastere og fastere, og inden Natten randt til Ende, havde man de fleste Steder »lagt bort Titrerne«.

Vi Danske har jo Ord for ikke at egne os til at gaa paa Karneval. Vi er for stive og afmaalte, siges der. Kan være; men vi mindes ingensinde under sydligere Himmelstrøg at have set en mere løssluppen Karnevalsstemning, end der udfoldedes her Nytaarsnat.«

— — —
Maaske man passende kunde belyse disse »Politiken«s Nytaarsbestræbelser i 1911 ved følgende Citat fra »Politiken«s Overvejelser 1888:

»Nytaar. — — Det gyser i En. — —

Denne dumpe formløse Angst for det kommende. Ungdommen kender den ikke, for den kan det nye Aar endnu *bringe*. Men vi, der er paa Vandrigen nedad, tænker kun paa, hvad Aaret kan *tage*. Det, at blive taget fra, det er vi vant til, det er det naturlige, det vi venter; og hænder det dog engang, at vi faar noget til Givende, føler vi ikke alene Undren, men ogsaa Mistro og Skræk; thi Heldet, det kan jo ikke blive ved, og saa meget sikrere er vi da paa, at der følger Tab og Savn efter. — —

Den menneskelige Bevidsthed er som i en evig Kamp mod Livet: Du vil ikke miste, ikke give slip, ikke undvære, hvad du har ejet — og Livet er en bestandig Misten, et uophørligt Tilbagetog Fod for Fod. Vi kan ikke glemme, og Erindringen trækker Linier fra disse Billeder fra fordum og til nu, og der er Oprør i os, Oprør mod hin Grusomhed, der er over al menneskelig Grusomhed, at Livets Fylde er om os som en Kaabe i Vejens første Strækning, men Stykke for Stykke flænges den af Slid og Overlast, og fattigere og nøgnere for hvert Skridt gyser vi end mere ved Tanken om den fordums Overflod.

Nytaar! vi fryser. Der er stille i Stuen, Alle lytter efter Klokkelasgets skarpe Hammerfald. Det første Slag — vi løfter Glasset mod hinanden, ser hinanden i Øjnene; der er en stum Spørgen, et stumt Tilsagn i hvert Blik: vi er her, vi holder sammen, vi svigter ikke; . . . Haand i Haand, det er Kæden,

der maa sluttes, den danner en Ring, og en Vold; svag som den er, er den det stærkeste, der gives, vort eneste Forsvar mod det store Ubønhørlige udenfor.

Klokkeslaget kimer ud, dirrer langsomt hen i en høj, syngende Tone, og Slægt og Venner trykker hinanden i Haanden og fornyer Løfterne for en Stund. Staa ved dem; bryd dem ikke, vær ikke den, der forårsager en Anden hint sidste uerstattelige Tab, Tabet af Troen paa menneskelig Medfølelse.

Men giv ogsaa i Tankerne et Blik til alle hine, der usete og uhorste sukker efter et menneskeligt Haandtryk, en deltagende Stemme; husk at vi alle, mange som vi er, er de smaa og kraftløse, de let besejrede, at vi kun har Et: hinanden.

Naar Menneskene ikke føler med hverandre, hvem skal saa gøre det?

Derfor med hver Nytaarsaften, med det udløbne Aars Minder, med Frygten, det nye vækker, manes stærkere frem Tanken om hint ene, der staar i vor Magt; og Tanken slutter ikke alene om de Faa, vi kender, den breder sig ud over de mange Ukendte, og som vi taler til dem fra det Fjærne, hører vi Stemmer, der bringer Bud og Klang tilbage; Mennesker for Mennesker, det bliver et Løsen, et Felt-raab for en Hær, der marcherer frem i sluttede Geledder, hver Soldat støttende den anden.«

— — —

Endelig et Brudstykke fra »Politiken«s Distriktsblad for Frederiksberg. (Et særligt Organ for de lokale Interesser — se Side 110):

(Blasfemi, en Handling, hvis Strafbarhed jeg aldrig har begrebet. — Side 124).

»*Den varmhjertede.* — — Stille og lydløst røgtede hun sin Gerning, og hendes Tale røbede, at hun bar Gud i sit Hjerte. Karen var utvivlsomt troende. Slotspræsten saa hende hver Søndag i Kirken, og Fruen kunde gøre sin Ed paa, at den svedne Sauce i Torsdags havde hun selv mere Skyld i end Karen,

eftersom hun havde laant Karen Thomas a Kempis, og Thomas a Kempis havde fanget Karens Sind med sin Troldomsmagt.

Men saa fik Slotspræsten en Nat et Podagra-Anfald og skulde have varmt Omslag. Fruen gik ud i Køkkenet for selv at hente Vand. Hun havde været gift i 30 Aar, og hun kunde derfor ikke tage fejl af, at der sov to i Pigekammeret. Hun var imidlertid en bly Kvinde, men Karen skulde den næste Dag faa at vide, at Synden straffer sig selv og vorder yderligere straffet. Slotspræstens Hus var et sædeligt Hus og et troende Hus, og ingen kunde sige andet, end at hun holdt det i Tugt og Ære. — — —

Nøgleknippet hang paa Fruens Morgenkjole og Slotspræsten paa hendes Arm, da hun næste Morgen gik ud for at holde Dommedag over Karen. Da hun kom ind i Pigekammeret, laa Karen der og sov saa fast og godt, som kun Synden og Uskylden sover, og Fruen følte sig endnu dybere krænket over denne Forhærdelse. Hun skulde netop til at støde i Dommedagsbasunen, da hun fik Øje paa et lille Skilderi over Karens Seng, paa hvilket der med forgyldte Bogstaver paa hvid Bund stod: »Hvo, som kommer til mig, ham viser jeg ikke bort.«

Slotspræstens Hus var et troende Hus og et sædeligt Hus, og Fruen skulde lige til at lade sin Haand falde tungt paa denne Forsmædelse. Men Slotspræsten holdt hende tilbage: »Hun følger Skriftens Bud saa godt, hun forstaaer, og husk forøvrigt, hvad Skriften siger: Hvad I vil, at Menneskene skulle gøre mod Eder, det gøre I ogsaa mod dem.«

Og han kastede et dybt forstaaende Blik paa den sovende Synd, hinkede tilbage ved Fruens Arm og drog et tungt Suk. Men om det kom fra den smertende Taa eller andet Steds fra, det sagde han ikke noget om.«

SLUTNING

Lad os hurtigt gennemløbe Bladets Stadier.

»Da *Politikens* første Numer udsendtes, gik det til Hørups *politiske Venner*. *Politikens* Start bares og beherskedes af den ledende Artikel« (Hr. Zahle. Kap. 11). — Dette ændredes jo inden længe. Hr. Cavling kom, og med ham «den paalidelige Oplysning, den underfundige Latterliggørelse, den lidt intime Skildring af kendte Personers private Færd, det rene Fantasteri og det utilslørede Angreb« (Se Erklæringen Kap. 10). — I Halvfemserne var Bladet først Hr. Nansens og senere Carl Ewalds. (Nansen var Bladet, sagde »Politiken« i en Redegørelse). Om Hr. Nansen læste vi, at han »koket og smidigt listede sin Malice ind i Borgerskabets Opfattelse af en Mængde moralske og mondæne Spørgsmaal«, og om Ewald, at »som Hørup og Georg Brandes paa deres Vis, som Nansen paa sin, har han bidraget sit til at omforme Byens Kultur.« (Hr. Sven Lange. Kap. 10). — I dette Aarhundrede gennemløb Bladet først en Periode, hvor det prægedes af Dr. Edv. Brandes' ligefremme Ideer om Retfærdighed og Moral (Kap. 11) og endte saa under Hr. Cavlings Overledelse som »Den store Afdøde« — »i det hele ikke frit for en mildere Grad af Usædelighed«; men det prætenderede da heller ikke stort andet end at Folk skulde more sig. (Kap. 11). Bladet blev en Dyrehavsbakke, hvor

man efter Evne stylprede paa de berømte Krølleben i »Lederne«, kaglede og knirkede i Kroniken, virrede og vimsede i Reportagen, spjættede og vred sig i Polemiken, og iøvrigt samlede en Stab, der henrykt og forslagent fimrede og missede mod Publikum.

— — —
Men kom nu dette ganske af sig selv? Groede det ret naturligt ud af daarlig og fordærvet Jord?

Næppe.

»En Hovedstadsbefolkning som Kjøbenhavns glider ikke ned i Pløret af Lyst eller Trang« (Hr. Ivar Berendsen. Kap. 7). »Politiken« attesterede da ogsaa, at Publikum var *modvilligt*. »Det kjøbenhavnske Bourgeois stod fjendsk overfor disse noget fremmedartede, stundom oprørske Ideer — nationalliberalt opdraget som det var« (Kap. 10). Publikum — sagde Hr. Ivar Berendsen — havde oprindeligt »en ganske velanstændig Grundbetragtning af medmenneskeligt Samliv«; der kunde »meget vel bringes noget brugbart ud« af Kjøbenhavns Befolkning, »men der maa selvfølgelig da ikke kæles netop for de daarlige Sider.« —

Kælen eller ikke Kælen — Resultatet blev, (Hr. Ivar Berendsen) »en pøbelagtig Presse«; som »kun trives hvor dens Publikum selv, velklædt og muntert, er paa Vej til Pøbelen.«

— — —
Hvem har *importeret* »disse noget fremmedartede Ideer«?

»Efter at jeg har været Journalist i tre Aar og fra *Politikens* Stiftelse i 1884 dens Udgiver og Medarbejder, i de sidste Aar ogsaa dens Redaktør, har jeg nu ønsket at overlade en ret byrdefuld Virksomhed til yngre Kræfter« (Hr. Edv. Brandes ^{31/12}. 04).

»Han har i hele den forløbne Tid været *Politikens* tro Ven, der ikke skyede at tage Del i det daglige og lidet lønnende Arbejde« (Tale for Hr. Georg Brandes ved Jubilæet 09).

Men bagved disse Herrer ligger atter noget an-

det. »Halvt førende, halvt ført«, sagde Hr. Edv. B. engang i en lille Selvbiografi. Det samme gælder Hr. *Georg B.*

Det førende var øjensynligt nærmest Paganisme og en bittersød Oppositions-Mani — Magter, der paa visse Steder i Halvfjerdsernes Evropa var moderne, og som her i Broderparret fandt habile Medier: Folk hvis Dannelsesniveau og intellektuelle Stade gjorde det forstaaeligt, at det blev dem, der hurtigt dannede et dansk Depot for Tidens Hovedstrømninger.

»Politiken« blev Depotets Udsalgssted. — »Men langsomt gik det«, sagde Hr. Sven Lange (se Kap. 12).

Cheferne var øjensynlig lidt for fremmedartede; de kendte ikke rigtig dette københavnske Publikum, »med al dets godmodige Hjærnetræghed« (Hr. Ivar Berendsen).

Det var først, da deres Lærlinge var vokset op, at der kom Fart i Tingene. Disse smaa Kommisser: Esmann, Peter Nansen, osv., var Folk, som vidste Byens »Svaghed overfor den fixe Form« (Side 136); de forstod at veje Fjerdingskarret ud i Kvint og skære Alenmaalet ud i Tommer; de forstod at lave nysse-lige Kræmmerhuse; de var Folk, »som smilende og spottende, smigrende, forargende og morende listede disse Hensigter ind i det modvillige Publikum« (»Politiken« — Side 136).

Den *fixe* frie Tanke, og det *fixe* frie Ord, og den *fixe* uforfalskede Sandhed — solgt i daglig friske, ganske smaa Portioner, emballeret paa det pynteligste — gik særdeles strygende i Folk. (*Ellers* var det sikkert bleven upaaagtet, sagde »Politiken« — Side 136).

Det var altsaa Grundene.

Men hvad var *Virkningen* af »Politiken«s Vækst? Her er én:

»Kjøbenhavn er i dette Øjeblik liberal og national

i en bedre Forstand end i de Nationalliberales Dage« (»Politiken« 1901).

Maaske man kan sige: saa liberal, at det Gyl-dendalske Forlag frimodigt kan forsyne Byen med en Flod af »Kvindehjærter«, »Farlige Aldre«, »Hedenske Sjæle« osv.! Saa liberal, at »Middagen«, »Politiken«, og »Ekstrabladet« dagligt læses i over 100,000 Eksemplarer!

Hvorfor kan Byen ikke rigtigt reagere hér? — Fordi den er træneret gennem mér end 25 Aar!

»Og national«!

— — —

Eller lad os tænke paa den stærke Leven over Evne, der i vore Dage hænger Kjøbenhavn. Er der noget mærkeligt i dette?

Lad der dagligt gennem mer end 25 Aar bestandigt blive kælet for Instinkter og Passioner, som nødvendigt kræver mange Penge; lad de Unge daglig blive bearbejdet af et muntret Livorgan for Leve-mænd, — skulde dette ikke bære Frugt . . . ogsaa naar de bliver ældre!

Bladets Resultater — økonomisk set — har været klækkelige.

— — —

Som et tredje Resultat maa nævnes den Begrebsforvirring, »Politiken« bringer ud imellem Folk.

Dansk poetisk Genius var gennemgaaende særdeles hæderlig. Der er næppe én af vore gamle Digtere, om hvem det virkelig kan siges, at han kaldte sort for hvidt. Alle efterlod de i det mindste *Orden* i Papirerne; ondt og godt var ikke mænget sammen paa pervers Manér. Sproget som de rakte os var karsk.

Dette sunde Modersmaal har Brandesianismen handlet ilde med. Ord som egentlig var samlede til Smykke for det ranke, brugtes tit af Broderparrets Folk til Pynt for Daarligdom. (Sammenlign, som et Eksempel, Skøgens *fine, elskelige Væsen* — S. 35).

»Store Dele af det kjøbenhavnske Bourgeoisi gaar for Tiden omkring med udviskede Begreber om Til-

ladeligt og Utilladeligt« (Hr. Ivar Berendsen). Undrer nogen sig? Thi naar Blade stadigt bruger Sprogets lyse Ord som Skalkeskjul for mørke Ting, er det rimeligt, at mange Borgeres Begreber bliver mudrede. Modersmaalets egen indre Disciplin kan ikke lægges øde uden at det hævner sig.

— — —
Endelig har »Politiken« virket som et Ideal.

»Som Matador i Boulevard-Pressen troner *Gil Blas*. Et Blad for den anløbne Overgivenhed og den forvovne Spøg . . . De smaa Boulevard-Blade, der købes i de talrige Kiosker for en Sou er alle mer eller mindre dannede efter dette tre Gange saa dyre Forbillede.« (Kap. 2).

Og desværre er det ikke blot de kjøbenhavnske Blade til en Sou, som har bestræbt sig for at efterligne »Politiken«s Haandelag. Hist og her ved vore bedre Blade dukker ogsaa Integade-Pennen frem.

Selv i *Norge* mener man at være bleven inficeret. Blade i Kristiania beskyldes for at efterabe vort lokale Verdensblad. (Og forøvrigt læser man i »Tidens Tegn« (^{30/6}. 11) følgende Bemærkning af en Stortingsmand: »Vi, som er litt oppe i det, vet jo, at Aviserne lyver baade med vidende, vilje og velbehag«. — Forhaabentlig er dette ikke ogsaa kommen her fra Kjøbenhavn).

— — —
Dette var et lille Antal slette Virkninger af »Politiken«s Vækst: Kjøbenhavn er bleven »liberal« og »national«, Levemændene har faaet sig et Livorgan, Modersmaalets smukke Ord er dagligt skændede, og endelig en Del af Pressen bleven slemt besmittet.

»Politiken« — som saa meget andet jordisk — har imidlertid jo ogsaa nogle gode Sider. Lad os f. Eks. nævne tre.

^{7/1}. 85 behandlede Bladet i en ledende Artikel »Justitsraad Holm og Kreditkassen«, og henviste i den Anledning til en Udtalelse af Chefen for Rothschilds i Wien, som i et lignende Tilfælde, i sit eget

Kassererkontor, for Retten beklagede »ikke at have skaffet sig Underretning om Fyrens Børsspekulationer og kostbare Levnet, for efter hans Mening var *det*, at en betroet Mand levede over Ævne . . . det bedste Indicium for, at der var noget galt paa Færde.« »Politiken« sluttede med at sige: »Naar man saa, udrustet med vidt dreven Mistro, har indført de bedste Sikkerhedsforanstaltninger, staar tilbage . . . at holde vaagent Øje med Forholdet mellem de betroede Mænds vitterlige Indtægter og tilsyneladende Udgifter. Miraklernes Tid er forbi, og den, der bruger mere end han tjener, han enten stjæler eller gør Gæld, og det sidste er ofte kun en Forberedelse til det første, især hvor Fristelsen ligger lige for.«

Denne foreslaaede Kontrol har »Politiken« siden hen forsøgt at lette os. Dens omhyggelige Navnelister fra Kafeer, Restauranter osv. har jo i Tidens Løb aldeles sikkert kunnet give Foresatte og Klienter grumme nyttige, diskrete Vink. —

En anden stor Fortjeneste ved »Politiken« er dens Virksomhed som Udsorterer.

Overalt, til alle Tider, er der jo desværre Individer, som omtrent nødvendigvis maa gaa til Grunde (selvom man selvfølgelig bestandig er forpligtet til at hævde Viljens forholdsvise Frihed). Slægt og Venner søger tit at hindre Livets Gang, men altfor ofte kan de blot forhale den. Til ingens Nytte men manges Skade.

Her har »Politiken« kunnet gøre samfundsmæssig Gavn. Dens fortræffelige bladlige Arbejde (Hr. Zahle. Kap. 11) har utvivlsomt været Rottegift for mange livsuduelige Stakler. Her var ingen øm Barmhjærtighed. Hurtigt havnede de hvor de maatte. —

Endelig har »Politiken« haft en pædagogisk Side.

Som i Sparta de berusede Heloter, saadan har i Danmark »Politiken« egnet sig fortræffeligt som Skræmmebillede. Ingen sand Hellener kan betragte Bladet uden en Fornemmelse af Ubehag.

»Politiken«s Aande kan vel passende erklæres

for fortættet i det følgende (citeret af Hr. Cavling i et 10 Spalter langt Referat om en Fest for Dr. Georg Brandes):

»Knæl for ham i Støvet, I stavnsbundne Trælle!
 Og hylder hans fribaarne, skabende Aand!
 Saa meget Krøvel har han opskræmt af Kroge,
 hvor forhen det laa som paa Møddinger Snoge.
 De hvisler de Krybdyr og længes mod Sumpen,
 men han kan paa Gumpen dem træde endnu.
 Du prægtige Svinger af Ild og af Flamme!
 Du ler ad de Dyr, og Du bliver den samme.
 Ja trods alle Stude, som brøle og tude,
 Du løfter din Fakkell med ildbaaren Hu.
 Lys over vort Land! I som vil os fordumme,
 kryb ind i Jer sjofle og stinkende Krog.«

— — —
 Og man mene ikke. at det nævnte er aldeles ene-
 staaende. Hér er f. Eks. et Poem som »Politiken«
 nylig bragte (21. Aug. 1911):

»Til Peter Nansen.

Det er Stymperne, der er ovenpaa i disse vakte Tider —
 Kræmmere og Hykleriets trælbundne Stude —
 Egoister deres foldede Hænder sleske vrider —
 og saa et Kor af Degne, der om Verdens Slethed tude.

Frygtløs ta'r *De* Kampen op mod Dumheds sorte Mare.
 Fint smiler *De* af hver selvbestaltet Taabes Tale.
 Deres Hjertelag staar skrevet i stolte Øjnes Gløden.
 Deres Kærlighed til Kunsten ejer Troskab til Døden.

Selv gav *De* en Kunst som Staal under Silke,
 End spiller den og smiler og svier i dumme Hjerner.
 En Høg med blanke Fjedre og brændende Blikke.
 En Flugt — trods Livets Vrimmel — imod de store Stjerner.

Held os — endnu *De* staar under Sandheds Liljebanner,
 en Helt, der aldrig trættes, som Dumhed ej kan saare —

og Sandheds hvide Banner og Troskabs røde Roser
skal en Gang ud i Tiden svøbes om Deres Baare.«

(Som en fjerde nyttig Side turde jo da derfor ogsaa nævnes Bladets Brugbarhed som Medicin; eller — for at tale med Professor Birch — som »et let Vomitiv.«)

Man kunde spørge, hvad det er for Læsere, som aarlig punges ud med 700,000 Kr. (50,000 × 14 Kr.) for at blive fikst betjent af »Politiken«?

Redaktionen undersøgte Sagen 1. 10. 09, og fandt følgende:

»En fast Stamme i *Politikens* Abonnement er Landets Læger.«

Det næsten synes, at Hr. Cavling blev forbavset; men han fatter sig i samme Nu: »Formodentlig er der i Bladet noget, som har Tilknytning til Lægens Arbejde og hans Livssyn.« —

»En anden og betydningsfuld Stamme i Læsekresen er Damerne: *vor unge og smukke Læserinde!*«

Hvormange dette kan dreje sig om, er næppe let at sige. — I de samme Dage averterede én sig saaledes (i Bladets »Correspondance«-Rubrik): »En sød Pige, knusende livlig, søger . . .« — Man maa vel antage, at *mange* unge og smukke Damer finder Vej til »Politiken«s anden og betydningsfulde Stamme. —

Om hele Læsekresen skrev Hr. Cavling forøvrigt ved ovennævnte Lejlighed, at den var meget sammensat, »men i sit Dannelsesniveau temmelig ensartet«. —

Lad os prøve paa at definere Sammensætningen.

Hørup erklærede engang, at Kjøbenhavn ejede et særlig stort Avis-Publikum af følgende Art: »uvidende . . . overlegne . . . paa Omraader, hvor de slet ingen Forstand har, optagne af det daglige Nyt

i dettes yderste Tilfældigheder, hader de alt, hvad der stiller store Fordringer og møjsomme Krav til deres aandelige Selvvirksomhed.«

— — —
Som en fjerde fast Stamme kan vel nævnes: de »karakterfulde«. Man ser dem daglig rundt omkring, paa Sporvogne, Jærnbaner etc.; ofte kendelige paa Avisen. — Der kan tvivles om Fortrinligheden af Hr. Cavlings »Frenometer« — et Instrument, der afslører et Menneskes Karakter« (Side 120). Om Hr. Cavlings Blad kan øjensynligt ofte *ikke* tvivles. —

Syv a otte *andre* Stammer kunde nævnes, af forskellig Bonitet; men med disse Smaabemærkninger vil vi alligevel forlade Sammensætningen af »Politiken«s Læsekres. Selvom det naturligvis bør huskes, at et lille Antal nette Mennesker utvivlsomt abonnerer rent af gammel Vane eller ved Tilfældighed, uden nogen særlig Reflektion. Lad os her citere Hr. Professor Westergaard (»Nationaltidende« 22/1. 09):

»Det er meget muligt, at Overklassen i København . . . ikke er synderligt værre end i andre Storstæder; men i bedste Fald maa man sige om den, *at den udmærker sig ved en paafaldende Ugidelighed overfor sin aandelige Føde.*«

Til Slutning vil vi undersøge »Politiken«s Chance for Stabilitet. —

»Politiken« er jo tydeligt en Borg, der ikke falder for en Storm.

Danmarks Femten (D'Hrr. Trier, Höfdding, Gertz, etc) forsøgte det i 1899, (Kap. 7). Men »Politiken« slog dem ufortøvet i »Gebisset«, for en saadan »topmaalt Uforskommethed« (Side 73). Og lænkede dem siden til Kronikens Aarebænke. — Rigeligt hoverende maaske. »Mæhæ'er«. »Aldrig har noget

Arbejde været os saa let som at samle disse Skribenter« Side 125, 108). —

Hvad der ikke lykkedes de Ældre, prøvede de Yngre saa. I 1907. Prøvede at finde Midler mod en »Sygdom i vort offentlige Liv« (Side 117). — Det gik galt. »Politiken« tog en Lup, betragtede Rebeljerne og sagde: *Myrer*. Flækkede dem desforuden med et coup de main, og viste deres smaa og tomme Hjærner frem. »Født Fæ«!

Baade naar de Gamle og de Unge stormede, stod »Politiken« fast.

Saa Storm er Bladet sikkert ikke bange for.

— — —

Faren ligger vel fornemmeligst i Hunger, synes det.

»Kunde alle disse Godtfolk dog omsider lære, at der kun er én Maade, hvorpaa man virkelig bekæmper et Blad, og det er (ret mærkværdigt siger Redaktionen ikke: simpelthen at standse al Forbindelse med Bladet, hverken hjælpe, abonnere, avertere. Redaktionen siger derimod: og det er —) ved at lave et andet der er bedre.« (Politiken« ⁴/₂. 07).

Faren synes altsaa den, at Folk skal kunne finde paa en nemmere og mere sikker Maade end at »lave nye Blade, der er bedre«. — Det er Publikum, som er den stærkeste (Hr. Ivar Berendsen — Side 75). Faren synes altsaa den, at Folk skal kunne faa til Sinds at prøve *Kræfter* med Hr. Cavling.

— — —

Denne Fare er vist ikke stor.

Hovedsagelig maaske paa Grund af den Omstændighed, at store Dele af vort Bourgeoisi jo villigt mener: »Politiken« nu om Dage er uskadelig.

Ja, i gamle Dage — siger Folk, *da* var »Politiken« undertiden slem; »en farlig Tumleplads« (Prof. Gertz. — Side 73). Nu om Stunder er det bleven anderledes. Som Professor Vilh. Andersen har sagt (»Tilskueren«, Januar 1911): »Er ikke »Politiken« i mange Maader et udmærket Blad? Som et stort

muntert Hus med mange Lejligheder — — Politikerne under Tagskægget som et Spurvekvidder, og i Kælderen et velassorteret Aandsliv med baade salte og ferske Varer. — — Hørup var Publikums Herre, Edvard Brandes dets Tyran, Henrik Cavling har gjort sig til dets Tjener. Han varter København op —«. Det er rigtigt — siger Folk; saadan hvad man kalder Husven, kan vi ikke sige »Politiken« er; det betjener os imidlertid tilpas; lidt vartigt nu og da maaske — som *andet* Tyende — men hvad!

Denne Bourgeoisiets Mening er jo muligvis et Held.

Tænk om den almindelige Mening havde været (hvad man ogsaa hører nu og da):

Bladet er jo meget mere farligt nu om Stunder end i Hørups og Hr. Edv. Brandes Tid. Thi i hine Dage kunde Bladet vække Folks *Indignation* en Gang imellem, ved »dets Tone, dets brøsigte Adfærd, dets Mangel paa Humanitet« (Dr. V. Pingel; se »København« ^{10/11}. 08). Nu om Dage derimod kan næsten *intet* kalde Harmen frem. Selv naar »Politiken« f. Eks. haaner Kristenhedens Nadverord — hænder intet. Ja, hvad der er næsten *mere* fabelagtigt: selv naar »Politiken« træder paa det Allerehelligste — Moneterne — (i Tekstannonce-Tiden f. Eks.), hænder *heller* intet til dets Mén. — Og hvad er Grunden mon? Grunden er, at »Politiken« sløver mere nu end før. Dette ny Format, med sine 16 Sider, skjuler ogsaa ganske anderledes Tingene, end 4 Sider gjorde. Læserne kan ikke vinde Overblik; glemmer Side 7 hvad der har ærgret dem paa Side 6; hvad de sluger mellem Aar og Dag, er delvis ubevidst. Giften glider ned imellem alt det andet Stof, næsten uden at man mærker det. — En Petit-Artikel som den følgende gaar glat i Folk:

(^{20/8}. 11). »Casino: Portnerens Datter, Skuespil i 4 Akter. — — Det tager som bekendt ni Maaneder at faa et Barn — selv naar Barnet er uægte — og herom handler Skuespillet. Den centrale Scene er derfor efter min Mening den, hvor Andersen besøger

Stuepigen Anna paa hendes Kammer. Et Øjeblik ser det ud, som om Husets Frue vil afbryde dette Førstekapitel af Genesis, men heldigvis lykkes det ikke . . . Jeg mindes et Tilfælde, hvor det gik helt anderledes. Det var i min tidligste Ungdom, at jeg — uvist af hvilken Grund — havde forvildet mig ind til Stuepigen i en af vore bedre Familier, der netop havde Middagsselskab. Just som vi stod og talte hyggeligt sammen, hørte vi Fru N. N. paa Gangen og jeg styrtede ind i Pigekammeret. Jeg husker at jeg sad saa stille som en Mus med Haanden støttet til en Kommode. Alligevel kom jeg til at rage en Konkylie ned. — — Fruen kom ind, løftede Lampen op imod mig, saaledes at jeg fremtraadte i skarp Belysning, og spurgte med streng Stemme:

— Hvem er De?

(Jeg saa godt, at hun kendte mig, men svarede alligevel paa én Gang frejdigt og troskyldigt):

— Jeg er Pigens Forlovede!

— Nej, hvor det glæder mig!, sagde Fru N. N. Jeg vidste slet ikke af, at Anna var forlovet — men nu vil jeg virkelig hente Selskabet herud, at vi *Alle* kan drikke et Glas med Dem og lykønske vor kære Anna!

Jeg hørte allerede Selskabet i Gangen, da jeg styrtede ned ad Trapperne. Men tænk nu, om jeg ikke var bleven opdaget!

Jeg ser for mig hele Rækkefølgen i Begivenhedernes Gang . . .

I fjerde Akt nedkom Anna med en Dreng — —. Alt dette kunde ogsaa jeg — og maaske mange flere i Parkettet — have oplevet, dersom der ikke fandtes Konkylies.

Per Pryd.«

Dette gaar jo ganske glat i Folk; mellem alt det andet Stof. Dagen efter faar de atter en af disse smaa Historier, og Dagen efter atter en, etc.; Moralen af dem alle er den samme. Uge efter Uge, Aar for

Aar, beskænkes Læserne paa denne Vis. I Hr. Edv. Brandes' og i Hørups Tid var »Vinen« gærende, skummede og *fraadede*; og Folk *forargedes* ved Lejlighed. Nu om Stunder er den roligt rindende og dagligdags. Folk kan sippe det i Ro og Mag. — Det er *derfor*, at Hr. Cavlings Blad er meget mere farligt end Hr. Hørups og Hr. Edv. Brandes' var. Thi »saa vist som Virkning følger paa Aarsag, saa vist vil man ikke i Længden indtage Føde af den Slags uden at tage Skade deraf« (Prof. Westergaard »Nationaltidende« ^{22/1}. 09). »Lidt efter lidt og helt umærkeligt for én selv vænnes Ørene til Ordene . . . , den stiltiende Protest sløves, det bliver noget af en Selvfølge for en, at der tales saaledes om Tingene. — — Og gælder dette de voksne, saa gælder det end mere den opvoksende Ungdom« (Læge Frode Sadolin, »Nationaltidende« ^{22/5}. 08).

— — —
Tænk om dette havde været den almindelige Mening! Da var Redaktionen Frygt for Publikum maaske forstaaelig. —

Den almindelige Mening er imidlertid, at »Politiken« er en morsom Kammertjener, livlig, aktuel, og rask i Vendingen.

Uden helt at ville underskrive denne Mening eller hin, vil vi belyse dem ved nogle faa Citater:

(Ærbødighed).

(^{20/3}. 10). »Det første store B., Professor Georg Brandes, hilstes ved sin Indtræden af ærbødigt Bifald. Georg Brandes fortalte smaa Romaner af det gamle Testamente, og bedre »Bibellæsning« har vi aldrig hørt — —; behændigt blandede Taleren Videnskab og Kunst til et blændende Kauseri. — — Ethvert lille Essay over Hovedstrømningerne i det gamle Testamente isprængte han Aandrigheder . . . som f. Eks., hvor . . . Esther for at behage Kongen »i flere Aar laa *marineret*« i kostelige Salver og Essenser. Ialt blev det til otte smaa Romaner, otte smaa Mesterværker, der udgik af det første store

B.s Mund . . . Stærkt Bifald fulgte Georg Brandes, da han sluttede. — —

Per Pryd.«

(Mér Ærbødighed).

(¹⁸/₃. 10). »Hans Afsked med »De Tretten«. — —
Den unge Maler sidder inde paa Industrikaféen og spiser det sidste Maaltid inden Afskeden . . . Omkring ham, i en lille Gruppe, yngre Tilhængere af De Trettens Bevægelse. Det er et hyggeligt Billede, næsten en Idyl, som noget minder om Skærtorsdagsaften. Men vi er jo ogsaa iaar Paasken saa nær . . .

Mesteren tager og byder sine Venner — —

Og han tog Kognaken og skænkede for sine Disciple.

Dette var hans Velsignelse inden Afskeden.

Per Pryd.«

— — —
Her var lidt, baade om det gamle og det nye Testamente. Lidt for Jøderne og for de Kristne.

Lad os nu gaa over til os selv og se paa Penge-sagerne. Paa en virkelig alvorlig Ting. Hvor Gemytligheden gjerne hører op.

Vi begynder med et kort Citat fra »Politiken« Ungdomsaar:

(⁰/₅. 88). »Thi *Budapester Chronik* (Et Blad, som »Politiken« beskyldte for at gøre Geschäft med Tekstannoncer, og at hverve Kunder her i Kjøbenhavn) roser ikke omsonst. Det er Organet for Allemands-Ros, notabene Alle, der vil betale for Rosen.«

Dernæst gaar vi over til ifjor:

(»Nationaltidende« ⁷/₁₀. 10). »Nogle Dage før Studenterhusets Indvielse indfandt sig en Herre hos mig, der meddelte, at han kom fra »Politiken« og ønskede Oplysninger om det af mig udførte Arbejde paa Studenterhuset, da Bladet en af Dagene vilde bringe en Artikel om Bygningen.

Vedkommende Herre omtalte aldeles ikke at det drejede sig om en Annonce, men ved Samtalens Slut-

ning sagde han, at det kostede 50 Kr. at faa en rosende Omtale af mit Arbejde ved Studenterhuset i Bladet.

Jeg afslog at indlade mig herpaa, men vedkommende Herre indfandt sig ikke desto mindre endnu to Gange hos mig og forsøgte at presse mig til at betale de 50 Kr. Sidste Gang, han indfandt sig, udtalte jeg, at jeg for Fremtiden ikke ønskede Besøg af Annonceagenter, hvortil han udtalte, at han aldeles ikke var Annonceagent, men Medarbejder ved »Politiken«.

Som Følge af min Vægring ved at betale de 50 Kr. udelod »Politiken« mit Navn ved Omtalen af de Haandværksmestre, der har været beskæftigede ved Bygningens Opførelse.

Chr. Christensen.«

— — —

Episoden selv er ubetydelig. At et Blad som »Politiken« længe havde rost for Penge vidste man. (Smlg. f. Eks. Møbelindustriudstillings-Affæren). Naar vi derfor nu vil følge denne Sags Forløb, er Grunden den, at Bladet hér tilfældigvis fik Spille- rum for overmaade mange Sider af sin Karakter. —

Første Akt:

(»Politiken« ²/₁₀, 10). »*Det ny Studenterhus.* — — »Politiken« indeholdt igaar en Artikel om selve den smukke Bygning . . . Idag skal vi kort omtale de Haandværkerfirmaer, hvis Arbejde har bidraget til at sætte Kronen paa Værket, uden at det naturligvis er os muligt at nævne alle dem, der har medvirket.« (Om Forhindringen — se ovenfor).

De Firmaer, som »Politiken« saa sig i Stand til at omtale, var alle fremragende:

Af Artiklen skal f. Eks. nævnes (Navnet udelades her):

»En væsentlig Andel i det festlige Indtryk man udefra modtager af Bygningen, skyldes Glarmesterarbejdet —. Glarmester . . . har udført Arbejdet med det fineste Spejlglas, der har kunnet opdrives. Lige-

som det er en Øjenslyst udefra at se Solens Straaler brydes i det fint slebne Vinduesglas, dvæler man i Værelserne med Behag ved det omhyggelige Arbejde, der ligesaa lidt som Materialet har nogen Plet eller Lyde. Det særlige kunstneriske Glarmesterarbejde — — har Hr. . . . skilt sig aldeles dadelfrit fra. Det er et Arbejde, der ikke kunde udføres bedre.«

Mere kan man vanskeligt forlange for 50 Kr.

— — —

Anden Akt:

(»Politiken« ⁵/₁₀. 10). »I »Social-Demokraten« for igaar . . . meddeles, at en Medarbejder ved *Politiken* i sin Tid henvendte sig til de interesserede Haandværksmestre og udbad sig Oplysninger om deres Arbejde, idet den paagældende Herre udtalte, at disse Oplysninger vilde fremkomme i *Politiken* for en Betaling af 50 Kr.

Dette er Usandhed. Ingen Medarbejder ved *Politiken* har i et Ærinde som dette — eller overhovedet i noget Ærinde — henvendt sig til de nævnte Haandværkere — —.«

(Lad os høre et af Vidnerne: Hr. Murermester Albert *Fugmann* f. Eks.: »Den Herre, der indfandt sig hos mig, sagde, at han kom fra »Politiken«. — —

Jeg svarede: Hvis De har Lyst til at omtale mit Arbejde, saa for min Skyld gærne.

Jo, men det vilde koste 50 Kr. for mit Vedkommende.

50 Kroner! Nej! Jeg vilde ikke betale 50 Kroner for at blive rosende omtalt.

Man vilde dog sætte særlig Pris paa, at jeg gik med, da flere af de andre Haandværkere havde erklæret at de først vilde tale med *mig* om Sagen. — — Og jeg kunde skrive det selv, saa at jeg fik den rosende Omtale, som jeg vilde have den.

Jeg bemærkede da, at en saadan Ros for Betaling vilde virke i høj Grad demoraliserende — — Kort sagt: Jeg vilde ikke have noget med den Sag at gøre.

Inden vedkommende Herre forlod mig, præsenterede

han mig sit Kort, hvorpaa der stod: *Politiken*. Repræsentant — og saa hans Navn.« (»Nationaltidende« ¹⁴/₁₀. 10).

— — —
Tredje Akt:

(»Politiken« ⁷/₁₀. 10). »Den Mulighed var da til Stede, at en Annonceagent uden Redaktionens Vidende og Vilje havde udgivet sig for at være Medarbejder og betegnet sig som udsendt af Redaktionen. — — Men vi har Indtrykket af, at noget saadant ikke foreligger her, og dette Indtryk er bleven bestyrket ved en Undersøgelse, vi har foretaget, og som bl. a. har omfattet en Samtale med Hr. Kunstsmedemester Chr. Christensen, og Annonceagenten, hvorom der her er Tale, Hr. Monberg. Under denne Samtale har Hr. Christensen vel fastholdt, at Hr. Monberg overfor ham optraadte som Bladets Medarbejder, men Hr. Monberg har i vor Nærværelse overfor Hr. Christensen energisk protesteret mod, at denne talte Sandhed. — — Vi skal ikke komme nærmere ind herpaa — — Det mere afgørende er jo nemlig, at Hr. Monberg . . . ikke har medbragt nogen Legitimation til redaktionel Repræsentation for Bladet og aldrig har været og ikke er knyttet til vor Redaktion.«

Men var Hr. Monberg ikke »Politiken«s Repræsentant? —

»Enhver, der kender lidt til Bladforhold, véd, at Redaktion og Ekspedition ikke arbejder under samme Ledelse, og at Redaktionen, selvom den udadtil ogsaa har Ansvar for Ekspeditionen, dog ifølge det hele vidt forskellige Arbejde ikke kan have nøje Kendskab til Ekspeditionens Medhjælpere.«

— — —
Fjerde Akt:

(»Politiken« ⁸/₁₀. 10). »— — Beskyldningen mod »Politiken« i Anledning af Tekstannoncen i Søndags gik først ud paa, at en Medarbejder ved Bladet havde tegnet den. Dette Numer er nu udspillet, da Sammenhængen er tilstrækkelig oplyst — — Nu er det ikke længere Tegningen af Annoncen, der er det

afgørende, det er Annoncens Anbringelse i »Politiken« som Redaktionsartikel. — — Den var meget tydeligt skilt fra Teksten med en fed Streg; paa anden Maade kan man ikke i et mangesidigt Blad skille Annoncestof og Tekst.«

— — —
Femte Akt (flere Afdelinger):

(»Politiken« ^{9/10}, 10). »Nationaltidende . . . meddeler nu igaar Aftes, at forskellige Haandværksmestre har beklaget sig . . . over, at Annonceagenten har henvendt sig til dem om en Annonce« (Hr. Malermester C. Møllmanns Beklagelse gengives saaledes: »Han sagde:, at han kom fra »Politiken«, og han spurgte, om jeg vilde ofre en Times Tid paa at give ham Oplysninger om Malerarbejdet . . . saa skulde jeg blive smukt omtalt. Det vilde kun koste 50 Kroner.

Ikke en Øre! sagde jeg, — saa kan De gøre, hvad De vil.

— — Den hele Historie var mig forøvrigt saa uappetitlig at jeg meget hurtigt var færdig med »Politiken«s Repræsentant.«) »— som om dog ikke dette var et lovligt Ærinde!

Til Slutning meddeler »Nationaltidende«:

»Efter hvad vi erfarer, afholder Forretningsudvalget for Byggefagenes Sammenslutning i næste Uge et Møde, paa hvilket man, med Henblik paa »Politiken«s Omtale af Haandværkernes Arbejde paa den nye Studenterforeningsbygning, vil drøfte dette Blads Optræden overfor Haandværksmestrene.«

Skulde dette Møde blive afholdt . . . saa haaber vi, at »Nationaltidende«s forskellige Fællesannoncer vil yde et værdifuldt Bidrag til Haandværksmestrenes Overvejelser — —.«

— — —
(»Nationaltidende« ^{13/10}, 10). »Politikens . . . . .
. . . . . — — Da Hr. Cavling for et Par Dage siden for Alvor følte, at han havde bragt sit Blad i en prekær Situation, søgte han at redde sig ud over

Vanskeligheden ved at lægge hele Ansvarret for »Politiken«s ublufærdige Textreklame-Virksomhed over paa — en Annonceagent! Og da dette Kneb ganske selvfølgelig *ikke* har forbedret »Politiken«s Stilling, fortsætter han nu med at sigte andre af Hovedstadens Blade og heriblandt »Nationaltidende« for at have drevet den samme utilbørlige Trafik som »Politiken« selv.

For »Nationaltidende«s Vedkommende gentager Hr. Cavling Historien om Bona-Annoncen, som han atter sidestiller med »Politiken«s Textreklamer.

Dette drister »Politiken«s ansvarshavende Redaktør sig til, skønt vi i Mandags har oplyst:

1) at den paagældende Annonce — der fremkom for to Aar siden — aldeles ikke var nogen Textreklame, men fandtes optaget paa vort Blads 4. Side — Bagsiden — hvor der ikke fandtes en eneste Linje Text, men udelukkende Annoncer;

2) at Annoncen blev betalt med ganske den samme Pris pr. Linie som alle de andre Annoncer paa samme Side;

3) at den paagældende Annonce slet ikke var fremskaffet gennem nærværende Blads Expedition, men indleveret af et Annoncebureau;

4) at Annoncens Form og Indhold var ukendt for Bladet; indtil Bureauet afleverede Manuskriptet til Expeditionen;

5) at vort Blad ikke har henvendt sig til nogen af de i Annoncen omtalte Haandværkere og heller ikke har modtaget Betaling fra en eneste af disse (heller ikke fra Hr. Kunstsmedemester Chr. Christensen, om hvem »Politiken« i Dag skriver, at han har betalt »Nationaltidende« for velvillig Omtale!!)

Om alt dette er Hr. Cavling bleven oplyst. Og han har ikke paa et eneste Punkt kunnet bestride Rigtigheden af, hvad vi har meddelt. Naar han da alligevel fortæller sine Læsere, at vi har drevet den samme Textreklame-Trafik som han selv, *saa . . . . .* — og i dette Tilfælde véd Hr. Cavling lige *saa fuldt som alle andre, at han har aflagt . . . . .*«

(De hér udeladte Erklæringer var i den Grad uhyggelige, at vi ikke vil citere dem).

— — —
 (»Politiken« ^{14/10}, 10). »Hvad . . . *Nationaltidende* igaar Aftes med megen Dristighed har bygget sit højtidelige Indlæg paa, er en lille sproglig Nuance i vor Fremstilling, idet vi har sagt, at Kunstsmedemester Chr. Christensen har betalt *Nationaltidende* for velvillig Omtale. Vi skulde have sagt, at han har betalt for velvillig Omtale i *Nationaltidende* (saaledes selvfølgelig, at hans Betaling til Bureauet er gaaet videre til Bladet). Men er nu ikke dette et ligegyldigt Spil af Ord? — —«

(Disse ti Linjer er vist Højdepunktet i dansk Journalistik! — Hvilken Tyrketro til Abonnenterne!)

»*Nationaltidende*« søgte i sit Svar samme Aften endnu engang at hidse Hr. Cavlings Æresfølelse:

— — — Det Forhold, Hr. Cavling herved gør sig skyldig i, har vi betegnet paa en Maade, som ikke kunde misforstaas — og det har vi gjort med velberaad Hu. Vi har nemlig ønsket at give »*Politiken*«s Redaktør Lejlighed til at konstatere, om han kan faa Domstolene til at foretage en anden og mildere Vurdering af hans Optræden i denne Sag, »hvor »*Politiken*« ikke een, men flere Gange har aflagt . . . .«

(Den uigengivelige Erklæring gentages hér af »*Nationaltidende*«). —

»*Politiken*«s Redaktør benyttede ikke Lejligheden. »Det har ingen Interesse for os«, forklarede han kort. (^{15/10}, 10).

— — —
 Sjette Akt:

(»*Politiken*« ^{11/10}, 10). »*Social-Demokraten*« for igaar aftrykker et Stykke af, hvad Red. Cavling en Gang i en Bog har skrevet — —:

»Ethvert fransk Blad, stort eller lille, bestaar af to skarpt afgrænsede Departementer: Administration og Redaktion. I det første Departement regerer Aktionærerne,

Børsmændene eller den enkelte Pengespekulant, der ejer Bladet. Det andet Departement ledes af en Forfatter, Videnskabsmand eller Politiker, som faar Betaling for sit Navn. Spekulanten, der har skabt Bladet, ansætter, lønner og afskediger Redaktøren, og selve Bladet er for ham ikke andet end et almindeligt Spekulationspapir, hvoraf han efter gældende Børsmoral søger at slaa den størst mulige Profit.

For den samvittighedsløse Bladspekulant aabner der sig en Række Indtægtskilder, som væsentlig beror paa Salg af Bladets Indflydelse. Af Annoncer er der to Slags i et Pariserblad. De almindelige Bladannoncer, som staar paa Bagsiden, og som Bladet ikke selv kontrollerer, da hele Bagsiden sædvanligvis bortforpagtes til et Annonceagentur. Men det er ikke saadanne Annoncer, hvori der spekuleres. Det er Annoncerne i Teksten, der har Betydning for den pengegriske Spekulant.

Disse betalte Reklamer, der ugenert anbringes i den redaktionelle Del af Bladet, er en af de mørkeste Pletter paa den franske Presse og ganske ødelæggende for Pressens Værdighed.« — —

Man har i disse Dage i »Social-Demokraten« og i Højrepressen beskyldt os for, at vi har indført det saakaldte »franske System«, der paatales i Cavlings Bog. (»Politiken« forklarer derefter sine tolv tro-skyldige Stammer, at dette »er Perfidi«).

Hvad der er foregaaet er kortelig det, at en Annonceagent os uafvidende har presset nogle Haandværksmestre for Annoncer. Det er uheldigt, og ingen beklager det mere end vi. Men naar *Social-Demokraten* i den Anledning taler om Panama-Penge, saa er det forstaaeligt, at denne uhyre Overdrivelse hos tænksomme Læsere blot vil fremkalde et Smil.«

— — —

»Politiken« afholdt sig principfast fra at blande Redaktionen ind i hele denne Affære. Ingen af dets »Ledere« indeholdt et Ord om Sagen. Derimod fandtes der (Dagen efter ovennævnte smilende Beklagelse) en højlig indigneret Leder fra Hr. Cavlings Haand om følgende:

»Højesteret fældede igaar en Dom der vil vække Panik i Haandværkerkrese, idet den stempler som *retsstridigt* et Forhold, der længe har gaaet i Svang ved Licitationer herhjemme, et Uvæsen, som det ikke har været muligt at komme til Livs. Undertiden skjultes disse hemmelige Aftaler mellem Mestrene, undertiden tilstodes de bagefter paa en ret kynisk Maade.« Etc. etc.

»Politiken« *svælgede* i dette. »Højesterets Dom indprenter Ærlighed, Redelighed«, formanede Hr. Cavling. »Dens Betydning for et redeligt og sundt Erhvervsliv kan Enhver indse og skatte«, haabede en Medarbejder, samme Side. Dag for Dag, i Tekst og Billeder, docerede man ivrigt disse Læresætninger.

Men Hr. Cavling lod det ikke blive blot ved Ord:

I »Nationaltidende« nævntes nemlig nogle Dage senere: »en lille Begivenhed, der viser, at »Politiken« har til Hensigt at hævne sig paa de Forretningsdrivende, der har afslaaet at betale de 50 Kr. som det kostede at blive rost i »Politiken«s Textreklamer.

En af de Udstillere paa Møbeludstillingen, som ikke vilde indlade sig paa den Art Reklame, var Indehaveren af Firmaet »Seldan«, Fabrikant *Darvild*.

I Lørdags ringede »Nordisk Annoncebureau« Hr. Darvild op i Telefonen og meddelte, at »Politiken« fremtidig ikke vilde optage Annoncer fra ham. Desværre var det bleven overset, at der var paabegyndt en Annoncerække, men den vilde blive standset med det samme. Og dette skete ogsaa.« — (»Politiken« ^{6/5}. 88: »— Naa, heldigvis ligger Budapest jo et Stykke Vej fra København, saa der er ingen Grund til at ængstes for, hvad Rædsler det hæderlige Blad vil lade en daarlig Reklame-Betaler vederfares.«)

— — —
Man fortæller, at en kendt Jurist (Radikaler) i de samme Dage sagde: Nu er »Politiken« dødsens. Abonnenterne vil falde fra i Harme og i Væmmelse. Og Annoncørerne vil rejse sig og kvæle det.

Han tog Fejl.

»Politiken«s Fremtid ligger altsaa lys.

I de gamle Dage, da man byggede paa Folkets Styrke (Side 13), var jo Bladets Chance for Stabilitet lidt dubiøs. Folkets Styrke er der gærne Maade med. —

Nu om Stunder derimod, da det er Publikummets Svaghed, som man stoler paa (Side 136), er Grunden mere klippefast. —

Dette er da ogsaa Redaktionen Trøst i Modgangstid:

»Da de endelig efter 5 Timers Anstrængelser pakkede sammen, havde de hos de tilstedeværende betydeligt skærpet Appetiten efter »Politiken«s næste Numer«. (Side 117).

— — —

Denne ejendommelige Appetit er uanfægtelig.

Hørup kunde rolig profetere, i den rette Krarupske Stil: *Her er alle Brønde forgiftede!* (Side 7), — Folk er øjensynlig ikke bange.

Hørup kunde rolig vidne: *»Politiken« rydder Grunden for den næste Slægt!* (Side 7), — Folk er øjensynlig ikke bange.

Dr. Vilh. Andersen kan rolig le: *Er ikke »Politiken« et udmærket Blad?* (Side 159), — »Politiken« har alligevel sin trygge Arm om København og »et taknemligt Publikum« (Side 111);

»den favner varligt en lille By
hvor Kavlingsblomsten er altid ny.«

(Jeppe Aakjær.)

— — —

»Politiken« er — som en opmærksom Læser længst vil have set — at ligne ved en Luftballon: efterhaanden som Gondolen lettes, stiger den.

»En Flugt — trods Livets Vrimmel — imod de store Stjerner«.

»Politiken« kan jo rolig gøre hvad den vil. Det er ikke blot Hr. Peter Nansen, der er tro som Guld. Om den hele Læsekres kan Bladet stedse konstatere

gennem Protokollen — efter selv de allerværste Chock:

»Held os — endnu de staar under Sandheds Liljebanner«.

Hænder det, en sjælden Gang, at en og anden bliver vammel og lidt ærgerlig, saa dør det altid hen. Alle trænger de alligevel til »Politiken«s Morgensmil.

— — —

Derfor var Hr. Cavlings lette Gys i følgende Betragtning ubegrundet:

(»Politiken« ¹/₁₀, 10). »Et Steds ude mellem dem i den bølgende Masse ligger det hemmelighedsfulde Punkt, hvor Bladenes Livslys tændes og slukkes. Der sidder derude en Kres af Tavse. — — Blandt dem fødes den Skælven, der er den offentlige Mening; den er som Vinden; den fortæller ikke, hvorfra den kommer, ej heller hvor den gaar hen, men den er Bladets Liv og Død.«

